

B. TRAVEN

MOST

v DŽUNGLI

B. TRAVEN

Most v džungli

1957

STÁTNÍ NAKLADATELSTVÍ
KRÁSNÉ LITERATURY, HUDBY A UMĚNÍ, PRAHA

PŘELOŽIL RUDOLF VÁPENÍK

*Matkám
všech zemí
všech národů
všech ras
všech barev pleti
všech vyznání
všech živoucích tvorů*

„Ruce vzhůru, starý brachu!“ – „?“ – „Neslyšels, hlupáku? Ploutve vzhůru! A hezky zčerstva, prosím!“ Cítil jsem jasně skrz propocenou košili, že to, co mi zezadu vniká mezi žebra, není ani ukazováček, ani tužka. Že je to bouchačka. Dokonce přibližný kalibr jsem uhádl: 9,7 mm nebo tak nějak, a nadto ještě dost masivní věc.

Neuposlechl-li jsem hned, na první výzvu, pak prostě proto, že jsem věřil v halucinace. Po celé dva dni jsem se svými dvěma soumary, dvěma muly, nepotkal při pochodu hustou džunglí živou duši, jediného bělocha, Indiána nebo mestice. K nejbližšímu ranču bylo ještě daleko, to jsem věděl. Měl jsem tam dorazit až na druhý den v poledne. Kdo mě to tedy asi zarazil?

Člověk zde usedlý to nebyl; usoudil jsem tak podle způsobu, jak se mnou mluvil. Chlap se teď zabýval mým opaskem a škubal jím sem tam. Stálo ho dost práce dostat pistoli z pouzdra. Kůže byla tvrdá a suchá jak troud. Ale nakonec se mu to přece jen podařilo. Slyšel jsem, jak ustupuje o pár kroků. Vlekl nohy za sebou a já měl dojem, že to musí být čahoun, který buď už je hezky v letech nebo hodně unaven.

„Tak, teď se můžete otočit, jestli je veličenstvu libo!“

Dvacet metrů vpravo od stezky, po které jsem přišel džunglí, byl rybníček s nepříliš špinavou vodou, která se dala z nouze pít. Viděl jsem, jak probleskuje listovím, a podle stop po soumarech a koních, vedoucích k tůni, jsem poznal, že tu navíc musí být páraje čili místo, kde odpočívají a nocují karavany. Zahnal jsem tam tedy své unavené muly, aby se mohli napít. Chtěl jsem si trochu odpočinout a žízeň jsem měl rovněž.

Nespatřil jsem nikoho a také jsem nic nezaslechl. Podivil jsem se proto náramně, když mi jakási ruka, která mohla náležet jedině některému z duchů džungle, ten kanón vrazila mezi žebra.

Prohlédl jsem si chláпка. Byl, jak jsem správně vytušil, větší než já a také poněkud silnější. Mohlo mu být takových padesát nebo pětapadesát a podle oblečení, které se nelišilo valně od oblečení mého, nešlo o žádného zelenáče. Měl na sobě dlouhé bavlněné kalhoty a holínky, špinavou, propocenou košili a laciný klobouk se širokou střechou, jaké se tady v mexické republice vyrábějí.

Cizinec se na mne zašklebil. Musel jsem se maně ušklíbnout také. Nepodali jsme si ruce a také jsme se nepředstavili. Vždyť je i dost pošetilý představovat se někomu, kdo se tě na jméno neptal.

Prohlásil, že je správcem plantáže na třtinový cukr asi padesát kilometrů odtud, dodal však, že by mnohem raději pracoval na plantáži kakaovníkové, jen kdyby se mu prý podařilo dostat přiměřené zaměstnání. Vyložil jsem mu, že konám na vlastní pěst výzkumné cesty a že jsem zároveň prezidentem, pokladníkem a tajemníkem expedice o jediném muži, která hledá vzácné byliny, jež by se daly prodat k účelům lékařským i průmyslovým, že však neopovrhuji žádnou práci, která se mi cestou namane, a že doufám, že jednoho dne narazím na zlatou žílu nebo naleziště drahokamů.

„Kdyby tady něco takového bylo, tak bych o tom určitě věděl, bratříčku. Jsem v kraji dost dlouho a znám každý kout, každý gumovník nebo ebenovník. Ale co, tahle zatroleně hezká džungle je přece tak veliká a bohatá... a vůbec, vždyť je tolik věcí, na kterých se dá vydělat, když víš, jak si poradit, a umíš je jaksepatří udat. Mimo to se vám možná jednou skutečně podaří najít zlato nebo dokonce diamanty. Nesmí se prostě povolit.“

Viděl jsem, že to myslí posměšně, i když to ze slov nebyla znát. Cizincova ironie sídlila v koutcích jeho přimhouřených očí.

Když napojil koně, naplnil měch na vodu a nabral potlučeným hliníkovým hrnkem z rybníka poslední doušek, utáhl popruh, který předtím uvolnil, aby koni usnadnil pití, nasedl na herku a řekl: „Ten svůj kanón najdete dvě stě metrů odtud. Lupič totiž nejsem. – Ale copak vás, bratříčku, znám? Kdo ví, ke které bandě patříte? Jste snad v tomhle koutě světa po prvé? Na místech, jako je to, kde jsme měli potěšení se poznat, se nikdo, kdo zná poměry, nepouští do ničeho nejistého. Víte asi, co tím míním. Odebral jsem vám na chvílku bouchačku jen proto, aby vás nakonec nenapadlo si s ní pohrát. Mohl jste mne mít třebas za pobudu, který má zálsusk na vaše zavazadla a soumary, a není vyloučeno, že byste mě byl třebas ze strachu odpráskl. Znáám greenhorny. Přeskočí jim, zvláště když se toulají džunglí sami a když po celý týden nespátí živou duši, ba ani krtka. Vidí a slyší potom leccos, vedou rozhovory sami se sebou a rozmlouvají s duchy. Víte jistě, co tím chci říci. Kdo v takových případech vyndá želízko první, je ve výhodě, víte? Jsem vždycky

náramně rád, když při setkání s lidmi vašeho druhu jsem tím rychlejším; greenhornů se totiž bojím desetkrát víc než hladového jaguára. Když se s takovou kočkou srazím, tak aspoň vím, co chce, a mohu jí případně vyvést i pěkný kousek. Ale u greenhorna, u chlapa, který cestuje džunglí sám, se nikdy neví, co udělá, když se najednou někdo před ním vynoří. – Tak tedy, hasta la vista, bratříčku! Mnoho zdaru! Možná, že opravdu jednou narazíte na nový druh gumovníku.“

Vydal jsem se za ním a viděl jsem, jak pohodil mou pistolí. Hned na to pobídl koně a vzápětí jej polkla džungle.

Když jsem byl zase s muly sám, zdála se mi najednou celá příhoda nějak směšná a jakoby vysněná. Pokoušel jsem si ji v duchu zrekonstruovat a přitom jsem si uvědomil, že vše, co jsem slyšel – ať už slova byla výplodem mé fantasmie nebo byla opravdu vyřčena – naprosto odpovídalo skutečnosti. Je vskutku velmi snadné stát se obětí halucinací, když člověk putuje tak sám džunglí. Rozhodl jsem se, že se budu mít na pozoru před touto nemocí džungle, o níž onen druhý mluvil. A rozhodl jsem se dále, že napříště, až se zase s někým v džungli srazím, vynasnažím se být tím rychlejším, a to zcela stejnými methodami, jakých vůči mně užil onen cizinec.

Tri měsíce poté jsem byl ve zcela jiné končině a jel jsem na mulu přes rozmoklou plazu indiánské vesnice. A najednou jsem spatřil pod porticem hliněné chatrče, kryté palmovými listy, bělocha.

„Haló, vy tam! Dobrý den!“ zvolal. „Dobrý den. Jak se vede?“

Byl to Sleigh. Zavedl mě do domu a představil mě rodině. Jeho žena byla Indiánka; byla velmi hezká a měla krémově žlutou pleť, hnědé oči a silné, krásné zuby. Sleigh měl tři děti, samé chlapce, kteří se celkem podobali chlapcům z jihu Spojených států. Žena byla nejméně o pětadvacet let mladší než on. Nejstaršímu dítěti snad bylo osm, nejmladšímu tři.

Sleighova žena mi na pekáči připravila šest vajec, jež jsem snědl s tortillami a smaženými fazolemi. K tomu se podávala káva, vařená po indiánsku a slazená hnědým krystalovým cukrem.

Žena mě uvítala slovy „Buenas tardes, señor!“ a kývla přitom téměř neznatelně hlavou, na níž se skvěla korunka z vlasů, stočená z dvou silných černých copů. Po krátkém, spíše nedůvěřivém než

přátelském uvítání jsem ji už nespátřil. Ani děti se již neobjevily. Slyšel jsem jen, jak si venku hrají a jak povykují.

Vnitřek domu byl nuzný. Nuzněji si ho už ani nebylo možno představit. Nábytek tam nebyl celkem žádný. Skládací postel, primitivní stůl, tři stejně primitivní židle a houpací síť – to bylo všechno. Vedle toho tu byly ještě dvě staromódní, hlinou zdobené truhly. Dům měl dvoje dveře. Jedny vedly ven na prostranství, druhé na rozmoklý, zanedbaný dvůr. Oken tu nebylo a podlaha byla hliněná.

Sleigh, jehož křestní jméno jsem se nikdy nedověděl, mě nevyzval, abych u něho přenocoval; ne proto, že by se byl styděl, že mi nemůže nabídnout postel. Nýbrž prostě proto, že muž, který projíždí zemí na koni nebo na mulu, musí sám nejlépe vědět, kdy a kde se má uložit k spánku. A nač někoho nutit, aby změnil plány. Je něco jiného, když cizinec sám o nocleh požádá. Pak může najisto počítat s tím, že mu bude poskytnuto ničím nezkalené pohostinství.

Neptal jsem se Sleigha, co tady dělá a z čeho žije. A ani on se ničím nesnažil na mně vyzvědět, co mě tou odlehlou domorodou vesnicí vede.

2

Rok potom jsem byl s koněm na dosti svízelné cestě do džunglí podél řeky Huayalexco. Chtěl jsem lovit aligátory, jejichž kůže tenkrát právě měly slušný kurs. Věc však byla mnohem obtížnější, než jsem předpokládal.

Džungle byla u pobřeží místy tak hustá, že by bývalo bylo třeba ji napřed s domorodci pracně proklestit. Na jiných místech byla zase tak bažinatá, že vůbec nebylo možno se dostat ke břehu. Rozhodl jsem se tedy, že se pustím ještě kousek po proudu dolů, neboť jsem doufal, že nakonec přece jen objevím pro lov vhodnější končiny. Indiáni mi řekli, že cestou narazím na spoustu přítoků, v nichž se to v tuhle roční dobu aligátory hemží.

Na této cestě jsem se jednoho dne dostal k čerpací stanici; patřila dráze. Voda se z řeky přečerpávala do jiné, mnoho mil vzdálené stanice a odtamtud se vedla dále k nejbližší železniční zastávce. Na úseku takových sto šedesát kilometrů dlouhém totiž nikde při trati voda nebyla. Bylo proto třeba ji k železniční stanici dopravit. Zčásti byla určena pro lokomotivy, větším dílem se však rozvážela ve zvláštních cisternách do ostatních železničních stanic a sídlišť při trati, neboť lidé, kteří tam bydlili, by byli stanice a vesničky prostě opustili, kdyby jim v období sucha nebyli poskytl vodu. Pumpař, nebo – jak se rád dával titulovat – el maestro maquinista, byl Indián. Při práci mu pomáhal indiánský chlapec, jeho ayudante. Pod kotlem se topilo dřevem, které sem z džungle přiváželi indiánští dřevorubci na hřbetech svých burros. Ostatní palivo – staré, již nepoužitelné stavební dříví a zpráchnivělé pražce – pocházelo ze zastávky železnice.

Kotel budil dojem, že co nevidět praskne. Pumpa vypadala, jako by se jí používalo již nejméně sto let; bylo ji slyšet na vzdálenost několika kilometrů. Skřípala, sténala, syčela, prskala a hekala na všech koncích. Každý šroub, každý píst, každý kloub rámusil. První dni jsem se držel v uctivé vzdálenosti od ní, neboť jsem se obával, že ta opotřebovaná, těžce zkoušená potvora musí co nevidět vyletět do povětří.

Železniční správa ovšem věděla velmi dobře, proč staré čerpadlo ponechává v provozu tak dlouho, dokud se jednoho dne vskutku nerozsype. Jeho rozmontování a odvezení¹ k železniční zastávce a odtud do šrotu by bylo stálo téměř tolik jako čerpadlo nové. Bylo tedy výhodnější nechat pumpu stát, kde stála, dokud se sama nerozpadne. Vedle potíží s odmontováním a odvezením bylo pro železnici také velmi ne hospodárné pořídit nové čerpadlo právě v době, kdy počítala s tím, že americká společnost, která v kraji pracuje, stejně jednoho dne narazí na petrolej a jistě pak převezme starost o to, aby trať a přilehlé území bylo zásobeno vodou.

Asi sedmdesát metrů nad čerpadlem vedl přes řeku most z hrubě otesaných, těžkých klád. Patřil petrolejářské společnosti, a ta jej také postavila. Byl dost široký, aby přes něj mohla jet nákladní auta, neměl však zábradlí. Něco takového připadalo společnosti zbytečné.

Kdyby byl most takové zábradlí měl, pak by asi tato kniha nebyla nikdy napsána.

„Aligátorů je tady v řece dost, montones de lagartos, señor, na to se můžete spolehnout,“ řekl mi pumpař. „Chápete ovšem, proč se nezdržují právě tady u pumpy.“

To mne přirozeně nepřekvapovalo. Žádný pořádný aligátor, který si tak trochu na sebe potrpí, nemohl žít v blízkosti tohoto rámusícího čerpadla a zůstat při tom natolik čilý, aby stačil odrazit záludnosti, s kterými se v životě setkával.

„Víte, señore, já bych ty potvory také vůbec tady netrpěl, ani za nic na světě. Chodily by mi za prasaty a slepicemi, a ať tomu věříte nebo ne: je pravda, že občas dokonce chňapnou po malém dítěti, když je necháte příliš dlouho o samotě. – Ne, ne, tady nablízku jich je velmi málo a možná, že tu nejsou vůbec žádné. A těch několik, co by zde mohlo být, ani za kulku nestojí, jak jsou malé a mladé. Poněkud níže a také takových pět šest kilometrů proti proudu řeky jich najdete stovky, celé smečky, a jsou mezi nimi i samci, o nichž jsem přesvědčen, že jim je už takových tři sta let, tak velké jsou ty potvory.“

Ukázal jsem pohybem hlavy na druhý břeh. „Kdo žije tam? Myslím hned tady za řekou, jak vykukují ty chatrče.“

„Ach tamhle. To je prerie, mucha pastura. Vlastně to je jakési dobytčí rančo. Bez oplocení. Úplně otevřené. Patří nějakému Američanovi. A hned za prerií zase začíná hustá džungle. A když pojedete ještě takových deset až třináct kilometrů džunglí, narazíte na petrolejový camp. Vrtá se tam. Na zkoušku. Snaží se najít petrolej. Až dosud marně, a pokud jde o mne, jsem přesvědčen, že také na žádný nenarazí. Jsou to lidé, kteří postavili tenhle most. Aby totiž mohli vrtat, musí stroje od železniční zastávky dopravit tudy. A bez mostu by se s těžkými náklady vůbec přes řeku nedostali. V době sucha se o to několikrát pokoušeli, ale vozy uvízly a trvalo celý týden, než je vyprostili. Most stál spoustu peněz, poněvadž bylo nutno dopravit sem dřevo ze vzdálenosti dvou tisíc čtyř set kilometrů, a to něco stojí, señore, tomu věřte.“

„Kdo žije na tom ranču tam na druhé straně?“

„Nějaký gringo jako vy.“

„To jste mi už řekl. Myslím, kdo se stará o dobytek.“

„Copak jsem to právě neřekl? Nějaký gringo.“

„Kdepak bydlí?“

„Hned tamhle za tím křovím.“

Pustil jsem se na koni přes most a táhl jsem mula za sebou.

Za hustou stěnou tropických křovin a stromů jsem narazil asi na deset indiánských chozas nebo jacales obvyklého tvaru: chýše, kryté palmovými listy.

Kamkoli jsem pohlédl, tam na holé zemi dřepěly ženy s tlustými doutníky v ústech a také bronzově hnědé, většinou nahé děti. Pár jich mělo na sobě košilky nebo rozbité kalhoty. Z děvčat ovšem nebylo nahé jediné, ale byla také jen oblečena v děravé sukýnky.

Odtud se otevíral pohled na pastviska, která pumpař označil za prérii. Prostranství bylo asi patnáct set metrů dlouhé a dvanáct set metrů široké a bylo se všech stran lemováno džunglí. Dosud byly vidět stopy po nákladních vozech, jež prérií projely.

Žádný div, že tady byla indiánská osada. Pastva byla dobrá. Voda tu byla po celý rok, a více Indián nepotřebuje. Pastvina mu sice nepačila, ale na tom nezáleželo. Každá rodina měla dvě až tři kozy a stejný počet hubených prasat, jednoho nebo dva osly a tucet slepic. Řeka jim poskytovala ryby a raky.

Mužové až do nedávna obdělávali půdu kolem chýší a pěstovali na ní kukuřici, fazole a papriky. Od chvíle však, kdy se petrolejová společnost pustila do vrtání, leckdo z nich ovšem našel zaměstnání v campech. A ti, kteří o takovou práci nestáli nebo se o ni ucházeli marně, páli v buši dřevěné uhlí, jež pak nastrkali do pytlů a dopravovali k železniční zastávce, kde je prodali agentům, kteří týden co týden všechny stanice objížděli.

Ani ženy, které jsem potkával, ani děti si mě zvlášť nevšímaly. Za uplynulé dva roky si již na cizince zvykli; neboť všichni, kdo mířili nákladními auty či na koních do petrolejového campu, se v tomto hnízdě nebo u čerpací stanice zastavili; někdy jen na hodinu, na dvě, nejednou však zůstávali déle a leckdy i přes noc, zvláště když dorazili k mostu až pozdě odpoledne. Dokonce i nejotrlejší řidiči nákladních vozů se podle možnosti vyhýbali noční jízdě džunglí.

Jedna z chýší, která sice byla postavena po indiánském způsobu, ale byla přece jen vyšší a prostornější než ostatní, stála na konci osady a měla primitivně vybudovaný corral.

Zajel jsem blíže a zarazil jsem koně v uctivé vzdálenosti, jak je tu zvykem. Pak jsem vyčkával, až si mě někdo z obyvatelů všimne.

Jako všechny ostatní jacales neměla ani tato chatrč dveře, nýbrž jen vchod, jenž se v noci uzavíral jakýmsi pletivem z větví a klacků, upevněným k veřejím. Stěny tvořily tyče, svázané lýkem a liánami. Nečekal-li tedy nově příchozí tak dlouho opodál, dokud ho nepozvali, pak se také mohlo stát, že překvapil obyvatele ve velmi trapných situacích.

Čekal jsem jen krátce a vyšla Indiánka. Změřila si mě od hlavy k patě. Řekla: „Buenas tardes, señor!“ a posléze: „Pase, señor, náš skromný dům je i domem vaším.“

Slezl jsem, přivázal jsem koně a mula ke stromu a vstoupil jsem do chýše. Teprve teď jsem zjistil, že jsem u starého známého, u Sleigha. Když mě i žena poznala, uvítala mě znovu, jenže teď poněkud srdečněji. Musel jsem usednout do sténajícího starého proutěného křesla, které bylo zřejmě chloubou domu. Ze se prý její muž vrátí co nevidět. Ze je venku na prérii, aby se pokusil chytit mladého býčka, jenž byl napaden zvířetem starším a odnesl to ranami, které teď hnisají.

Netrvalo dlouho a ozval se Sleighův hlas. Volal na chlapce, aby otevřel corral a aby tam býčka zahnal. Pak vstoupil do chýše, potřásl mi bez nejmenšího překvapení rukou a usedl těžce na velmi nízkou primitivní židli.

„Nemáte s sebou nějaké noviny? Bůh mi je svědkem, že jsem už osm měsíců žádné nečetl ani neviděl a že bych se rád zase jednou dověděl, co se ve světě děje, to mi, člověče, můžete věřit.“

„Mám u sebe Express ze San Antonia. Je ovšem úplně propocený a zmačkaný a nadto už pět týdnů starý.“

„Pět týdnů? Hombre, to ve zdejších poměrech znamená, že na těch novinách vlastně ještě ani neuschla tiskařská čerň. Dejte je sem!“

Poslal ženu pro brýle, které byly zastrčeny mezi palmové listy střechy. Nasazoval si je obřadně, ba téměř zbožně, a zastrkáváje si dráty za uši, řekl: „Aurelie, dej caballerovi něco k jídlu. Má hlad.“

Sleigh přečetl na každé stránce jen dvě řádky. Pak kývl, jako by chtěl projevit souhlas s tím, co bylo v novinách napsáno, zamyšleně složil list, jako by usilovně čtené zpracovával, sundal brýle, vstal,

uložil je zase kamsi mezi palmové listy ve střeše a bez jediného slůvka díky zastrčil noviny za jakousi tyč ve stěně. Potom se vrátil k židli a řekl: „Přísámbohu, je to skutečně svátek, když si člověk zase jednou může přecíst noviny a dovědět se, co se ve světě děje.“

Jeho žádostivost novin byla zřejmě zcela ukojena už jen tím, že dostal nějaké do ruky. Teď aspoň věděl, že tam doma ještě stále nějaké tisknou. Kdyby se byl dočetl, že polovina Spojených států a celá Kanada zmizely s povrchu zemského, byl by jistě řekl: „Bože, kdo by si to byl pomyslel? Vůbec jsem tady nic nepozoroval. Ale celkem je to jedno, takové věci se občas stávají. No ne?“ Pravděpodobně by se byl ani trochu nepodivil. Byl prostě takový.

„Chci tady chytat aligátory.“

„Aligátory, říkáte? To je báječné. Je jich tady spousta. Přeji vám, abyste je pochytil všechny. Nestačím před nimi telata uhlídat. Dělají mi zatroleně starostí. A nejhorší přitom je, že starý dává vinu mně. Vypravuje každému, že jeho telata prodávám a že si strženými penězi nacpávám kapsy. Řeknu vám, chlap, kterému ty krámy tady patří, je sprosták. Jakkak mohu prodat krávu, i kdyby byla sebestladší, nebo cokoliv jiného, když by se o tom už zítra v celém kraji povídalo? No řekněte? Ale starý je strašný mizera, je prevít, že si to nikdo nedovede představit. Kdybych se o jeho majetek nestaral, tak by už neměl jedinou krávu, na to vám беру jed. Sám se však života tady v divočině bojím, prostě proto, že je zbabělec, chlap zatracená.“

„Má peníze, co?“

„Peníze? Bože, kdo mluvil o penězích? Peněz asi ani moc nemá. Jen půdy a dobytka. Hloupé je jen to, víte, že tady už pomalu není jisté nic, ani půda a tím méně dobytek. Všecko kvůli těm darebákům agraristům, rozumíte? Ale co, to je přece jedno. Jsem každopádně vašeho mínění, že se tady dají snadno postřílet stovky aligátorů. Celé houfy se jich tu dají postřílet, jen když se člověk trochu činí. A jsou mezi nimi staří samci, silnější než nejtěžší býci. Jsou to nebezpeční chlapíci. Kdyby vás některý chytil, můj milý, tak z vás nezbude ani chlup a už byste o aligátorech nevykládal. Ale tak mě napadá: Proč to nezkusíte napřed s chutnou antilopou?“

„To tady je také hodně antilop?“ zeptal jsem se.

„Slovem hodně celou tu spoustu nepostihnete. Každý starý mazák tady z kraje vám to potvrdí. Vydáte se prostě do džungle, a když jste do ní zašel takových sto metrů, sundáte pušku a vystřelíte do houští, docela lhostejno kam. Pak uděláte ještě nějakých padesát kroků a najdete na zemi tu svou antilopu, nadobro mrtvou. Většinou tam budou dokonce ležet hned dvě. Stačí je pak jen odnést. Takové je to tady. Víte co? Zůstaňte pár dní u mne. Však vám aligátoři neutečou. Ti s největší radostí na vás pár dní počkají. Co je dnes za den? Čtvrtek, báječné. Nemohl jste si vybrat lepší dobu. Žena jede zítra s dětmi na návštěvu k rodičům. Doprovodím je na dráhu. Za den jsem zase zpátky. A pak jsme sami a můžeme dělat, co se nám zlíbí. Celý dvorek, celý dům bude náš. Děvče ze sousedství sem zajde, aby nám uvařilo a uklidilo.“

3

V sobotu ráno se Sleigh vrátil. Byl jsem mezitím na rybách, ale moc jsem toho nechytil.

„Dnes večer se tančí,“ řekl Sleigh. „Na druhém břehu, na tom prostranství u pumpy. Hudbu sjednal pumpař.“

„Na svůj náklad?“

„Ovšem. Abyste rozuměl, má se to takhle: Dal přivést z krámu u zastávky dvě basy piva a čtyři basy limonády, a ty mu hudbu zaplatíš.“

„O jak velkou kapelu jde?“

„Jen houslista a jeden, co hraje na kytaru.“

„To přece nemůže tolik stát.“

„Samozřejmě. Ale z toho piva a z té limonády stejně nezbohatne, i když na tom vydělá. A pravem; když sem muziku pozve, nese konec konců také nějaké riziko.“

Indiánské děvče, o kterém Sleigh mluvil, se dostavilo a pustilo se do domácích prací. Ač byla téměř ještě dítě, měla už maličké.

„Chlap, který jí toho červíčka pověsil na krk, práskl do bot,“ vysvětloval Sleigh.

Děvče bylo všechno jiné, jen ne hezké; bylo vysloveně ošklivé.

„Tak si myslím,“ řekl jsem, „že ji ten muž asi musil poznat v noci. Byl pravděpodobně na mol, a když ji pak uviděl při denním světle nebo ve stavu střízlivém, polekal se asi tak, že vzal roha bezděčně. Děvče by vlastně mělo na onu noc, kdy se to stalo, vděčně vzpomínat nadosmrti. Bez té tmavé noci by se v životě asi nikdy na dítě nezmohla. Ted', když potomka má, není vyloučeno, že o ni ještě někdo projeví zájem jen proto, že si třeba bude myslet, že vyniká nějakými půvaby skrytými.“

Sleigh se na mne chvíli tázavě zadíval, jako by musel to, co jsem řekl, napřed strávit. Jakmile smysl mých slov pochopil, nebo se mu tak aspoň zdálo, kývl a usoudil: „Je na tom jistě kus pravdy. Měla z toho zaručeně své potěšení. A říkám vám, že není ani trochu smutná, že chlap utekl; na to bych vzal jed. Jestli ji něco mrzí, tak jediné to, že se nemůže každou noc takhle bavit, o tom jsem přesvědčen.“

Sedli jsme si a jedli jsme tortillas a frijoles, zatím co děvče smažilo pár ryb, které jsem ráno chytil. Položila je prostě na otevřený oheň a dávala pozor, aby se nepřipálily.

Ohniště byla primitivní záležitost: na čtyřech kulech stará dřevěná bedna velikosti stokrát šedesát centimetrů, naplněná hlínou.

Odpoledne jsme si se Sleighem vyjeli na prérii, abychom se podívali po dobytku. Současně jsme vyhlíželi čerstvé stopy po antilopách. Jak jsem očekával, nenašly se žádné.

„Asi odtáhly jinam,“ mínil Sleigh. „To totiž občas dělají. Pak se ovšem po nich nenajde jediná stopa.“

Když jsme večeřeli, zeptal jsem se Sleigha, zda se k tanci dostaví jen lidé z osady. Řekl, že přijde nejméně osmdesát, ba možná dokonce sto lidí. Že se tady sejdou odevšad, z osad, od milířů a z chýší hluboko v džungli, z malých dvorců při břehu, při rybnících a potocích v buši. Mnozí budou muset urazit na koních, na mulech nebo na oslech osm až deset kilometrů, a někteří dokonce ještě více.

„Jápak jim pumpař o tom dá zprávu?“

„Docela prostě,“ řekl Sleigh. „Upozorní každého domorodce, který přejde kolem, že se v tu a v tu sobotu u čerpací stanice tanci a že hudba je objednaná. Takovým způsobem se zpráva rozšíří všude a ti, kteří ji vyslechnou, povědí o tom zase sousedům a známým a

všem, co projdou kolem. Řeknu vám, že je podivuhodné, jak rychle se něco takového rozšíří v okruhu třiceti kilometrů.“

4

Zatím nastala noc a my se vydali na cestu k čerpací stanici.

Když jsme šli kolem Sleighových sousedů, viděli jsme, že na trámu portica jedné z chýší visí lucerna, která jasně ozařuje písčité prostranství před ní. Jakmile jsme přišli blíže, spatřil jsem na lavici sedět Indiána. Hrál na housle. Bylo mu asi pětáctýřicet let. Několik hedvábných černých vousů – bylo jich tak málo, že by se byly daly snadno spočítat – mu lemovalo hnědou bradu. Byl jsem přesvědčen, že mu přátelé pro těch pár chlupů zaručeně říkají chlupáč. Hrál prachmizerně; dával si však velmi záležet, aby aspoň udržel takt, což se mu přece jen jakž takž dařilo.

„Co to znamená?“ zeptal jsem se Sleigha. „Jestli se nemýlím, tak jste přece řekl, že se tančí u čerpací stanice.“

„Ovšem. Nevím sám, co to má znamenat. Jsem přesvědčen, že se tady tančit nebude.“

„Proč by tedy byli vyčistili celé předdvoří? A co ta elegantní lucerna? Nezdá se, že by žili v takovém přepychu, aby si mohli pro nic za nic pověsit lucernu.“

„Za chvílku se dovíme, proč to všechno. Pumpař to bude vědět. Proč by si ostatně nemohli uspořádat vlastní taneční zábavu, když na ni mají chuť? Tady se často slaví na dvou, na třech místech zároveň. Možná, že se s pumpařem rozkmotřili a že si chtějí udělat večírek svůj.“

Došli jsme zatím na druhý břeh. Na porticu pumpařovy chalupy visela rovněž lucerna. Nesvítla tak jasně jako ta, kterou jsme právě spatřili u onoho houslisty. Čoudila a sklo nebylo vyčištěné. Prostranství před domkem bylo ovšem rovněž bezvadně zameteno.

Šest indiánských děvčat, bez ustání se chichotajících pro nic za nic, se pokoušelo sedět na hrubě sbité lavici, která byla malá i pro tři. Dívky již byly vystrojeny k tanci a měly pěkné husté černé vlasy

hladce přičísnuté a skartáčované. Padaly jim volně přes záda a sahaly téměř k pasu. Na hlavách měly věnečky ze sytě rudého polního kvítí, které si připevnilly k vlasům. Křiklavě pestré mušelinové šatečky byly čistě vyprané a pěkně vyžehlené. Šířily pronikavou vůni laciného, silně voňavého mýdla. Když nás viděly přicházet, skryly tváře za šátky a štěbetaly a chichotaly se ještě živěji než předtím, jako by každá z nich znala o Sleighovi nebo o mně bůhvíjak pěknou historku:

Pumpař stál opřen o trám, na němž visela lucerna.

„Nu, co je?“ zeptal se Sleigh. „Bude se tančit nebo ne? Když ne, tak to řekněte rovnou. Zalezl bych do postele.“

Pumpař se poškrábal na hlavě, zakašlal, několikrát si odplivl a pak odvětil: „To bych také rád věděl. Abych vám řekl pravdu: hudba tu totiž ještě není. A otevřeně se vám přiznávám, že také už moc nevěřím, že přijde. Je už dost velká tma. Ti lidé se bojí po setmění jet džunglí. A ani jim to nezazlívám. Por Jesu Cristo, vždyť se tou zatracenou džunglí sám bojím projet v noci, a přitom znám každou cestu a stezku, každou veredu, každou pěšinku v okruhu třiceti kilometrů. Ti dva chlapíci se sice zapřísahali u všech svatých, že tady budou do pěti hodin, ale zaručeně je hned u zastávky čapl někdo, kdo jim nabídl víc. A tak si ti lenoši jistě řekli: Pročpak bychom v tom žáru jeli bůhvíkolik hodin potvornou džunglí, když můžeme tady u stanice vydělat dokonce víc? Udělal byste zaručeně totéž, señor, nebo snad ne?“

„Jestli se ptáte mne, done Augustine, tak vám nemohu odpovědět. Neumím ani zapískat na hřeben a tím méně zahrát na foukací harmoniku. Bože, to jsem unaven! Nejraději bych šel na kutě.“ Sleigh zívł a roztáhl přitom ústa od ucha k uchu.

„Nemáte chuť na cigaretu?“ Pumpař nastavil Sleighovi pytlíček na tabák. Sleigh vytáhl kukuřičný list, přeložil ho, sevřel jej mezi palec a ukazováček, vysypal naň černý tabák, navlhčil ho a stočil.

„Vám by asi naše cigarety nechutnaly,“ řekl mi pumpař, zatím co si sám nabíral tabák. „Vezměte si jednu z těchhle. Spíš se vám budou zamlouvat. Vy gringové přece nepoznáte, co je skutečně dobrý tabák.“ Vytáhl z jiné kapsy košile krabičku cigaret, jednu z nejznámějších značek Spojených států. „Já to mdlé svinstvo nikdy

nekouřím,“ řekl. „Vedu je jen kvůli petrolejářům, kteří projedou kolem; aby se cítili jako doma a vypili u mne nějakou tu láhev piva.“

„Co se to děje naproti u Garcíů?“ zeptal se Sleigh. „To má být konkurenční podnik nebo si chtějí udělat vlastní tancovačku?“

„Není vyloučeno. Jakkap to mám vědět. Nejstarší syn přišel na neděli na návštěvu. Přijel z Texasu, pracuje tam někde u San Antonia na petrolejových polích, jak mi vykládal. Dost vydělává. Chodí si jako gróf. Možná, že starý oslavuje jeho návrat. Vždyť po každé jen čeká na příležitost, aby mohl ukázat, co na houslích svede.“

Po této rozmluvě jsme se zase vraceli k Sleighově chatrči, neboť bylo jasno, že slavnost tak hned nezačne. Cestou mi Sleigh vykládal, že si dělá starosti kvůli krávě, která se ještě nevrátila domů.

Garcia dosud seděl pod porticem jacalita a s velkým zápallem vyluzoval na svých houslích kvičivé tóny.

Zahlédl jsem teď vedle otce také onoho velkého chlapce z Texasu. Mohlo mu být dvacet let a na Indiána byl poměrně vyčouhlý. Byl čistě umytý a pečlivě učesaný. Košile, kterou měl na sobě, byla zřejmě zcela nová; poznalo se to ještě podle přehybů na látce. Seděl tady jako nějaký bohatý strýc, který je u chudých příbuzných na návštěvě. Jeho obličej jasně prozrazoval, jak mu dělá dobře, že ho celá rodina rozmazluje. Na levém kolenu držel smaltovaný hrnek. Byla v něm černá káva, jak jsem poznal hned nato, když jí část vylil. O druhé koleno měl opřen loket pravé ruky, v níž držel enchiladu, tortillu naplněnou sýrem, cibulí, kuřecím masem a paprikou. Dlouhým cvikem se naučil jíst tak, aby se paže a ruce při tom pohybovaly co nejméně. Kdyby se byl občas nezasmál a nezatvářil náramně přívětivě, byl bys měl dojem, že tu večerí robot a ne člověk. Měl před sebou desetihodinový tanec, a proto šetřil síly. Bylo mu zaručeně jedno, zda hudebníci přijdou či nikoli. Jak zde byly housle a pár pěkných děvčat, tak se večer vydařit musel.

Právě když jsme byli před domem Garcíů, zazněl k nám hlasitý, rozčilený hlas jakéhosi dítěte: „Ay, alloh, Manuelito, co je s tebou? Ještě stále nejsi hotov?“ A jakoby vymrštěn katapultem vyřítil se za chýší malý chlapec a skočil s mrštností mladého pardála staršímu bratru v porticu na krk tak, že káva a enchilada, nebo to, co z nich ještě zbylo, se octlo v písku.

Sotva hošík bratrovi pevně sevřel krk, začal mu vši silou čuchat vlasy, už tak hezky naolejované a načesané. A když se účes posléze proměnil v kštici divocha, pustil se maličký pěstmi tak hrubě do bratrova týla, do jeho hlavy a ramen, že politováníhodná oběť zuřivého útoku musela nakonec přece jen povstat. Se zvukným dobromyslným smíchem se velký bratr snažil malého rošťáka setřást. Carlosito, jak cvrčkovi říkali, se teď už na zádech neudržel a sjel sourozenci po nich dolů. Jakmile však měl pevnou pěst pod nohama, zaujal bojovné postavení a vyzval druhá, aby si s ním zaboxoval. Manuelito výzvu přijal a řekl, že teď chlapečkovi ukáže, co to je pěstní zápas.

Carlosito nebyl v dobré kondici. Zvyklý od nejútlejšího dětství chodit bos, nestál dnes dost pevně na nohách. Jak je chtěl pozvednout, měl dojem, že jsou přibity k zemi, že ho svírají železné svorky, které mu berou možnost jakéhokoli pohybu. Všechna mrštnost, všechna lehkost ne nepodobná lehkosti mladé antilopy, se náhle ztratila, aniž věděl proč, a když se teď chtěl pustit do boxování, zavrával a sotva se udržel na nohách.

Manuel totiž mladému bratrovi přivezl darem pár amerických bot. Jejich podrážky byly vyleštěné a hladké jako sklo. Carlosito se samozřejmě hned musil do nových bot obout, aby dárci ukázal, jak se mu líbí. A poněvadž dosud nikdy v životě boty na nohou neměl, nebylo se čemu divit, že se cítil nejistý a že si jeho nožičky s tím nedovedly jaksepatří poradit.

Garcia neúnavně vrzal na housle a nedal se hlukem ani v nejmenším vyrušit.

„Ten maličký svého bratra strašně zbožňuje,“ řekl Sleigh, když jsme pokračovali v cestě k jeho paláci. „Na světě se dějí komické věci. Tihle dva chlapci jsou nevlastní bratři. Toho velkého a ještě jednoho, jemuž je asi patnáct, měl Garcia se svou první ženou. Onen patnáctiletý to nemá v hlavě docela v pořádku. Aspoň se to všem tady zdá, i mně. Mívá nejzrůdnější nápady a provádí nejpitomější kousky. Toho maličkého má Garcia se svou druhou ženou, s tou nynější. Je velmi mladá, více než o dvacet let mladší než on. Zdá se však, že jsou spolu velmi šťastní. Nikdy se nehádají. – Manuel, onen velký chlapec, sem přijel jedině proto, aby navštívil malého bratra, kterého má stejně rád, jako on jeho. Vydal téměř všechny úspory,

aby se sem dostal a aby mohl dítěti přivést nové boty a havajskou kytaru. Už jen cesta ho stojí více času, než tady může strávit. Ten druhý hoch – myslím tím onoho přihlouplého – necítí ke svým dvěma sourozencům to nejmenší. Ani k otci a k nevlastní matce. Ani nevím proč, ale leckdy si myslím, že snad na maličkého žárlí a že čeká jen na příležitost, aby mu ublížil. Občas mu také nějaké to darebáctví provede, připálí mu třeba ve spánku nohy nebo mu vytrhne chomáč vlasů nebo zase po něm hodí hada nebo mu nasadí do kožichu klíš'ata. I proto ho pokládáme za blázna.“

Dorazili jsme zatím k Sleighově chatrči. V koutě velké místnosti, jediné, která zde byla, si děvče ustlalo na hliněné podlaze. Rozprostřela na ni prostě petate, jakousi rohož z lýčí, a přes ni položila starou děravou vlněnou deku na přikrytí. Nad tímto primitivním lůžkem pak natáhla síť proti moskýtům.

Sotva jsme vešli, Sleigh už zase zmizel, aby se podíval, zda se ztracená kráva vrátila.

Děvče si dřeplo na zem, vůbec si mě nevšimlo, spustilo si šaty téměř k pasu a dalo se do kojení. Když mrně mělo dost, šaty zase vytáhla a vlezla – kojence na ruce – pod síť proti moskýtům. Z toho, jak se síť hýbala, jsem usoudil, že se svléká. Pak jsem zaslechl, jak si s notným povzdechem protahuje údy. Jako by tím chtěla říci: „Tak, lidičky, myslím, že jsem si klid vysloužila. Teď mi můžete vlézt na záda.“ Ve skutečnosti by práci, kterou přes den vykonala, bylo zastalo každé dítě. To, že se před chýší chystal veselý večer s hudbou a tancem nebo tragedie, ji nechávalo lhostejnou. Měla své miminko, své jídlo a suchý koutek na spaní. Více si na tomto světě nepřála.

5

V chýši byla značná tma. Malá lampa – plechovka naplněná petrolejem, do níž byl místo knotu zastrčen chomáč vlny – čoudila a šířila jen matné světlo, které propůjčovalo ponuré, primitivní místnosti cosi strašidelného. Když se člověk světnicí rozhlédl za tohoto osvětlení, nemohl vůbec uvěřit, že je někde na světě cosi jako

civilisace. Čekal jsem, že se mi každým okamžikem zjeví přízraky mrtvých Indiánů nebo nějaké pohádkové bytosti. Když čmoudící plamen neklidně poskakoval v lehkém průvanu, který vnikal škvírami ve stěnách, viděl jsem, jak všude tančí stíny. Zdálo se mi, že po trámech, které nesly střechu z palmových listů, lezou tlustí pavouci, tarantule a obrovští černí štíři.

Čas od času se plamínek zmenšoval tak, že jsem škvírami spatřil probleskovat světla sousedních jacales. Ale ani vědomí, že zcela nablízku jsou ještě jiné obydlené chýše, mě nezbavovalo nepříjemného pocitu. Vždyť jsem ty lidi neznal. Byli to všechno Indiáni, a jakmile by ve své pověřivosti došli k závěru, že bych mohl je nebo jejich děti uvést do neštěstí, pak by se sem třebas vplížili, aby mě zabili a hodili do řeky. Ještě než se Sleigh vrátí, mohou být všechny stopy po tom, co se přihodilo, smazány.

Brouci, moli a můry, větší než dlaň, přilétali otevřeným vchodem. Obletovali malou lampu, ale místo aby místnost oživovali; způsobili, že se zdála ještě strašidelnější.

Občas se od řeky ozvalo žbluňknutí nebo šplíchnutí; odtud ke břehu totiž nebylo ani dvacet metrů. Nejen vzduch všude kolem, nýbrž i zem jako by byla plna neutuchajícího sténání, pískání, vzdychání, syčení, bzučení a kňučení. Venku na prérii zahýkal pln žalosti burro. Několik jiných mu odpovídalo, jako by mu chtěli dodat odvahy proti nebezpečím noci. Pak zabučela kráva. Mul přiběhl až těsně ke vchodu, jako štván skutečným nebo snad jen vysněným nepřítelem. Když nahlédl do chýše a spatřil v ní sedět zcela klidně člověka, vzpomatoval se z úleku, nebo co to bylo, očenichal půdu a odklusal klidně zpět na pastvinu. Sem tam k mému uchu doléhaly útržky hovoru a zvuk tlumených slov. Pronikavé zasmání přetálo noční ticho, ale v témž okamžiku zase zaniklo.

S jiné strany se ozvalo zaječení jakési ženy. Na okamžik jako by ve vzduchu uvízlo, pak se však sneslo k zemi a bylo pohlceno povykyjící džunglí. Když zaniklo, zdála se noc ještě tmavější a tma ještě hustší. Vítr sem zanesl několik ztrácejících se tónů houslí. Měl jsem dojem, že se tanečním krokem blíží nocí, mizely však dříve, než se dostávaly k mému sluchu.

A tu náhle stane jako stín ve vchodu Sleigh. Rozeznávám z něho jen tvář. Jeho nečekaný, naprosto neslyšný příchod mi bere dech. Jsem rád, že mi v té chvíli nevidí do obličejů.

„K čertu, jestlipak mi ta kůže líná nechala hlt kávy.“ Slova mi vracejí klid. „Mám zatracenou žízeň!“

Děvče neumí anglicky, ale slovu „káva“ rozumí a z tázavého tónu pozná, co Sleigh chce.

Aniž vyleze zpod sítě, řekne: „U ohniště jí ještě trochu stojí.“ Pronese to samozřejmě španělsky.

Dokud byl Sleigh pryč, pevně spala. Poznal jsem to z jejího hlubokého, klidného oddychování. Přesto svým jemným indiánským sluchem ihned zaslechla Sleigha přicházet, zatím co já, který jsem seděl naprosto bdělý proti vchodu, jeho příchod nepozoroval.

„De veras?“ praví Sleigh. „To je báječné. To člověka vzpruží, jako když v préríi najde drahokam.“ Unavenými kroky zajde dozadu, kde na žhoucím popelu stojí hrnek s kávou.

„A vy, Galesi? Dáte si také šálek?“

„Ne, děkuji.“

Děvče už zase chrápe. Jak se rychle snů zbavila, tak je zase ihned v jejich zajetí.

Sleigh seděl přede mnou. Chvilku hleděl do prázdna, pak pravil: „Čert aby to všechno spral. Nemohu zatracenou krávu najít. Ani kdyby mi nabídli tisíc dolarů, nedostal bych ji domů. Tele má tady v corralu, ta zatracená mrcha. Jindy se vždycky večer vrátí. I v poledne, když se udělá moc teplo a když ovádi dotírají na dobytek, přiběhne s ostatními, aby se položila někam pod strom. Jsem si jist, že se v okolí potuluje lev a možná i lvů několik. Perez, jeden ze sousedů, má skvělou dojnou kozu; ta už je několik dní pryč. Je také přesvědčen, že tady máme lvy. Koza se mu už zaručeně nevrátí. Ta zmizela navždy. Kráva byla po každé náramně přesná, téměř jako hodiny. Něco se tady v tom zatraceném podniku děje, o tom vás ujišťuji. No, uvidíme, co bude zítra. Ted', když je tma jako v pytli, nedá se dělat nic, absolutně nic.“

Minutku potom Sleigh usne; ačkoliv spí, kývá ke všemu, co říkám, jako by byl vzhůru, a dokonce občas cosi zamumlá, zkrabatí čelo nebo se usměje.

„Haló, vy tam!“ zvolám náhle. „Poslyšte, jestli chcete spát, tak pro mne za mne spěte, ale nenechávejte mě tady aspoň kázat stěnám.“

„Spát? Kdopak spí? Já že spím?“ vyjede si na mě, jako bych ho byl urazil. „Já nespím. Vůbec nikdy nespím. To je přece právě ta potíže tady. Nemám vůbec na spaní čas. Slyšel jsem každé vaše slovo. O tom zloději, o Barreirovi jste mluvil. Ach, toho přece už znám léta. Copak jsem ho nepoznal, když jsem byl tam dole u Coacoyularu na kakaovníkové plantáži? Je to zloděj, v tom máte pravdu, a navíc je to vyslovený vrah, jestli chcete vědět, co si o něm myslím.“

„Co vlastně bude s tím tancem dnes večer?“ zeptal jsem se. „Celý den se o ničem jiném nemluví. Bude se tedy tančit nebo ne? Když ne, tak to také nevádí, půjdu prostě spát, ale toho žvanění o tancovačce už mám plné zuby, k ničemu to není.“

„Dobře, dobře, jen se pro to nerozčilujte! Zachovejte klid! Dočkejte času, jako husa klasu. Zajdeme ještě jednou na druhou stranu k pumpě a podíváme se, co se děje. Jsem přesvědčen, že si pumpař zatím poradil. Nedopustí přece, aby mu pivo a limonáda zůstaly na krku.“

Sleigh svlékl beze spěchu dlouhé koženice, hledal tak dlouho, až našel polámaný hřeben, udělal si účes, jaký nosívali řezníci a krčmáři před takovými pětadvaceti lety, natáhl si dlouhé bavlněné kalhoty a pak řekl: „Tak, teď může pro mne za mne tanec spustit. Pojdme. Kdybych aspoň tušil, kde by ta zatracená kráva mohla vězet!“

Když jsme šli kolem Garciovy chýše, všiml jsem si, že lucerna dosud visí na trámu. Garcia ovšem už na lavici neseseděl. Ani ty dva chlapce už nebylo vidět. Jen Garciovu ženu jsem zcela zběžně zahlédl škvírami ve stěnách. Právě se nastrojovala při matném světle lampy, která se podobala lampě Sleighově.

„No tak!“ řekl jsem. „Bude se přece jen tančit. Seňora se už k té velké události obléká do svátečního.“

Je tma, že není vidět ruku před očima. Nesvítí jediná hvězda, ač přece v tropech obvykle září velmi jasně. Když docházíme ke břehu, zamíříme tápavým krokem k mostu. Pumpařova lucerna na druhé straně nám udává přibližný směr. Chvilku hledáme, spíše nohama než rukama, a pak konečně staneme na silných pražcích a přecházíme na protější břeh.

„Zatroleně!“ vykřiknu. „Teď moc nescházelo, a byli bychom se v řece vymáchali. Člověk aby dal pozor jako při akrobacii na laně. Kdybych byl odbočil ještě kousek, tak jsem s prašivého mostu sletěl.“ Sleighem to nepohnulo. Lhostejně zabručel: „Přisámboh, když se chceš v noci dostat ve zdraví přes most, musíš opravdu dávat dobrý pozor! Někomu, kdo má v hlavě, se to bez zábradlí zaručeně nepovede.“

„Jak myslíte, že je řeka tady u mostu hluboká?“

„Takových dva a půl až čtyři a půl metru. Přesně uprostřed je řeka – pokud se u tak lenivého toku vůbec o řece dá mluvit – tak čtyři a půl metru hluboká.“

„To je dost, aby v ní mohl člověk zmizet na věčné časy,“ řekl jsem. „I když někdo umí dobře plavat, může se stát, že se v takové tmě jako dnes bude točit stále v kruhu a ani si to neuvědomí. Už se třeba vůbec ke břehu nedostane.“

Zatím co jsem takhle rozprávěl se Sleighem, nevšímal jsem si celkem cesty a prostě jsem šel. Vtom jsem náhle přímo před špičkami bot zahlédl nové světlo. Lekl jsem se tak, že jsem strnul, zíraje na velký zázrak: světlo ve vodě. Nedivil jsem se ovšem dlouho, neboť jsem vzápětí poznal, že se ve vodě jen zrcadlí pumpařova lucerna. Narazil jsem pravou nohou na postranní trám přibližně patnáct centimetrů široký a stejně vysoký. Byl tu proto, aby nákladní vozy v době dešťů, kdy mostní pražce byly zaneseny mazlavou hlínou, s mostu nesklouzly. Při jen poněkud rychlejší chůzi, bych byl možná při nárazu na trám ztratil rovnováhu a spadl do řeky.

Na konci mostu sedělo na pražcích několik mládenců. Byli to Indiáni. Zpívali mexické písně a také americké ve španělském překladu. Nohy měli nad vodou a klátili jimi do taktu. Zpěv se většinou pohyboval v rozmezí sedmi tónů. Občas však hlasy také nečekaně povyskočily o celé dvě oktávy. A poněvadž mládenci

vůbec nedovedli tak vysoké tóny vyzpívat, ječeli prostě, jak uměli, a to co nejhlasitěji. Všude jinde by byl takový zpěv působil náramně idiotsky. Ale tady, uprostřed vlhké tropické noci, lemované černou, neustále hrozící džunglí, ze které zaznívaly nesčetné hlasy, nejružnější šelesty a melodie, tady, kde tyto zvuky splývaly s mírným šploucháním řeky, nebylo v tom zpěvu nic nepřirozeného. Zdál se dokonce jaksi harmonicky sladěn s celým kosmem.

Od mostu vlevo stála čerpací stanice. Vpravo od ní bylo široké písčité prostranství s velmi hrubou, místy zdupanou travou. Právě před deseti minutami přibyla karavana soumarů, která tu teď tábořila. Skládala se z šestnácti mezků s náklady a ze tří mulů a koně s jezdci, jak jsem se během večera od jednoho z nich dověděl. Karavana rozvázela zboží od železniční zastávky do vesnic v džungli i do sierry za ní. Mezkaři byli samozřejmě indiánského původu. Když jsme k nim došli, snímali právě s mulů náklady a dvanáctiletý hoch se chystal rozdělat oheň.

U pumpaře to vypadalo poněkud pestřeji a živěji než před hodinou. Čistil ještě druhou lucernu, a když se mu zdála dost vyleštěná, pověsil ji na druhý trám přečnávající střechy.

Hudba dosud nepřišla a také už nebyla naděje, že ještě dorazí. Sešlo se ovšem zatím mnoho mužů, žen a dívek.

Zeny byly všechny náramně vystrojeny. Byly oblečeny v pestré mušelínové šaty, v ty nejlacinější, jaké se daly koupit. Všechny měly punčochy a střevíčky s vysokými podpatky. Klobouky nenosily, ale většinou si přinesly šály, rebozos, nebo tenké černé závoje, které si na zpáteční cestě mohly ovázat kolem hlavy, aby je ochránily před ranním vlhkem a chladem.

Muži byli oblečeni jako vždy. Mnozí přišli bosi, ale někteří byli obuti a nejeden měl dokonce rozedrané ovinovačky. Většina z nich ovšem měla na nohou obyčejné huaraches, indiánské sandály, jež si vyrobili sami. Kdo měl děti, přivedl si je všechny s sebou.

Poněvadž lidé přišli, aby si zatančili nebo aby alespoň strávili příjemný večer, bylo třeba něco podniknout.

Starý Garcia konečně našel posluchače. Seděl na jedné z mála improvisovaných lavic před chýší, těsně u jednoho z trámů, na němž visely lucerny, a neúnavně vrzal na housle. Střídal bez znatelného přechodu melodie. Nikdo sice k musice, kterou tady vyluzoval,

netančil, to mu však nevadilo. Byl, jak se zdálo, zcela spokojen, ne-li dokonce šťasten, že má kolem sebe lidi, kteří ho slyší hrát; kteří mu musí naslouchat, ať chtějí či nechťejí. Nikdo ho nezakřikl, aby už konečně s téměř nesnesitelným skuhráním a kňouráním přestal.

Každý čekal, ale nikdo vlastně nevěděl, na co. Člověk měl dojem, že všichni vyčkávají nějakého velkého hudebníka, který by dovedl dát shromáždění tolika lidí smysl; jinak by se celá ta spousta hostů musela zdát hodně zbytečná a nesmyslná.

Je třeba uvážit, že se ženy na ten večer upravily s nemalou péčí, že se umyly voňavým mýdlem a že si po celé hodiny česaly a kartáčovaly vlasy. Každý hadřík, který měly na sobě, byl čistý. Oblékly si to nejlepší, co vlastnily. I když jejich gázové šatičky byly z nejlevnějších, jaké syrští kramáři prodávali, stály přece jen tolik, že se Indiáni kvůli nim musili po mnoho měsíců uskromňovat. Ženy si vyzdobily šaty a vlasy nejkrásnějšími a nejvzácnějšími květinami, které se daly sehnat, a ke všemu sem ještě putovaly na mulech nebo oslech osm, deset nebo také dvanáct hodin dusnou džunglí, brodíce se bažinami a řekami. A to vše teď najednou mělo být zbytečné?

Vyloučeno. Každý se chtěl druhý den ráno vrátit se zážitky, o nichž by se dalo vykládat nejméně dva měsíce. Vždyť se jinak v těch malých osadách a vsích hluboko v buši a džunglí nic neděje.

Nikdo nevinil pumpaře. Za nic nemohl. Udělal vše, aby hudbu získal. Proč také svalovat na někoho vinu za to, že se slavnost nepovedla? Prostě tomu, tak mělo být; osud to chtěl.

Vdané ženy posedávaly všude kolem na lavicích, fošnách, starých pražcích a sudech od benzínu, žvatlaly a smály se. Dívky se chichotaly, prohlížely si mládence, jež přecházeli kolem, vykládaly si o nich, pronášely kritické soudy, vtipkovaly a vyměňovaly si nejnovější drby. Občas dvě nebo tři vstaly a pustily se za hochy, kteří je zaujali, nebo předstíraly, že si jich vůbec nevšímají a vydaly se na opačnou stranu s vědomím, že se vyvolení vydají za nimi. Po nějaké

době se však vracely a zaujaly zase stará místa. Jakmile usedly, zvedly se jiné, aby se oddaly téže hře – nejstarší a stále ještě nejoblíbenější hře na světě, která se dá stejně dobře hrát za pomoci aut, universit, radia a nočních klubů jako bez nich.

Děti se praly, pobíhaly kolem, válely se po zemi, honily se, křičely, vřeštily a přihlížely tábořícím mezkářům. Jedna z matek si zavolala chlapce, který po ostatních házel kamením a ublížil jim. Dostal přede všemi řádný výprask. Spustil přitom takový náрек, že kolemstojící zaručeně měli dojem, že se mu ukládá o život. Sotva však zase nabyl svobody, pustil se znovu za kluky, kteří na něho žalovali, aby jim napráskal; vybral si však tentokrát místo, kam matčino volání už nedoléhalo.

Větší chlapci, hoši tak od dvanácti do patnácti let, seděli po skupinkách a vychloubali se, jak jsou silní a co všechno svedou. Vykládali si nejnepravděpodobnější historky o velkých hadech, tygrech a lvech, se kterými se domněle srazili při hledání zaběhlých koz a oslů v džungli. Pak si předváděli různé kousky, ukazovali, co vše dokáží prsty, rukama, pažemi a celým tělem, jak dovedou zkroutit a ohnout údy. Někteří vzbudili obecný obdiv tím, že uměli stočit oči tak, že jim bylo vidět jen bělmo. Jiní se vytasili s hrůzostrašnými příběhy, na příklad o tom, jak je aligátor chytil při plování a potápění v řece za nohu. Lehli si při tom na zem, váleli se sem tam a předváděli, jak se mu vytrhli a jaký museli svést boj, než se jim podařilo dosáhnout břehu a tím bezpečí.

Všichni kouřili, muži, ženy i děti. Děvčata ovšem ne, neboť mládenci tvrdili, že prý nic lásce neškodí tak, jako když polibek slíčného děvčete je cítit tabákem. Ostatní kouřili cigarety, které si stočili z kukuřičných listů a černého tabáku. Matky, držíce kojence u prsu, foukaly na ně tabákový kouř, aby je chránily před moskyty.

Muži postávali v menších skupinkách kolem, bavili se, smáli, vychloubali a občas také objednali pro ženský doprovod limonádu. Nikdy přitom neztráceli své ženy a dcery zcela s očí.

Stál jsem se Sleighem, s pumpařem a Indiánem, který pracoval u petrolejářské společnosti, tak v půli cesty mezi mostem a čerpadlem, spíš však blíže u řeky. Byl jsem tváří obrácen k vodě, nemohl jsem však v noční tmě rozeznat ani ji, ani most. Když jsem se podíval vlevo, viděl jsem oheň z tábora mezkářů. Chlapec právě naléval kávu

do cínového kotle, který visel nad ohništěm, zatím co muži opékali tortilly a krájeli sýr a cibuli.

Houštím na protějším břehu probleskovala matná světélka. Když mírný tropický větřík pohnul křovisky, světélka mizela, aby se vzápětí objevovala znovu. Pocházela především z chýší, v nichž se ženy strojily k tanci. Zčásti ale také od velkých světlušek, které nás obletovaly.

Mládenci, kteří seděli na naší straně mostu, dosud zpívali. Jejich repertoár se zdál nevyčerpatelný a melodie jako by se stále opakovaly. Přesto však se od sebe různily a Indiáni dokonce jednu od druhé rozeznávali.

Kamkoli jsem pohlédl, všude bylo živo, všude se ozýval smích a všude si děti hlučně hrály.

8

„Říkám vám, že budou zase cementovat, a to už příští týden,“ prohodil Ignacio důležitě. Byl to muž, pracující v petrolejovém campu; stál tu teď se Sleighem, s pumpařem a se mnou.

„Jak jste teď hluboko?“ zeptal se Sleigh.

„Tak čtyři sta metrů, myslím.“

„Nechápu, proč by měli díru vycementovat, když ještě nejsou ve větší hloubce.“ Pumpař, který ve skutečnosti neměl o vrtných pracích ponětí, chtěl ohromovat znalostmi. Pochytil něco od petrolejářských dělníků, kteří jezdívali kolem, a spustil proto bezostyšně: „Pročpak by cementovali už při čtyřech stech metrech? Leckdy se vrtá až do hloubky sedmi set metrů.“

„Vy mi budete něco vykládat!“ řekl Ignacio. Hrál si na odborníka, ač u petrolejářské společnosti dělal snad teprve tři měsíce a ač jeho hlavní práce spočívala v tom, že vláčel na ramenou železné trubky. „Ať tomu věříte nebo ne, ale začnou v pondělí či v úterý cementovat. Vsaďte se, o co chcete.“

Garcia dosud vrzal na housle, ale nikdo nedbal na jeho kňouravé výzvy k tanci.

Zpěv chlapců na mostě zmlkal, jako by bylo několik hlasů odpadlo, nebo jako by časem přece jen všechny zmáhala únava.

V tom okamžiku se stalo cosi zvláštního. Měl jsem pocit, jako by nějaký tajemný netvor rozprostřel nad námi svá obrovská křídla. Dav přepadla lethargie. Někteří začali zívat a jako na povel ustal náhle hovor i smích. Vzmáhalo se cosi, co se podobalo únavě, stísněnosti.

„To mi nikdy nenamluvíte, že cementování ve čtyřech stech metrech má smysl.“ Pumpař se vrátil k starému tematiku. Měl jsem dojem, že mu teď v podstatě vůbec nezáleží na tom, co petrolejáři tady nebo kdekoli ve světě chystají, a že mluví jen proto, aby přerušil podivné ticho, které se kolem nás šířilo.

Žádný z nás si pumpařova výroku nevšiml. Vzduch byl těžký, olověný jako před bouřkou.

A tu, právě když se všichni už už chystali otevřít ústa, aby ukončili tajemné mlčení, zaznělo sem od řeky, která dlouho ze sebe nevydala ani nejmenší zvuk, hlasité šplouchnutí. Trvalo jen krátce, ale bylo tak typické, že si je nebylo možno splést s ničím jiným. Přesto si toho zřejmě nikdo až na mne nevšiml. Nikdo nic nezpozoroval. Bylo to prostě šplouchnutí, jaké můžeš dennodenně zaslechnout jistě dvacetkrát.

Mně se ovšem zdálo, jako by řeka volala: „Lidičky, pamatujte na mne! Jsem ještě tady a přežiji vás všechny!“

Pohlédl jsem na Sleigha. Podíval se na mne rovněž. Věděl jsem, že mu cosi kmitlo hlavou, a byl bych se rád dověděl, zda nemyslí na totéž co já. Zaslechl šplouchnutí, choval se však tak, jako by zvuku věnoval stejně málo pozornosti jako ostatní.

Co to jen bylo za zvuk? Neskočil snad některý z mládenců na mostě pro legraci do řeky? Ne, to nebylo ono. Byl bych musel slyšet ve vodě někoho plavat nebo mrskat nohama. Ale po hlasitém žbluňknutí hned zase nastalo ticho. Neozval se také smích a povyk, kterým by ostatní hoši jistě takový skok provázeli.

Nakonec možná někdo hodil do řeky veliký kámen nebo kus dřeva.

Garcia už zase fídlal na housle. Ač mu přece časem jistě už musely zdřevěnět prsty, vrzal dále.

Snad se z vody vymrštila velká ryba, aby si chytla pár moskytů. Ne, ryba to také nebyla. Byl to docela jiný zvuk. Kdybych si jen

vzpomněl, s čím by se dal srovnat; ale při nejlepší vůli mě nic nenapadlo.

„Ptáte se samozřejmě, proč chtějí cementovat,“ začal Ignacio znovu. „Tam dál, v džungli už také vycementovali dvě díry. Z toho poznáš, co tihle gringové mají za lubem. Nechtějí totiž nic jiného, než tu naši ubohou zemi odřít; chtějí ji ožebračit ještě víc, aby nahrabali tisíckrát tolik, co už nahrabali. Vrtají tak dlouho, dokud nenarazí na petrolej. A jak na něj narazí, hned díru zase zacementují, aby tam zůstal. A když mají petrolej v ruce a když si ho pěkně zajistili, tak přijdou a řeknou, že nenašli ani kapku, že ani trochu zemního plynu neucítili. Tak na to jdou ti zatracení cizinci, tihle Americanos.“

Pumpař zavrtěl hlavou. „Ale kdež, tohle gringos nedělají. Na to je znám příliš dobře. Jakmile narazí na petrolej, tak ho odčerpají do poslední kapky. A dokonce i bahno ještě seškrábou a vyfiltrují petrolej, který v něm zůstal. Co si myslíte, done Nacho, kolik je stojí vyvrtání díry do hloubky sedmi set nebo ještě více metrů? Nejméně třicet tisíc dolarů, nebo ták nějak, a dobré americké měny. Některé díry dokonce přijdou ještě draž, až na padesát tisíc amerických dolarů. Myslíte snad, že své peníze vyhazují jen tak pro nic za nic? Kdyby šlo o pesos, tak ještě. Ale to mi věřte, jejich peníze jsou dobré peníze, samé dolary. Říkat, že vyvrtají díry a že je hned zase zacementují, jakmile narazí na petrolej, je přece nesmysl.“

Snad to byl pes. Ne, pes to také nemohl být. Pes by ve vodě strašně vyváděl. Mládenci by na něho se všech stran volali, aby ho pozlobili, aby ho spletli tak, že by už nenašel cestu ke břehu. Po onom žbluňknutí <se však už neozval ani nejmenší zvuk. Dokonce i kočka by byla nadělala trochu hluku. Člověk však zaslechl jediné krátké, hlučné zašplouchnutí – a pak už nebylo nic.

Ignacio se smál. Byl zasvěcen do všech tajů amerických petrolejářských společností. „Takhle můžete mluvit jen vy, done Augustine; jste prostě maestro maquinista a nikdy jste s lidmi od petroleje neměl co dělat. Copak nechápete, hombre, proč tu díru vycementují už při čtyřech stech metrech, místo aby ji hloubili dál, do tisíce nebo třinácti set metrů? Kdo tyhle triky zná jako já, ten to pochopí lehce. Poněvadž prostě narazili na petrolej už při čtyřech stech. Pročpak by měli ještě vrtat dál? Proto teď cementují.“

Vidím Manuela, onoho velkého bratra z Texasu, stát s nějakou dívkou. Neustále do ní hučí, ale ona se jen směje. Je jiný než ostatní mládenci, které zná. Vždyť také pracuje v Texasu. Zhlédne širý svět, a proto také snadno zjistí, které děvče je pěkné; stačí na nějakou narazit. Tam v Texasu se naučil rozeznávat hezká, čilá děvčata od děvčat hloupých. Dávala mu sdostatek jasně najevo, že od ní může kdykoliv chtít cokoli, že stačí, aby řekl slovo. Až by pak zase jednou přijel na návštěvu, přivezl by jí jistě slušivé šaty, takové, jaké bílé ženy v Texasu nosí i ve všední den. Mluvil dokonce americky, a byla proto strašně hrdá, že si na tenhle večer k tanci vybral právě ji. „Poslyšte, done Nacho,“ řekl pumpař, „nic takového mi těch gringos nevykládejte. Pro mne za mne, ať Je všecy vezme d’as; ani slzu bych pro ně neuronil. Ale že jsou pitomí, to mi nepovídejte. Ať jsou takoví nebo makoví, ať jsou třebas bezbožní pohani, kteří nevěří v Pannu Marii, ale pitomí nejsou.“

„Já přece neřekl, že jsou pitomí, done Augustine. Nepřekračujte slova. Vždyť tvrdím pravý opak, copak to nechápete? Jsou mazaní, o to jde, a to jsem chtěl říci. Pročpak by cementovali, kdyby při čtyřech stech metrech ještě petrolej neměli? Šli by nejméně do hloubky dalších čtyř set metrů, aby si byli jisti; jinak by přece všecy ty peníze, které už do vrtání investovali, byly v čertu. A teď vám povím, proč cementují. Tají se to, ale přesto je to pravda. Podívejte se, narazili při čtyřech stech metrech na petrolej, a to na slušné množství. Načež díra zacementují – vlastnická práva si však zajistí. A pak přijdou a řeknou, že nenarazili na nic, že nepřišli na sebemenší stopu po zemním plynu. Proč to dělají? Inu, poněvadž ještě nezpachtovali celé území okolo. A když mohou majitelům půdy namluvit, že se na jejich pozemcích petrolej nevyskytuje, dostanou všecy pachtovní smlouvy, na které mají zálusk, a dokonce za pár stovek. Jinak by se sem totiž nastěhovaly jiné bohatší společnosti a vyhnaly by nájem do takové výše, že by toho ona první společnost buď musela nechat nebo že by musila zaplatit stokrát více, než ji pozemky stojí takhle. Jakmile mají v ruce všechna místa, o která se zajímají, tak se vrátí a zacementované díry zase otevrou; a potom máte vidět, co se stane. Petrolej poteče proudem, jako řeka v období dešťů.“

Pumpař uznal, že podcenil ostrovtip svého přítele a souseda Ignacia. Oči se mu rozšířily. Zadíval se na něho s obdivem a pak řekl: „Inu, done Nacho, musím vám přiznat, že máte pravdu; to, co jste nakonec říkal, se může docela dobře stát. Přesně tak jsem to odjakživa od těch gringos čekal. Neseberou nám jen všechen petrolej, nýbrž také zemi, a to je ta sprostárna. Když totiž pozemky získají za sto dolarů, místo aby zaplatili přiměřenou částku, dejme tomu deset tisíc dolarů, pak to pro mne je prachsprostá gauneřina. O takových věcech, o takhle špinavých rejdech by se měla zpravit vláda. Ale pitomí nejsou, jak říkám snad už po sté. To mi je ode dne ke dni jasnější. I když docela otevřeně přiznávám, že je to hnusná klika lumpů, že jsou vyslovení cabrones.“

„No vidíte, done Augustine, teď je vám to jasné,“ zvolal Ignacio vítězně. „Co jsem řekl? Stačí mít oči a uši otevřené, když s nimi jednáš, a hned poznáš, proč vydělávají tolik peněz. Není to zvlášť obtížné. Na mne si už nepřijdou, na mne ne. Ani jeden z nich. Já ty lotry prokoukl.“

Když lidé, kteří jsou celým svým založením náramně slušní, v přítomnosti Sleigha a mne takto mluvili o Američanech, pak to jen dokazovalo, že nás k oněm gringos a gaunerům nepočítají, a to prostě proto, že nejsme petrolejáři.

Zatím si kdosi přisedl ke Garciovi. Vzal mu housle z ruky a opřel si je po indiánsku o prsa. Všechny dívky nadějně vzhledly, poněvadž muž uchopil housle s takovým elánem, jako by teď měl v úmyslu Garciovi ukázat, jak se na ně má opravdu hrát.

A skutečně: Prvních dvacet tónů zahrál tak neobyčejně dobře, že si děvčata ihned začala upravovat šaty a uhlazovat vlasy a že mládenci rychle pohlédli k lavicím a pražcům, na nichž dívky seděly. Ale právě v okamžiku, kdy hoši vyskočili, aby se vrhli k vyvoleným, nastal mezi tóny chaos a hudba, která tak bezprostředně spustila, stejně náhle s žalostným zakvičením zmlkla. Houslista se horlivě snažil chybu napravit a spustil melodii znovu; nebylo však již těžko rozpoznat, že hraje stokrát hůře než Garcia, který aspoň dovedl udržet takt.

Garcia se s úšklebkem zase chopil houslí. Ladil je s uchem nad strunami a bloudil přitom zrakiem kolem, jako kdy chtěl říci: „No tak, teď vidíte sami, kdo tady umí skutečně hrát.“

Garcia se znovu dal do vrzání. Fidlal teď s větší vervou – asi pod dojmem živé melodie, kterou právě slyšel. Dvě dívky vstaly a pustily se do tance. Garcia byl v sedmém nebi, když poznal, že přece jen někdo bere jeho hudbu vážně. Děvčata však udělala jen tak dvacet tanečních kroků a přišla na to, že se podle Garciovy divoké směsi melodií vůbec tančit nedá. Kdyby tady bývala byla aspoň kytara pro doprovod, snad by z toho přece jen ještě bylo vzešlo něco, co se taneční hudbě podobalo, ať už by houslista hrál sebehůře.

Nikdo však nepomýšlel na odchod; ba, nebylo tu dokonce nikoho, na němž by bylo byt' jen trochu znát, že je zklamán. Ani jeden neměl dojem, že se „party“ nepovedla. Bývalo by bylo hezké, kdyby se bylo podařilo dát dohromady slušnou muziku. Byla by do všeho uvedla trochu života. Když se však žádná nedala sehnat, usiloval každý o to, aby se i bez ní pobavil co nejlépe.

Většina přítomných měla za sebou dalekou cestu. Za tak tmavé noci se rozhodně nemohli džunglí vrátit. Říkali si: když už tady jsme, tak se rozhodně ještě něco bude dít, a to prostě proto, že by námaha, kterou jsme vynaložili, abychom se tu sešli, přece jinak neměla smysl. Kde je tolik lidí pohromadě, tam si nakonec vždycky přijdeš na své. Nikdo a nic tomu nemůže zabránit. Je to přírodní zákon.

Ani Sleigh, ani já jsme se nemísili do debaty, která se v naší skupince rozpředla. Prohodili jsme jen občas nějaké to slůvko, jako: „Ale jděte!“, „Vskutku?“, „Může být“, nebo „Zaručeně“.

Ignacio, muž, který měl tak jasno o tom, proč petrolejářští magnáti vydělávají miliony, nás opustil. Sel si najít zase někoho jiného, koho by mohl svou moudrostí ohromit. Ze se mu podařilo vzbudit obdiv veleváženého mistra pumpařského, na to bude zaručeně vzpomínat ještě po letech. Ať ho teď pumpař požádá o cokoliv, vyhoví mu. Pro někoho, kdo se ti obdivuje, jsi ochoten udělat všechno na světě.

Blížila se k nám mladá, náramně hezká žena. Měla na sobě laciné gázové šaty barvy mořské zeleně, jimiž prosvítala bílá spodnička, bohatě zdobená krajkami. Její pečlivě, téměř pedantsky přičesané a upravené husté černé vlasy zdobily dva velké rudé květy. Jednu kytíčku z polního kvítí si připevnila na prsa, druhou k pasu. Bylo znát na první pohled, že žena má vkus, neboť barva květin byla tak sladěna s barvou šatů, že vznikala jemná a naprosto přirozená harmonie. Rty si namalovala o poznání světleji než temně rudě, a zatím co si mnoho žen napudrovalo tváře křídově bíle, tato používala pudru okrově zbarveného. Jako všechny ostatní provázela ovšem i ji těžká vůně silně parfumovaného mýdla, které prodávali syrští handlíři.

„Neviděli jste Carlosita?“ Ptala se jen tak mimochodem, bez jakéhokoliv znepokojení. Jako by ji naše odpověď ani v nejmenším nezajímala a jako by se ptala jen proto, aby vůbec něco řekla. „Ještě totiž nevečeřel. Je strašně roz dováděný, že Manuel přijel na neděli. Dítě zapomíná na jídlo, na pití a na všechno ostatní.“ Hlasitě se zasmála, když si vzpomněla na chlapcovu rozpustilost, a snažila se jej napodobovat: rozhazovala pažemi, cupitala a poskakovala. „„Buenas noches, mamasita!“ a „Adiosito, mamasita!“, „Como estás, mamasita, linda, cielito?“ a „Musím si doběhnout za svým hermano Manuelito!...“

Tohle dělá po celou dobu, takhle přichází a odchází, takhle běží sem a hned zase tam. Ani na minutu se nezastaví. Je jako vítr. Nemohu ho chytit, nemohu ho udržet. Inu, děti jsou prostě takové. Ale navečeřet by se přece jen měl. To se ví, hlady neumře, i když jednou nic nedostane, že? Smála se přitom nejen obličejem, nýbrž celým tělem. „Jestli tohle není šťastná matka...“ řekl jsem si v duchu.

Pumpař zívá. Nezasťíral, že ho ženino počínání nudí. Pak odvětil: „Tady kluk nebyl. Viděl jsem ho naposledy pozdě odpoledne, když na ženě chtěl za centavito zelenou papriku.“

„Ano, to souhlasí. Poslala jsem ho. Ale to je už dlouho. Mezitím byl jistě nejméně dvacetkrát doma. No, však ho najdu, děkuji.“

Sleigha celá věc zřejmě zajímala stejně málo jako pumpaře a řekl: „Myslím, že si tady s jinými chlapci hrál na honěnou. Ale docela

jistě to nevím. Prostě jsem si ho nevšiml. Vždyť se tu po celou dobu prohání tolik capartů.“

„Však je dobře, caballeros, děkuji! Vždyť to vůbec není tak důležité. Až bude mít hlad, tak zaručeně přijde domů. Ví, kde fazole stojí. Jsou hotové, stačí si je vzít. Vždyť jsem se také chtěla jen zeptat. Jen se nedejte rušit, caballeros!“

Žena odešla se zářivým úsměvem.

Loudavě k nám přistoupil muž. Pozdravil a začal o novém kotli, který byl pumpaři už před dvěma lety přislíben, který však dosud nebyl dodán a zaručeně na sebe dá ještě další dva roky čekat.

Podíval se za hezkou ženou a viděl, jak jde k Manuelovi, který stál trochu opodál s děvčetem. Vyslechl ji, a já si všiml, že zavrtěl hlavou. Nedal se tímto malým intermezem vyrušit a bavil se dál s dívkou, která byla přestřastná, že s ním může být.

Aniž bych se Sleigha dotázal, bylo mi teď jasné, že mladá hezká žena je Garcia, matka malého Carlose a nevlastní matka Manuelova, který byl jen o tři nebo o čtyři roky mladší než ona.

Žena zašla k porticu, kde její muž dosud seděl na lavici.

Na okamžik přerušil hru, poněvadž si právě ubaloval cigaretu. Vyslechl její otázku s výrazem někoho, koho se denně stokrát ptají na totéž; navlhl si cigaretu a zavrtěl hlavou, jako by chtěl říci: „Dej mi teď laskavě pokoj s dítětem. Mám právě jiné starosti.“

Žena postála minutku vedle portica, pod jednou z luceren. Vypadala, jako by teď nevěděla, co si počít, kam jít. Podle ztrnulého postoje jsem usoudil, že o něčem přemýšlí. Chtěla si jistě vybavit, kdy a kde dítě naposledy spatřila, co hoch řekl a dělal a zda jí snad nepověděl, kam půjde.

Žena zase pomalu vykročila, vmísila se mezi lidi, dívala se hned sem, hned tam a spočinula pohledem na hošících, kteří byli stejně staří jako Carlosito.

Cím dále byli lidé od matného světla obou luceren, tím vypadali strašidelněji. Jejich temně hnědé bronzové tváře úplně splývaly s noční tmou, takže bylo vidět už jen jejich klobouky a bílé šaty. Člověku se chvílemi zdálo, že se kolem procházejí jen šaty, nad nimiž se tajemným způsobem vznášejí klobouky.

Čas od času jsem viděl Garcii bloudit mezi skupinkami. Měl jsem dojem, že její pohyby teď prozrazují jakousi nervositu.

Neklidně se rozhlížela na všechny strany a usilovně se snažila zrakem proniknout noční tmou.

Garcia zase uchopil housličky. Během poslední půlhodinky zkusili také jiní zahrát, bylo však jasno, že to zde nikdo neumí lépe než on.

Odněkud z hlubin noci se ozvaly naříkavé tóny foukací harmoniky. Několik dívek si zase dodalo odvahy a pustily se do tance. Ke své nelibosti však zjistily znovu, že to nemá smysl.

Pumpárka, která seděla na primitivní židli vedle portica a bavila se s dvěma jinými ženami, vstala, uchopila jednu z luceren a zašla do chýše.

Když zbyl už jen jediný mdlý zdroj světla, zšeřil se prostor před domem ještě více a působil tím strašidelněji.

Táborák mezkařů pomalu dohasínal. Zašli i s chlapcem na prostranství, aby se přidružili k ostatním. Setkali se hned s několika známými a byli zakrátko v nejživější zábavě.

Garcia přicházela od mostu. Šla teď rychleji, jako by měla najednou naspěch. Sotva k nám dorazila, řekla: „Nemohu chlapce najít. Není ho nikde vidět. Nevím, kde vězí. Nemáte ponětí, kam mohl zaběhnout?“

Její obličej, ještě před čtvrt hodinkou usměvavý a rozzářený, za posledních deset minut zvážněl. Prozrazoval teď dokonce starost a neklid. Strach to dosud nebyl. Vraštila čelo, hleděla na nás široce rozevřenými očima a pátrala v našich tvářích. Po prvé od chvíle, kdy jsem ji spatřil, bylo v jejích očích cosi jako podezření, že snad něco víme, že si snad něco myslíme a že z toho neb onoho důvodu něco před ní tajíme, byť jen ze soucitu.

Pohlédla na nás znovu, bezmocně jako zraněné zvíře. Její pronikavý pohled se do našich tváří přímo zadíral. Nepřišla však na nic, zavrtěla hlavou a složila ruce na prsou.

Výraz jejích očí se znovu měnil. Neurčité tušení, které ji teprve před několika hodinami přepadlo, teď už bylo téměř jistotou. Snažila se všemožně tento pocit setřást. Bez úspěchu.

No tak! Teď se přece jen Velký muzikant dostavil. Chystal se spustit. Tanec, na který všichni čekali, mohl začít. Bude z toho divoký, vířivý tanec, to bylo jisté, tanec, při němž zaznějí trubky a pozouny posledního soudu. Tanečníci pomalu zaujímali místa.

„Nedělejte si starosti, Carmelito,“ řekl pumpař otcovským tónem. „Chlapce přepadla únava a zaručeně se někde uložil k spánku, jak to děti někdy dělávají. To přece není nic zvláštního.“

„Doma není. Všude jsem se dívala, každý kout jsem prohledala.“

„Bude u dětí v některé z druhých chozas. Zaručeně tam někde bude.“

„Ba ne, všude jsem se ptala, ve všech jacales.“

„Neznepokojte se zbytečně, Carmelito. Možná, že se schoval kdesi pod příkrývkou nebo petate, možná, že se skryl v hromadě starých pytlů. Mohl také vylézt na střechu, že je tam chládek, a pak tam třeba usnul.“

Garcia přiznává, že ji tato možnost dosud nenapadla. Chlapec leze u nich nebo u sousedů skutečně často na střechu, sám i s jinými hochy. Je to pravda, vždyť právě minulou noc tam spal. Je to sice dost nepohodlné spát na šikmé střeše, ale kluci mají prostě jinou představu o tom, co je příjemné.

Do ženina srdce se znovu vkrádala naděje. Spěchala zpět k mostu a přes něj na druhý břeh.

Pumpařova žena se vrátila s lucernou. Pověsila ji znovu a prostranství se zase poněkud zjasnilo. Stíny ustoupily do džungle.

10

Garcia se zase pustil do vrzání. Nedal se vyrušit. Stokrát dítě nepřišlo k večeři a stokrát je musel hledat bůhvíkde. Nejméně tucetkrát si hoch prostě sebral osla a odjel na něm jen proto, že z toho měl potěšení; ač velmi dobře věděl, že se mu při návratu dostane notného výprasku. Tyhle ženy, ach můj ty Bože, myslí si vždycky hned nevím co, když se jich harant nedrží pořád za sukni!

Ale nač si tím lámat hlavu! Ač se již nikdo nepokoušel podle jeho skřípek tančit, nepocíťoval to Garcia jako urážku. Vůbec mu to nevadilo. Umí-li někdo zahrát lépe, pročpak se nepřihlásí? Ale v tom to právě vězí. Není tady nikdo, kdo by dovedl zahrát lépe. Půjčil by mu housle rád a s největším potěšením. Ale prostě tu nikoho není. Je

jediný, kdo to dovede. Zná všechny foxtroty, onestepy, danzones, bostony a blues. Pravda, všechny se mu tak trochu pletou a musíš nějakou dobu naslouchat velmi bedlivě, než poznáš, co vlastně hraje nebo o co se aspoň pokouší. A jsi-li po tuctu tónů skálopevně přesvědčen, že hraje valčík, nakonec přece jen leckdy přijdeš na to, že jde vlastně o twostep; ale to přece nevadí. Hudba jako hudba.

Občas zase někdo zahrál na foukací harmoniku. Muzikanta však nebylo vidět. Ale ani tak nebylo těžko uhádnout, že harmonika jde z ruky do ruky; mezi jednotlivými melodiemi bylo totiž slyšet, jak hráči spolu rozmlouvají. Občas bylo i rozumět, co říkají: „Caray, ty osle, půjč mi to. Vždyť nemáš o hudbě ani zdání. Každý vůl by to zahrál lépe. Vždyť ani nevíš, jak se má harmonika vzít do ruky.“

Mládenci na mostě už nezpívali. Nemohl jsem rozeznat, zda tam dosud sedí. Možná, že si něco vykládají. Nebylo však vyloučeno, že zašli za těmi, co hráli na foukací harmoniku, aby mohli rovněž vyzkoušet svůj um.

Poněvadž jsme my čtyři – Sleigh, pumpař, já a ještě jakýsi muž – stáli mezi mostem a pumpařovým příbytkem, museli všichni mladí lidé, kteří přicházeli přes most a chtěli k chýši, nutně projít kolem nás. Když se Garcia vracela z obhlídky, aby si promluvila s pumpařovou ženou, zastavila se u nás.

Její tvář teď již prozrazovala strach. Nejen neklid jako před deseti minutami. Tázavě na nás upřela široce rozevřené oči. Dosud však v nich byla nepatrná, snad poslední špetka naděje. Neodvážila se ptát, aby se o ni nepřipravila. Spoléhala, že jí povíme, že jsme se v její nepřítomnosti zatím o dítěti něco dověděli. Žádný z nás již nemohl snést tázavý pohled. Mně se doslova vbodával do srdce.

Vyhybal jsem se jejím očím a hleděl jsem na účes. Krásné vlasy, předtím pečlivě učené a upravené, se jí rozcuchaly. Vylezla na střechu a prolezla pravděpodobně i křoví u své chýše.

„Na střeše také není, señores.“ Ulehčené jsme si oddychli, když promluvila. „Sousedé prohledali i příbytky. Není k nalezení.“ Řekla to plačtivým hlasem děvčátka, které co nevidět spustí naplno. „Ne, ne, nikde na druhém břehu není.“ Každé slovo jako by bylo zatíženo obrovským závažím.

Po několik vteřin se zdálo, že sama neví, zda má od nás chtít odpověď, či ne. Zhluboka nabrala dech a zašla za svým mužem. Její chůze ztratila mladistvou pružnost.

Rozčilenými posunky vykládala cosi Garciovi, který neúnavně fídlal dále. Náhle se však zarazila a netrpělivě na něho pohlédla.

Garcia naposledy přešel s vervou smyčcem po strunách. Pak otočil hlavu a podíval se na ženu velkýma, smutnýma, zasněnýma očima. Housle však dosud po indiánsku tiskl nad srdcem k hrudi.

Celé jeho tělo se náhle napjalo. Byl Indián a nadto léty a životními zkušenostmi mnohem zralejší než ona. Poznal z jejích očí mnohem více, než si přála. Nechtěla před svým mužem vypadat směšně. Indiánské ženy jsou takové. Ale Garciovi teď bylo jasno, co nemohla a nechtěla říci. Jeho brada poklesla jako brada umírajícího. Pomalu spustil housle a opřel si je o levé koleno. A viděl přicházet Velkého muzikanta, viděl, jak mu bere nástroj z ruky. Garcia věděl, že se teď bude hrát, že teď hudba spustí silněji, než mu bude milo.

Není to ani hodina, co dítě postrádají. Často již zmizelo na půl dne a po celý čas nikdo nevěděl, kde se hoch potuluje. Ale dosud nikdy Garcia v očích své ženy nespatriil tolik strachu.

„Manueli!“ zvolala.

Manuel byl okamžitě u ní. Odcházeje od svého děvčete, prohodil ještě pár žertovných slov.

Svěžtní tónem, v němž dosud dozníval smích, se zeptal: „Copak, mamko?“

„Nemůžeme najít Carlose,“ odvětila s třesoucími se rty. Pohlédla synovi vážně do očí a doufala, že vysloví ono jediné slovo, které jí může zbavit tísně.

Široký úsměv na Manuelově tváři se ještě poněkud rozrostl, když řekl: „Ale matko, vždyť jsem ho právě ještě viděl.“

„Kde?“ zvolala Garcia a její tvář se zjasnila, jako zasažena sprškou slunečních paprsků.

„Kde?“ opakoval Manuel. „Inu, kdepak to bylo? Ach ano. Tady samozřejmě. Chtěl si mým hedvábným kapesníkem vyčistit nos, a také to udělal. Pak mi jej zase zastrčil do kalhot. Tady, vidíš, tady ještě je. Potom se do mne pustil pěstmi, skočil mi novými botami na prsty u nohou, abych dostal vztek a pustil se do něho. Ale vzápětí už byl zase pryč, čileji než mladý kojot.“

„Říkáš, že se to stalo teprve před chvilkou, Manuelito?“

„Nu ovšem, matko. Je to jen pár... domnívám se... počkej... snad...“

„Co snad? Co snad? Tak přece mluv, muchacho!“ Žena jej uchopila za paži a prudce jím zacloumala. Byl o půl hlavy větší než ona.

„Inu, počkej... když celou věc pořádně uvážím... tak není vyloučeno, že od té doby už takových deset minut nebo čtvrt hodiny uplynulo.“

Žena utkvěla pohledem na Manuelových rtech, aby polapila slova ještě dříve, než dospějí k jejímu sluchu.

„Nech mě přemýšlet, matko. Bavil jsem se po celou dobu s Joaquinou. Když uvážím, co jsme všechno probrali... Nu, může to také už být půl hodiny, co jsem maličkého viděl, možná, že dokonce ještě víc. Myslím, ano, opravdu myslím, že je to už déle. Snad hodinu. Od té doby jsem ho už neviděl. Tady nikde nebyl. Je to tak, matko, mohlo se to docela dobře stát už před hodinou.“

Ženin obličej se zachmuřil. Pak jako by se scvrkával. Z roztřesených rtů se bázlivě vydrala slova: „Po tom, co byl tady u tebe, přišel ještě jednou za mnou na druhou stranu. Přinesl mi niť, pro kterou jsem ho poslala a kterou jsem si chtěla přichytit tuhle kytičku k šatům. To ale bylo až po tom, co ses s ním viděl.“

Stále vzrůstající strach ji nutil jasně uvažovat a shromažďovat i nejnepatrnější podrobnosti. Pokoušela se uspořádat útržky vzpomínek v přesném časovém sledu. Doufala, že takto naprosto bezpečně zjistí, kdy se dítě ztratilo, byla přesvědčena, že jí přesné stanovení minuty pomůže hoča nalézt. „Ba, ba, to bylo až potom. Vím přesně, že to bylo potom; vykládal mi ještě, že ti vytáhl z kapsy šátek; že by ti ho byl nejraději vzal, poněvadž byl krásný hedvábný, a že by ti byl zaručeně kapesníček sebral, kdybys prý nebyl tak hodný a kdyby tě neměl tak rád, že Ti prostě nic ukrást nedovede.“

Manuel ohledával zrakem prostranství. Měl dojem, že se jeho malý bratr musí každým okamžikem vynořit ze tmy. Viděl dítě tak živě před sebou, že si vůbec nedovedl nic zlého představit. Někdo tak čilý a neposedný jako Carlos se nemůže přece ztratit jako pírkó. Jen tak bez ničeho. Musela by po něm zbýt stopa. Při nejmenším by se byl ozval výkřik nebo něco podobného.

Garcia pomalu vstal. Chvilí jako by nevěděl, co počít. Položil housle na lavici. Cítil, že dosud drží cosi v levé ruce, podíval se a viděl, že je to smyčec. Obrátil se a položil jej vedle houslí. Pak se s prázdným pohledem zadíval do noci.

Pumpařova žena přistoupila k Manuelovi a jeho matce. Několik žen ji následovalo a také dva muži přišli blíže, aby se dověděli, co se přihodilo. Zatím o zmizení dítěte věděli jen Garciovi a my čtyři.

Pumpařka matku chlácholila. Řekla, že má sama děti a že není v celém roce dne, aby nemusela hned jedno a hned zase druhé po celé hodiny hledat. Objeví pak prý dítě většinou tam, kde by to žádná křesťanská duše nepředpokládala. Ach Bože, také je prý už našla v dutině stromu. Nikdo si nedovedl vysvětlit, jak se tam mohly protáhnout; díra prý totiž byla tak malá, že musili uličníky vysekat sekýrou.

„Děti... kdepak děti, nevykládejte mi nic o dětech. A zvlášť o klucích. Našeho Roberta jsme jednou našli v kotli. Ještě štěstí, že jsme se podívali, než jsme napustili vodu a zatopili.“

I jiné matky se vysmívaly její ustrašenosti. Tvrdily, že by si Garcia z toho zaručeně nedělala takovou hlavu, kdyby těch spratků měla tucet a ne jen jednoho.

„Ani mi o těch mizerech nepovídejte,“ řekla jedna. „Kopřivu mráz nespálí. Ta havěť se vždycky zase vrátí domů. To je přece na tom to nejmrzutější. Byla bych docela ráda, kdyby jednou některý z těch mých čertů zůstal pryč natrvalo a kdyby se chtěl o sebe postarat sám. Jaképak rozčilování, Carmelito. Jakmile Carlos ucítí hlad, přijde a rozbourá vám chalupu, jestli nenajde své frijoles a tortillas přichystané. Takový kluk se dovede ztratit jako moskyt, nikdo si toho nevšimne. Však se ho dočkáte. A pořádně mu nařežte, aby si zapamatoval, kam patří. Tihle mizerové jsou jako štěňata, ničím se od nich neliší.“

Manuel odešel. Po chvíli jsme jej slyšeli v temnotě volat: „Carlos! Carlosito! Mám bonbony, Carlosito! Kde jsi! Bonbony mám, Carlos, Carlosito!“ Hlas se pomalu ztrácel v noci a nakonec ho už bylo sotva slyšet.

Hovor ustal. Všichni naslouchali, zda se ozve odpověď. Ale bylo slyšet jen vměnění, zpívání, cvrlikání a bzučení džungle, občas přerušované vzdáleným Manuelovým voláním.

Vzbudilo posléze i u jiných skupin zájem o to, co se děje. Vše oživilo a chystalo se tančit k neslyšitelné hudbě, která od minuty k minutě sílila.

Pumpář zašel k otevřené kůlně s čerpadlem a kotlem. Škrtal sirkami a svítil do všech koutů. Lidé, kteří mu stáli nablízku, sledovali každý jeho pohyb a byli přesvědčeni, že co chvíli vytáhne chlapce z některého úkrytu před pumpou nebo za ní. Když se ale za nějakou dobu vrátil s prázdnýma rukama, řekl si každý, že bylo vlastně dosti pošetilé věřit, že by dítě mohlo být pod čerpadlem, v kotli nebo v popelníku.

Garciova žena se dívala s jednoho na druhého, vyhlížejíc pomoc. Tiskla pěst k ústům a hryzala si klouby prstů, aniž by si to uvědomovala. Její oči se podobaly očím zvířete, které cítí, že se blíží nebezpečí, a neví, jak by se mu ubránilo. Náhle jí hlavou bleskla myšlenka. Skryla pěst, až dosud spočívající na ústech, v levé dlani. Přitiskla na chvíli obě ruce k prsům. Pak se náhle obrátila a spěchala k mostu. Po několika krocích se však zarazila. V naprostém zoufalství sklonila hlavu. Paže jí poklesly a visely bezvládně podle těla. Odvrátila se od mostu a dověkla se těžce zpátky k naší skupince.

Starý Garcia stál s námi a poněvadž ho nic lepšího nenapadlo, pustil se do balení cigarety.

„Carlos! Carlosito! Carluchito!“ Manuelův pronikavý hlas, volající malého bratra, se ozýval hned s té, hned s oné strany, hned z větší, hned z menší dálky. Ale jediné džungle odpovídala svým vrněním.

Mládenci, Manuelem pobídnuti, utvořili půl tuctu skupin po dvou a třech lidech. Rozptýlili se na všechny strany a brzy na to se ozývalo odevšad volání: „Carlosito!“ Pak vždy nastalo na několik vteřin ticho, aby měl malý Carlos čas odpovědět a aby ho bylo slyšet, i kdyby volal jakkoliv slabě. Zdálo se, jako by i džungle na okamžik ztichla, aby pomohla dítě zachránit.

„Señora! Señora Garcia!“ Jasně, jásavé hlasy dvou hochů prolomily monotónní volání a pohnuly tíživým vzduchem jako čerstvý váněk, který z pláně beze stínů náhle odvane nesnesitelné polední dusno letního dne. Ještě jednou se ozvaly noci svěží, osvobozující hlasy jako zvuk rohů, potom oba chlapci přibíhali jako čerti přes most, neustále volající a křičíce.

„No tak, vidíte! Co jsem řekla, tady hocha konečně máte!“ zvolala pumpařova žena a oddychla si. „Neřekla jsem stokrát, že se kluk, který je jako rybička, nemůže prostě ztratit? No, zaplať Pánbůh, teď je zase všecko v pořádku!“

Obličeje ztrácely podivně křečovitý výraz a stávaly se zase normálními lidskými tvářemi. Všude tam, kde postávali lidé, se čile debatovalo. Každý toužil po tom, aby rychle něco řekl a aby zdůraznil, že tenhle konec dávno předvídal. Někteří šli dokonce tak daleko, že se honosili tím, že vlastně po celou dobu věděli, kde Carlos vězí.

Několik mládenců a děvčat se zase stáhlo na okraj prostranství, poněvadž jim náhle velký povyk pro nic za nic připadal nudný. Čirý nesmysl, celý ten rozruch. Jakkpak by se také mohl ztratit hoch odněkud, kde je shromážděno tolik lidí?

Garcia polkla, co jí drahnou dobu vězelo v hrdle. Pak si navlhčila vyschlé rty. Nabrala zhluboka dechu, jako by už byla hodinu nedýchala. Zdálo se, že ji radost ze šťastného obratu přece jen neuchvátí tak, jako všechny ostatní. I v jejím srdci se sice ozvala nová naděje, ale pochybnosti ještě převažovaly. Vžila se již tak do myšlenky, že syn je nenávratně ztracen, že jí teď bylo zatěžko dát uvažování nový směr. Možná, že ani sama neměla jasno o tom, co v tomto okamžiku pociťuje. Hluboko v srdci vězelo dosud cosi, co její pochybnosti živilo. Dalo se jí to vyčíst z očí, v nichž se mísily nejistota a nedůvěra se špetkou víry a naděje, že vše ještě dobře skončí. ,

Oba chlapci dorazili k naší skupince. Lapajíce po dechu, spustili: „Señora Garcia, hledáte vašeho chiquito, vašeho malého Carlose, že, señora?“

„Ovšem, ovšem, že ho hledá. Hledáme ho všichni už po celou dobu.“ Nebyla to Garcia, která hochům odpověděla, nýbrž jiné ženy

z naší skupinky a ty teď také na oba kluky naléhaly, aby už konečně řekli, co a jak. „Nu, kde vězí? Rychle, rychle, povídejte!“

Garcia zírala na oba chlapce, jako by byli z jiného světa.

„Carlos jel do Tlalcozautitlanu. Tam je,“ řekl starší z obou hochů a několikrát se přitom zapletl, poněvadž byl dosud udýchán a chtěl to ze sebe vysypat co nejrychleji.

„Ano, tam je,“ potvrzoval mladší. „Zaručeně tak, seňora Garcia, na to můžete vzít jed!“

„No, pak je všechno v pořádku,“ řekla pumpařova žena a poklepala matce přátelsky na rameno.

„Neřekla jsem to už dávno?“ vmísila se jiná žena. „Žádný kluk se nemůže z ničeho nic ztratit ze světa.“

Muži mlčeli. Většina z nich nás nechala stát. Vraceli se tam, odkud přišli, aby pokračovali v přerušených rozhovorech.

Garcia vraštila čelo, jako by ji přemýšlení stálo nesmírnou námahu. Nehnutě hleděla na chlapce a mlčela.

Hochy její pronikavý pohled poněkud zarážel a byli by proto nejraději utekli. Garcia však jednoho z nich chytila za paži, a tak zůstal i druhý.

„Říkáte, že jel do Tlalcozautitlanu?“

„Ano, seňora, je tomu opravdu tak.“

„Na čem jel do Tlalcozautitlanu?“

„Na koni, seňora.“

„A čím to byl kůň? Na jakémpak koni mohl odjet?“ Garcia se obou vyptávala klidným, ledovým hlasem, z kterého čísel téměř strach. Žena, odsouzená k smrti, které zbývá už jen hodinka života, nemohla se nově objeveného důležitého svědka, jehož výpověď možná byla s to oddálit výkon trestu, vyptávat o mnoho jinak.

„Čím to byl kůň?“ zeptala se znovu, poněvadž žádný z chlapců dosud neodpověděl.

Starší konečně řekl: „Nějaký hoch, který byl větší než my, jel kolem. Seděl na pěkném bělouši.“

„Ano, seňora, tak to bylo,“ pravil mladší. „Seděl na pěkném bílém koni. Carlos byl okamžitě u mne, a ten velký hoch na bílém koni řekl...“

„Hoch na bílém koni řekl,“ pokračoval teď starší chlapec ve své zprávě: „Nechceš jet se mnou, Carlosi? Jedu velmi rychle.““

„A co Carlos odpověděl?“

„Jedeš do Tlalcozautitlanu?“ zeptal se Carlos. Na to hoch na bílém koni neodpověděl, nýbrž jen přikývl. Potom Carlos prohlásil: „Výborně. To se tedy s tebou do Tlalcozautitlanu svezu a koupím si tam bonbony. Starší bratr mi totiž dnes přijel z Texasu na návštěvu. Dal mi dvacet centavitos“. Na to hoch na bílém koni řekl: „Dobře, tak jen pojed' s sebou. Mám rychlého koně, velmi rychlého. Budeme tam dříve, než si myslíš.“ A vyzvedl malého Carlose k sobě; načež se kůň dal do trysku a zmizel nám s očí.“

Jakmile jeden z obou chlapců vyprávění přerušil nebo hned nevěděl, jak dál, druhý pokračoval. Vše nasvědčovalo tomu, že historka je pravdivá. Hoši v tomhle věku si obvykle takové příběhy nevymýšlejí.

Garcia pátrala v jejich dětských tvářích. Oba hoši se jí dívali bezelstně do očí. Pak žena zkoumala obličeje těch, kteří postávali kolem. Její pohled putoval s jednoho na druhého, i když nebylo možno tváře jasně rozeznat.

Vtom se opět vynořil Manuel. Několik chlapců se totiž vydalo za ním, aby mu sdělili, co se zatím u pumpařova domu přihodilo.

Garcia se dívala na svého nevlastního syna. Pak se z čista jasna otočila a zvolala, ba téměř vykřikla: „Nevěřím!“ A ještě jednou: „Nevěřím vám! Carlos by z domova neodjel. A zvláště ne tehdy, když je tady Manuel a když ví, že už v pondělí ráno musí zase odtud. Ani na minutku by se nedal připravit o Manuelovu přítomnost. A kdyby se mu bylo chtělo jet skutečně do Tlalcozautitlanu, byl by o tom napřed Manuelovi řekl a byl by ho vyzval, aby jel s ním.“

„Je to ale pravda, seňora. Odjel s tím velkým hochem,“ ujišťoval starší chlapec.

„O kohopak vlastně šlo?“ zeptala se Garcia náhle.

„To nevíme.“

„Co, vy toho hochu neznáte? Vy ho ani neznáte?“

„Ne, neznáme ho, seňora,“ opakoval starší hoch a mladší dodal: „Už jsem ho tudy jednou viděl projet s naloženým oslem. Ale vůbec se přitom nezastavil, ani vody se nenapil, jako ostatní, co projíždějí osadou.“

Pumpař přistoupil a zeptal se: „Jakpak ten hoch na koni vypadal?“

Až dosud si byli oba chlapci ve všem naprosto jisti. Když se však teď snažili zodpovědět i tuto otázku, stávaly se jejich údaje čím dál nesouvislejší a hoši se dokonce zaplétali do rozporů. Ani jeden si nemohl přesně vzpomenout, jak onen mládenec vypadal. Na otázku, zda to byl Indián, Mexičan nebo běloch, odvětili, že si ho tak podrobně neprohlédli a že také byla přílišná tma, než aby mohli poznat, zda jde o Indiána nebo bělocha. Mimoto si prý více všímali pěkného koně, než hocha. Když je okolostojící zpovídali dále, nemohl žádný z obou popsat ani sedlo, na němž hoch seděl. Mladší trval na tom, že kůň vůbec sedlo neměl, zatím co starší tvrdil opak. Také o hochově oblečení nedovedli nic říci. Doba, ve kterou měl Carlose vyzvat k projížďce, se však zdála vyhovovat, když se uvážilo, kdy bylo dítě viděno naposledy. Muselo se tak stát kolem osmé hodiny a přibližně tolik bylo, když Carlos opustil chýši a běžel jako lasička na prostranství za Manuelem i otcem. Od té chvíle ho již nikdo nespatrił.

Všichni přítomní s výjimkou matky vyprávění obou hochů uvěřili. Několik mužů prohlásilo, že viděli nějaké lidi projet osadou a že někteří měli namířeno do Tlalcozautitlanu. Dospělo se k závěru, že by oba chlapci přece vůbec neměli důvod vymýšlet si takovou historku, a k tomu ještě v tak vážné situaci. Že by přece z toho nic neměli a že by je nanejvýš čekal pořádný výprask, až by se ukázalo, že vědomě lhali.

Garcia se probudil z lethargie. Hledal nějakého koně. Bylo docela dobře možno, že cizí hoch pojede ještě dál než do Tlalcozautitlanu a že tam proto Carlose ponechá jeho osudu. Nebylo by to nic zvláštního, kdyby jeden kluk provedl druhému takový kousek, zvláště když je menší. Případnými následky se příliš neznepekují.

Krámy v Tlalcozautitlanu byly v tu dobu již zavřeny a ulice osvětleny nebyly. Možná, že malý Carlos sedí někde sám a opuštěn v temném koutě. Třebas pláče, nebo dokonce spí. I kdyby ho dobří lidé náhodou našli, nedovedl by jim ani říci, odkud je, neboť osada, v níž stála jeho rodná chýše, neměla jméno a nebyla zakreslena ani na nejpodrobnějších mapách. Bylo to prostě několik chalup při řece a takových osad bylo v Republice na tisíce.

Když Garcia osedlal koně, nasedl a vyslechl spoustu rad, jak by se nejkratší cestou a nejsnadněji dostal džunglí, neboť silnice tudy nevedla, ožila v jeho ženě zase naděje.

Aspoň to za naději měla, i když ve skutečnosti šlo spíše o to, že její myšlenky dostaly na chvíli jiný směr. Vědomí, že se její muž vydává za chlapcem, jí ulehčilo. Usedla k jiným ženám na lavici a vmísila se brzy do jejich řečí, které se točily kolem zcela všedních věcí.

Manuel stál opřen o strom. Neměl teď, když bylo po rozčilení, chuť zajít jako ostatní mládenci za děvčaty – aspoň v tomto okamžiku ne. Po nějaké chvíli se však přece jen zase pomalu vypravil ke své hezké dívce a oba zmizeli v neproniknutelných stínech.

Sleigh si toho všeho téměř nevšímal. Nedovedl jsem si představit, že by ho vůbec něco probudilo z lhostejnosti. Chvilími jsem měl dojem, že je prostě líný přemýšlet. Potom jsem si však zase řekl, že je možná jen člověk natolik vyrovnaný, že prostě nic nebere tragicky, ani kdyby to měla být vlastní smrt. O svůj dobytek zájem měl, to jsem musil přiznat. Často mi ovšem i tento zájem připadal sporný. Dobytek ho zajímal pravděpodobně jen proto, že byl za to placen. Nebylo ovšem také vyloučeno, že mu dobytek vskutku leží na srdci, že to jen nechce dát na sobě znát. Když obecné rozčilení dosáhlo vrcholu, prohlásil, že se raději půjde podívat domů, zda chybějící kravka přece jen nepřiběhla. Přišel pak právě ještě včas, aby vyslechl zprávu obou chlapců. Pomohl potom Garciovi obstarat a osedlat koně. Ted' stál opět vedle mne. Vykládal mi svým rozvláčným způsobem, že se zatracená kráva dosud nevrátila a že by dal nevím co za to, kdyby se dověděl, kde se potuluje.

12

Náhle jakýsi chlapec volal Manuela a ten krátce nato vystoupil ze tmy. Přistoupil jsem blíže, abych slyšel, co od něho chce.

„Manueli, není vůbec pravda, že Carlos jel na koni do Tlalcozautitlanu,“ začal. „Vím určitě, že Carlos jel s jedním chlapcem do Pacheca. Ne na koni, ale na oslu.“

„Viděls to?“ zeptal se Manuel pochybovačně.

„Jistě. Kdybych to byl neviděl, tak bych ti to neříkal. Myslíš, že jsem lhář, nebo co vlastně?“

„Pročpak jsi to neřekl hned prve?“

„Z toho prostého důvodu, že jsem nevěděl, co vám tamti dva vykládají.“

Garcia poslední slova zaslechla. Vyskočila, uchopila hocha prudce za ramena a křikla: „Cos to právě řekl?“

Hoch spustil ještě jednou od začátku a přísahal u všech svatých, že viděl Carlose s jiným chlapcem odjíždět na oslu, a to směrem k Pachecu.

Garcii poklesla hlava. Její celé tělo jako by se zhroutilo. Ústa měla široce rozevřena a oči jí plály jako oči šilence.

Pumpař ji chytil za paži a zatřásl jí. „Nu, jen si to hned tak neberte, Carmelito,“ řekl. „Uklidněte se! Pročpak se tomu tak poddáváte? Napřed vyčkejte, až se váš muž vrátí z Tlalcozautitlanu. Do té doby nemůžete dělat nic, vůbec nic.“

Žena mlčela. Bylo jasně znát, že ho vůbec neposlouchala.

Jeden z tábořících mezkařů řekl: „Znám cestu do Pacheca. Je strašná ve dne, a v noci je desetkrát horší. Kdo ji nezná moc dobře, nemá ve tmě vyhlídky, že se tam ve zdraví dostane. Ale přesto: jestli mi někdo půjčí mula – na koni by to nešlo – tak se do Pacheca vypravím a podívám se, zda tam dítě není. Naše zvířata jsou příliš unavena. Z těch si nemohu vzít žádné. Na takovouhle cestu ne.“

Kdosi ihned poskytl mula. Když muž nasedl, přijel jakýsi hoch na oslu a nabídl se, že ho doprovodí. Řekl, že zná cestu rovněž.

„Máte dost zápalek?“ křikl za oběma pumpař. Věděl, že je budou potřebovat, aby si na nejhorších úsecích obtížné stezky mohli posvítit.

„Ano, ano, máme,“ volali.

Garcia hleděla do tmy, v níž oba jezdcí právě zmizeli. Chytla se za vlasy a vydala se znovu k pumpařově chalupě. Slabý záblesk naděje, který se jí na chvíli zjevil, zmizel. Neoddávala se sice ani na

okamžik velkým nadějším, teď však se jí zase zmocnila jistota, kterou byla prostoupena hned ze začátku, když hocha začali pohřešovat.

Co nikdo pod sluncem nemohl vědět, to ona, matka, věděla s určitostí: že se její hoch nikdy nevrátí! Srdce a instinkt, neklamný instinkt prostého člověka, indiánské matky, jí říkaly pravdu. Ať všichni ještě doufají, ona již nedoufá. Ve skutečnosti také nikdy nepochybovala, že ji tušení neklame, namlouvala si jen leccos, aby nepřišla o rozum.

A proto se teď, když nabyla jistoty, zase vzpamatovala a oči jí přestaly plát. Vzpřímila se, jako by byla dospěla k nějakému heroickému rozhodnutí. Tělo se jí napjalo. Bylo třeba něco podniknout. Musila pro dítě něco udělat. Nesměl se ztrácet čas. Ať se přihodilo cokoli, musí se shledat se svým Carlosem, musí jej ještě jednou držet v náručí, tisknout k srdci a líbat jeho sladkou tvářičku. Musí jej nalézt, a kdyby ho měla d'áblu vytrhnout ze spárů. Lhostejno, co se s ním stalo, chce z něho aspoň mít, co ještě zbylo.

Pevnými kroky spěchala přes most domů do své chýše. Krátce na to se s lucernou prodírala křovisky na druhé straně řeky. Hned mizela v houštinách, hned se zase vynořovala u břehu. Napřahovala ruku s lucernou co nejdál nad vodu. Volala dítě nejnežnějšími jmény svého rozbolavělého srdce. Vše působilo hrůzným dojmem. Každý čekal její strašlivý výkřik.

Sem tam se na břehu zarazila, aby rozvážila, co by se ještě dalo počít. Paže jí visely bezvládně podle těla. V pravé ruce držela lucernu, která vrhala zář na její šaty. Tvář byla zčásti ve stínu, a byla jiná než všechny tváře, které jsem až dosud spatřil. Podobala se dílu šíleného sochaře, který se snažil překonat přírodu.

Na naší straně se lidé tísnili u břehu. Přihlíželi matce, která lucernou hledá své dítě: dva tábory a mezi tím řeka. Dva protichůdné světy. Jeden pln hoře a bolu, druhý ochoten pomoci, ale přece jen ve skrytu šťasten, že to postihlo někoho jiného, že nemilosrdný osud srazil k zemi druhého.

Několik mužů se vypravilo přes most, aby osamělé matce pomohli. Nazdařbůh prolézali houštinami a křovisky při břehu. Sami nevěřili, že by se tam dítě dalo nalézt. Chtěli matce jen ukázat, že jí jsou ochotni pomoci ze všech sil.

Po chvíli šla matka k nám zase vracela. Když přecházela most, držela lucernu nad řekou, ale světlo jen stěží pronikalo špinavou žlutou vodou.

Žena pumpaře zašla k ní, položila jí ruku na rameno a řekla: „Vyčkejme, milá Carmelito. Nač se trápit, dokud se neví nic určitého. Pojdte si k nám sednout a zanechte mudrování! Nelámejte si zbůhdarma hlavu! Váš Carlos zaručeně odjel s tím chlapcem, sázím na to krk. A kdyby se muži náhodou vrátili s nepořízenou, pak bude stále ještě dost času, aby si člověk dělal hlavu. Ale oni ho jistě najdou. Zatím se nedá podnikat nic. Každý strach je zbytečný. V této chvíli se nedá dělat nic jiného než čekat.“

„Carlos neodjel,“ řekla Garcia a její hlas zněl klidně a přesvědčeně. „Neodjel by, dokud je doma Manuel.“

„Ale, ale, Carmelito! Kdopak ví? Děti... ach, ty můj Bože!“ Pumpařova žena se zasmála. „Vždyť, máte jen jedno. Copak můžete vy o harantech vědět! To já se v nich vyznám lépe. Mám jich pět. Provedou právě to, o čem se vám v životě nikdy nezdálo.“

Garcia postavila lucernu na zem. Otočila hlavu k řece a zírala unavenýma, starostlivýma očima do tmy. Pak se zase obrátila k ženám a dívala se bez jediného slova s jedné na druhou. Ač byla obklopena sousedy a přáteli, připadala si na světě zcela sama. Sklonila hlavu a přivřela na několik vteřin oči. Pak se náhle vzpřímila a vykřikla: „Hoch spadl do řeky! Hoch se utopil!“

Všichni ztratili řeč. Stáli jako ohromení. Několik žen se pokřižovalo. Pumpařka lapala po dechu a nakonec vyhrkla: „Carmelito, můj ty Bože, při Panence Marii a synu jejím, Ježíši Kristu, Pánu našemu a Stvořiteli, nerouhejte se tak! Jak můžete něco tak strašného vyslovit? Ztratila jste rozum, ženská? Vzpamatujte se! Uklidněte se přece!“

Garcia těžce vzdychla. Měla dojem, že se zbavila něčeho, co ji už půl hodiny rdousilo. Kroutila krkem a hlavou, aby se onoho strašidla zbavila zcela. Její oči dostávaly téměř brutálně chladnokrevný výraz. Měla se konečně zase v moci.

Zatím co všichni dosud stáli jako zařezaní, začala Garcia mluvit, a to tak jasně, srozumitelně a plynne, že se zdálo, že odřikává cosi, co se naučila zpaměti. Jako by se tím zbavovala strachu. Proto také

mluvila neobyčejně rychle. Shrnula vše, co jí o dítěti a o tom, kde by mohlo vězet, prošlo hlavou.

„Jak Carlos dnes večer a vlastně už celé odpoledne vyváděl! Nikdy jsem ho takového nepoznala. Byl divoký, bujný, nebylo ho možno chytit. I kdybych ho byla uvázala ke kůlu, byl by se utrhl, jak byl rozdváděný. Nevěděl už pomalu, co dělá a kam se vlastně žene. Nemohla jsem ho doma udržet déle než dvě minuty a už zase utíkal za Manuelem. Letěl jak čert. Cestu k mostu a přes něj zná výborně, možná že dokonce lépe než my všichni; od chvíle, kdy se naučil chodit, běhával věčně na druhou stranu. A tak se pustil přes most i dnes, a ani ve snu ho nenapadlo, že by se mohl s něho zřítit; vždyť by jej přešel i se zavázanýma očima. Tentokrát však měl nové boty, ty pěkné botičky s lakovanými a vyleštěnými podrážkami, na něž byl tak hrdý. A v těch již nebyl tím, čím býval; ale jak to měl vědět? Necítil se v nich tak jistý, jako když byl bos, a nohy už tak neovládal. Jak ale mělo dítě tušit, co boty dovedou? Když jsem dnes večer šla přes most, byla bych s něho pomalu spadla sama. Viděla jsem viset lucernu tady na pumpařově chalupě a šla jsem rovnou za světlem. Teprve když jsem zakopla o postranní trám a když jsem už téměř ztrácela rovnováhu, uvědomila jsem si, že most vlastně ani nevede přímo k choze, nýbrž že míří spíše vpravo. Když se to stalo, řekla jsem si ihned: Jestli hoch přeběhl přes most tak prudce a bezmyšlenkovitě, jak se to při jeho divokosti dá předpokládat, je lehce možné, že zakopl a spadl do řeky. Proto jsem se hned, jak jsem přišla na druhou stranu, ptala po dítěti. Kdyby se mi to na mostě nebylo přihodilo, nebyla bych si totiž na něho vzpomněla, dokud bych ho byla zase nespátřila. A to mi věřte, když jsem se po chlapci ptala a když ho nikdo neviděl, okamžitě jsem věděla, že je pozdě; srdce se mi totiž náhle sevřelo strašlivou úzkostí.“

Nikdo matku v její dlouhé promluvě nepřerušil: Všichni zmlkli na drahnou dobu. Přemýšleli o tom, co právě vyslechli. Ženino uvažování bylo tak přesvědčivé, že většina přítomných začala věřit, že se skutečně vše událo tak, jak to vylíčila.

Pumpařova žena se první ujala slova. „Vyslechněte mě, Carmelito! Seberte rozum do hrsti. To, co nám tady vykládáte, je přece naprosto nemožné. Je to úplně vyloučeno. Kdyby se bylo dítě

skutečně zřítilo s mostu a spadlo do řeky, byl by si toho přece někdo všiml. Byli bychom zaslechli žbluňknutí, to je snad jasné.“

Pád s mostu, do řeky. Žbluňknutí, šplouchnutí. Riskoval jsem pohled stranou a setkal jsem se s očima Sleigha, který se na mne v tu chvíli podíval. Žádný z nás netoužil po tom promluvit.

„Ne, ne, to je úplně vyloučeno,“ řekl jakýsi muž. „Byli bychom to přece zaslechli. Když někdo spadne do řeky, je to slyšet, nebo snad ne? Slyšel někdo z vás nějaké žbluňknutí? Já ne. A pak: když takový chlapec spadne do vody, tak křičí. Křičí přece o pomoc, řve ze všech sil. Mlátí kolem sebe a spustí takový rámus, že ho je slyšet na míli daleko. Ne, ne, to ať mi nikdo nepovídá, že spadl do řeky, mně ne.“

„Samozřejmě, že by řval,“ poznamenal pumpař. „Znám chlapce, to snad mohu tvrdit. Nebylo v celém roce dne, aby si nešel zaplavat, a přitom vždycky mlátil tak kolem sebe, dělal po každé takový randál, že člověk měl dojem, že si celou řeku zpachtoval pro sebe. Hoch se cítil ve vodě doma jako ryba. Byl by se z ní jistě dostal, ať už měl na sobě boty nebo ne; a i kdyby si byl z nějakého důvodu neuměl pomoci, byl by zaručeně řval jak tygr, na to se spolehněte.“

Garcia vše vyslechla. Ani jednou mluvící nepřerušila. Teď se jí však zdálo, že se musí chlapce ujmout. „Ovšem, že by se byl z vody dostal, i bez cizí pomoci. A byl by také křičel, to je jasné. Ale jakpak měl křičet? Měl na sobě nové boty a cítil se v nich nesvůj. Utíkal přes most jak mohl nejrychleji a byl v duchu už u Manuela. Přitom zakopl o trám. Kdyby byl býval bos, byl by se mohl nějak zachytit, ale měl podrážky hladké jako sklo. Než si vůbec uvědomil, co se děje, už padal a udeřil hlavou o trám nebo o podpěru. Ztratil okamžitě vědomí, a než se probral, byl v řece, měl plná ústa vody a nemohl už dýchat. Bylo pozdě volat o pomoc.“

Když Garcia takto vyložila, co si o celé věci myslí, a když ukázala, že nejde o žádné nesmysly, zmlkla. Neměla již co říci. Nikdo ji nepřesvědčí, že dítě je jinde. Věděla, že chlapec leží ve vodě a že jej musí odtamtud dostat. A kolem tohoto úkolu kroužily nyní všechny její myšlenky.

Lidé se ovšem přesvědčit nedali. Říkali, že si to všechno jen vymýšlí, poněvadž je celá nesvá. Někdo si vzpomněl na mládence, kteří přibližně ve stejnou dobu, kdy se měl Carlos zřítit do řeky, seděli na mostě a zpívali. Hoši prohlásili, že nic neviděli ani neslyšeli. Prý seděli na zdejší straně mostu tvářemi k vodě a byli zcela soustředěni na zpěv; tvrdili ale s určitostí, že by si toho byli jistě všimli, kdyby bylo dítě spadlo do vody. Dodali ovšem, že noc je tak tmavá, že by chlapce nebylo vidět, ani kdyby už byl v půli mostu. Šplouchání vody si prý zvlášť nevšíмали, poněvadž byli zcela zabráněni do písni. Ryby, vymršťující se z řeky po mouchách a moskytech, ostatně vyvolávají obdobné zvuky.

„Tak vidíte, tady to slyšíte, Carmelito,“ řekl pumpař. „Mládenci po celý večer seděli těsně u toho a nezaslechli nic, ani ten nejmenší podezřelý hluk. Z toho vidíte, že si děláte hlavu úplně zbytečně. Nemůže to prostě být tak, jak si to představujete.“

Garcia mlčela.

Každý tvrdil něco jiného, aby Garciu přesvědčil, že se mýlí. Nikdo jí nedal za pravdu.

Několik mužů, kteří zpozorovali, že se nezúčastňují debaty, se mě ptalo, co o tom všem soudím.

Věděl jsem, kde chlapec je. Také Sleigh to věděl. Viděl jsem, jak pokrčil rameny, jako by chtěl odpovédět za mne. Odvětil jsem: „Co vám mám říkat, amigos? Nevím přece, jaké tu jsou okolo skryše, duté stromy a podzemní chodby, v nichž se malí chlapci mohou schovat. Co bych vám tedy mohl povědět? Do řeky může spadnout každý, proč ne dítě?“

„Copak si opravdu myslíte, že mohl spadnout do řeky?“

„Řekl jsem vám, co si myslím. Možné to je. Možné je vůbec všechno pod sluncem. Kde je voda, tam do ní může kdokoli spadnout, bez ohledu na to, zda se mu chce nebo nechce. S vodou je to prostě takové.“

„Señor má úplně pravdu,“ řekl muž, který mi stál nablízku. „Nevzpomínáte si? Je tomu přece teprve rok, co se v téhle řece jen o

tři kilometry níže utopil onen Egypt'an, ten, co tam měl chozu a pěstoval cibuli a salát pro trh.“

„Ba, pamatuji se na to ještě velmi dobře,“ odpověděl jiný. „Ale tenkrát se věc měla docela jinak. Egypt'an se koupal v řece a dostal se nečekaně do hloubky nebo do nějakého víru. Zmizel a už se nevynořil.“

Jakýsi starý Indián přicházel k nám. Stoupl si těsně vedle mne a zeptal se: „Co myslíte, seňor? Co bychom mohli a měli udělat?“

Snad padesát lidí se dohadovalo a přelo, ale nikdo dosud nemluvil o tom, co by se mohlo podniknout. Starý Indián byl první.

„Když se mě ptáte, pak navrhuji, aby se řeka po obou stranách mostu a také trochu níže, snad takových padesát metrů po proudu, důkladně prohledala. Jestli hoch skutečně spadl do vody, tak ho najdeme. Potom aspoň budeme vědět, co a jak. Když se ale muži, kteří jej jeli hledat, vrátí z obou míst s nepořízenou a když se ani nám mezitím nepodaří ho vylovit z řeky, pak víme, že je třeba prohledat celou džungli.“

Garcia znovu přešla most. Stála na jeho druhém konci a držela v ruce lucernu. Po chvíli přistoupila těsně ke kraji mostu a vystrčila světlo co nejdál nad vodu. Náhle děsivě vykřikla.

Několik mládenců se za ní rychle vypravilo; vrátili se však, ťukali se do čela a říkali: „Seňore asi přeskočilo. Ve vodě není vůbec nic vidět.“

Nebylo vlastně ani třeba, aby nám to pověděli: i kdyby dítě na tom místě ve vodě leželo, nebyla by je žena mohla spatřit; na to byla voda příliš kalná a svit lucerny příliš slabý.

Přesto Garcia neustala vykřikovat. Sotva dozněl jeden z táhlých, nařikavých tónů, nasazovala již k dalšímu, který trval ještě déle. Takto bědují prosté indiánské ženy, které oplakávají smrt milovaného člověka. Nebyl to pláč, nýbrž vytí, obviňování nebe, vytí zvířete, kterému smrt vyrvala druha nebo mládě. Přesto však z toho tak podivného vytí zaznívala stejná bolest jako z tichého vzlykotu bělošky.

Kdyby i ostatní ženy bývaly byly přesvědčeny, že se dítě utopilo, byly by se ke Garciině nářku přidaly, a byly by tak učinily se samozřejmostí matek, které prostě otevírají srdce i duši bolu a utrpení druhé matky; neboť jen matka ví, jak matka a manželka trpí,

když oplakává ztrátu milovaného člověka; ve chvíli, kdy jednu matku postihne soužení, postihuje zároveň všechny ostatní matky na světě, ať žijí kdekoli. Věčně tomu bude tak, že žádná žena, a byť by to byla jen nějaká Garcia ze středoamerické džungle, nebude musit svou strašnou bolest nést sama. Vždy jí budou trpět ženy všechny, vždy to budou ženy na celém světě, které v takových chvílích zapláčou.

Ale ostatní ženy nebyly přesvědčeny o tom, že Garcii dítě je mrtvé. Zůstaly klidné. Jen některé přivolaly své děti, jako by maličkým hrozilo nebezpečí, a tiskly miláčky k srdci, k nejbezpečnějšímu místu, které jim na světě mohly poskytnout.

Dva muži se vydali přes most a odvedli Garcii jemně a láskyplně zase na naši stranu, kde ji posadili na lavici pod přístavkem pumpařova obydlí.

Pumpařova žena podala Garcii vodu, sedla si vedle ní, hladila ji mateřsky po vlasech a co chvíli jí cípem šály osušovala slzy.

Muži postávali rozpačitě kolem a zase nevěděli, co by se v téhle situaci dalo dělat, jak by se měli zachovat. Nebylo jim dobře ve společnosti matky, která ztratila dítě a která teď přes všechnu sympatii, které se jí dostávalo, byla ve světě sama. Svíral je jakýsi pocit viny, a tak se loudali kolem s úmyslem, že se pokud možno ztratí. Žádný neřekl slovo. Po každé, když žena vykřikla, tváře sebou škubly. Jejich stísněnost nabyla posléze takových rozměrů, že se pustili do něčeho, do čeho se pouštět mužové na celém světě, jakmile si připadají zbyteční. Začali vyvíjet horečnatou činnost, která nebyla zaměřena na nic určitého.

Bez velkých řečí a aniž vyčkávali pokynů, rozutekli se jako mravenci. Někteří přivlékali dříví, jiní uchopili mačety a vypravili se do buše pro dříví nové. Na obou březích zaplály obrovské hranice. Byly založeny tak, aby osvětlovaly most s obou stran. Jeden z mužů se svlékl a vkročil do vody. Začal se podél mostu potápět. Bylo to odvážné počínání, byla to hra se smrtí.

Řečiště totiž bylo zaneseno bahnem a plné úponkovitých rostlin nejrůznějšího druhu. Mimo to bylo plné tropického vodního porostu a křovisek, která se někde výše utrhla od břehů a která se naplavena proudem zachytila mezi mostnicemi. A tato vodní džungle byla

zamořena vodními hady, raky a mladými aligátory, ani nemluvě o spoustě jiné havěti.

Když se plave při povrchu, dostane se člověk do nebezpečí těžko. Potápěč se ovšem může zaplést snadno. Přesto se za chvíli svlékl další muž a začal se potápět rovněž. A zanedlouho bylo dokonce ve vodě vidět šest tmavých bronzových těl. U břehu a na mostě se tísnily ženy i dívky. Přihlížely, jak nazí muži hledají dítě. Vychrtlá, šlachovitá těla, která budila velmi mladistvý dojem, ač většina mužů již byla otci rodin, vypadala jako oblečena v tenký, kovově lesklý zlatý trikot. Když vynořovali hlavy z vody, zdály se jejich husté, dlouhé a nepoddajné vlasy ještě černější a hustší. Zhluboka oddychující hleděli vzhůru k mostu, odkud se muži a ženy na ně dívali.

Neřekli ani slovo.

Přesto se z jejich tmavohnědých očí dala snadno vyčíst odpověď na nevyřčenou otázku: „Nada, nada! – Nic, nic!“

K potápěčům ve vodě se zatím přidružil velmi starý, bělovlasý Indián. Byl sice urostlý a štíhlý, ale nepřekypoval tak silou jako ostatní, nebyl tak šlachovitý a čiperný. Ani kůže se mu tak zlatistvě netřpytila a hrud' neměl tak mohutnou. Nevydržel pod vodou tak dlouho jako ti mladší, avšak vždy, když se ostatní již již chtěli vzdát, byl to on, kdo je stále zase pobízел.

Pumpař vkročil na most a držel v ruce dlouhý železný hák, který přivázal k lasu. Chodil pomalu podél okraje, házel hák do vody a táhl jej po dně. Po každé, když se mu zdálo, že na něco narazil, hák vytáhl. Visely na něm však vždy jen rostliny nebo větve.

Sleigh stál blízko čerpadla.

Zašel jsem za ním a řekl jsem: „Kdybychom měli člun, dalo by se podnikat víc. Škoda, že pumpař žádný nemá.“

„O kousek níže je loďka. Patří Holand'anu, který tam má málo výnosnou slepičí farmu a pěstuje rajčata. Má člun, který si sám zhotovil; je to ale nejméně pět kilometrů odtud, možná, že také šest. A cesta je nadto tak špatná, že by se tam člověk v žádném případě nedostal před úsvitem.“

Odešli jsme k jiné skupince, kde Sleigh rozpředl hovor o věcech, které neměly s dítětem vůbec nic společného. Bylo to v pořádku.

Nedá se bez ustání mluvit o téže věci. Život musí pokračovat, ať už hoch žije nebo je mrtev.

14

Byl to obraz strhující, velkolepý, dojímající, naplněný jiskřivým životem. Hrál všemi barvami, neustále se měnil. Na obou březích hořely mohutné ohně. Plameny šlehaly vysoko k nebi, míhaly se v lehkém nočním vánku. Stíny nejružnějších tvarů, dlouhé a krátké, široké a úzké, kmitly se hned tu a hned zase tam, dováděly na břehu, běžely podél mostu přes vodu, byly polknuty temnou hradbou džungle, vynořovaly se však za nějakou dobu znovu. Na mostě stála řada mužů a mládenců; mohlo jich být na dva tucty. Drželi nad vodou pochodně a hořící větve. Jiní pobíhali čile jako srnky po březích sem tam, aby rozdělali ohně další nebo aby posvětili potápěči, který žádal o světlo. Dlouhé praporce kouře značily cestu, kudy nosiči pochodní šli.

Bronzově zbarvení muži a jinoši přihrazovali do hranic čerstvé dříví. Celá hejna jisker stoupala k temné noční obloze. Bylo jich tisíce a miliony. _

Na některých místech mostu mládenci klečeli. Vystrkovali pochodně daleko nad vodu, z níž se stále znovu vynořovaly černé kštice.

Zeny a dívky v pestrých, laciných tanečních šatech, s květinovými věnečky ve vlasech a s kyticemi na prsou a u pasu, přecházely po mostě sem tam. Některé měly na ruce kojence, jiné vedly děti za ruku. Chvillemi běželo hned na půl tuctu lidí k určitému místu, poněvadž kdosi zavolal a vznikl dojem, že zahlédl nebo našel něco důležitého.

Nad našimi hlavami se táhl kouř v malých obláčkách a cárech jako podivní strašidelní noční ptáci, duchové, kteří hned nabývali pevných tvarů a hned se zase rozplývali.

Po řece jako by plavalo tisíce zlatých mincí. A do tohoto zlatého proudu se vrhali hnědí nazí lidé. Vynořovali se zase, připlouvali k

mostnicím, vytírali si vodu z tváří a pohazovali hustými černými kšticemi. Tamhle se jeden z potápěčů chytil fošny a vytahoval si druhou rukou z nohy trny. Jinde kterýsi vylezl z vody a přistoupil k ohni, aby se ohřál. Jiný, obrácen zády k řece a tváří k plamenům, natahoval k nim paže a rychle za sebou svíral prsty v pěst a zase je natahoval, zatím co mu přítel strkal zapálenou cigaretu mezi mokré rty.

Jakési dítě se vzbudilo ze spánku a zavrňelo. Jiné, které se tímto vrněním probralo z dřímoty, spustilo křik. Matky ihned přiběhly, aby jim daly napít.

Téměř všechny děti zatím usnuly. Ležely kolem portica na zemi a stulily se po skupinkách k sobě, aby se zahřály a cítily se bezpečnějšími. Některé byly zabaleny do příkrývek a vypadaly jako polena. Jiné přikryly matky bavlněnými hadříky. Nejedno dítě také leželo na rohoži, jaká se dává koním pod sedla, a leckteré zase spalo i na starém pytli od cukru. Většinou se však prostě natáhly na holou písčitou zem.

Starší děti ovšem měly z toho, co se tu dělo, náramnou švandu. Přihlížely hledajícím nebo uzavíraly sázky, který z potápěčů zůstane pod vodou nejdéle. Jiné se spíše zajímaly o oheň a pochodně. Několik šprýmařů z dorůstající generace provádělo menším hochům a děvčatům různá uličnictví. Pár kluků, kteří nikdy neměli možnost si zamuzicírovat, si teď mohlo konečně ověřit svůj talent na foukacích harmonikách, které uzmuli potápěčům z kalhot, zanechaných na břehu.

Člověk měl dojem, že se každý baví po svém; že se všichni snaží co nejvíce užít večera, který ještě před dvěma hodinami hrozil zcela ztroskotat.

Dokonce mulové z karavany svým způsobem těžili z čilého ruchu a shonu. Pásli se v blízkosti břehu. Chvilími se nesl nocí jejich křik a z prerie jim odpovídali jejich blíženci. Stáli-li mužům, kteří se činili u vody, v cestě, pak se jim občas dostávalo kopance. Přijímali jej však jako přátelské gesto a nehnuli se s místa, dokud se pro to sami nerozhodli. Tak se chovají tvrdohlavá po každé, a celkem na tom vydělávají.

Pomalu se ochlazovalo.

Pumpařova žena vařila se sousedkou ve své kuchyni kávu. Byla to velmi okázalá kuchyně, na tom se shodli i sousedi. Žádná z chýší osady neměla kuchyni, která by byla byt' jen zdaleka tak přepychově zařízena. Nikde nebyla kuchyň oddělena od obývací místnosti, která jinde byla jedinou místností domu. Vlastnil-li pumpař vyslovenou kuchyň, pak to byl důkaz toho, že patřil k vyšší společenské vrstvě. Stejně jako ve Sleighově chýši, tvořila i zde ohniště bedna naplněná hlínou. Pumpař a Sleigh byli jedinými členy osady, kteří byli natolik vznešení, aby se mohli chlubit touto poslední vymožeností na úseku stavby kamen. Pýchou kuchyně pumpařova příbytku a vlastní příčinou toho, proč každý tuto kuchyň měl za nejkrásnější a nejmodernější na světě, však byly různé hrnce a talíře. Bylo to sice jen hliněné nádobí, ale bylo bohatě zdobeno všelijakými ornamenty. Někde byly vyobrazeny květiny, včely, veverky, motýli, antilopy, ptáci, tygři, lvi, psi a coyoti, i když ani jedna z těch květín a ani jeden z těch ptáků a čtvernožců nevypadal tak jako ve skutečnosti. Vytvořil je indiánský malíř, který zřejmě nebyl spokojen s prací Stvořitele a domníval se, že by to byl dokázal mnohem lépe, kdyby mu k tomu byli propůjčili moc. Nádobí bylo zčásti pěkně vyrovnané na policičky a zčásti viselo na prknech přibitých ke kůlům, podepírajícím střechu. Některé ženy, které přicházely k pumpařově manželce na návštěvu, vždy znovu postávaly zasněně a s rozzářenýma očima před těmito vyrovnanými hrnci, jako by se jim otevíral pohled do ráje. Ostatní rodiny osady totiž používaly hrnců a nádobí nejprimitivnějšího druhu, jež bylo většinou rozbité nebo popraskané. Dvě rodiny – a jednou z nich byla rodina Garciova – dokonce vlastnily vůbec jen střepy. Pumpařova žena ovšem byla tak vznešená, že svého nádherného nádobí skutečně používala a že je nevystavovala jen na odiv.

Káva byla slazena hnědým surovým cukrem. V jiném hrnci se vařily černé boby. O stěnu byl opřen plech na pečení tortill; jeho rozměry byly přibližně padesátkrát padesát centimetrů. V koši z rákosu, visícím na rezavém drátě s jednoho z příčných trámů, se skladovaly tortillas, které zbyly od posledního jídla. Byly v něm však také jiné potraviny. Koš totiž představoval spíži domu.

Garcia zase odešla ke své chýši. Kdyby se jí byl někdo ptal, nebyla by asi sama dovedla říci, co tam chce nebo hledá. Když se

vracela s, lucernou, která jako by již s ní srostla, přihlížela chvíli potápěčům. Ale tak, jako by lovili něco, co je jí zcela lhostejné. Pak odcházela jako náměsíčná k pumpařovu obydlí, těžce vlekouc nohy za sebou.

Manuel seděl s mrzutou tváří na lavici a zíral před sebe. Viděl nevlastní matku stát vedle sebe; hleděl na ni široce rozevřenýma, skelnýma očima. Pak jej cosi napadlo. Vyskočil, přešel most a vykročil po písčité stezce, vedoucí džunglí ke vzdáleným vesnicím, do tmy.

15

Pumpař ponořoval neúnavně hák do vody. Pak jím zasvěceně ohledával dno, snaže se vycítit, co je pouhé roští a co by mohlo být mrtvým tělem dítěte. Sem tam vytáhl chuchvalce rostlin, z nichž crčela voda.

Potápěčů se pomalu zmocňovala únava. Šli stále řidčeji a řidčeji pod vodu a přestávky, za nichž se drželi trámů, se stávaly delší a delší. Někteří se už vůbec k mostu nevraceli a plavali nebo brouzdali se ke břehu, aby konečně zase jednou ucítili pevnou půdu pod nohama.

Bělovlasý starý muž se musil úplně vzdát a krátce potom vyhledali i všichni zbylí potápěči břeh, oblékli se a rozestavili se kolem ohňů. Mnozí měli zmodralé rty a vyčerpané pobledlé tváře.

Zdálo se, že i ohňů se zmocnila únava. Neplály už zdaleka tak prudce a muži i mládenci, kteří po celou dobu chodili do buše pro dříví, měli náhle také práce dost a odpočívali. Hranice ponenáhlu odumíraly a zakrátko žhnuly už jen hromádky popela. Polena i větve, které sloužily za pochodně, dokud ještě jasně hořely, se teď podobaly černým klackům, posetým blednoucími jiskrami.

Jedna z luceren na pumpařově domku dohořela. Kterýsi hoch byl vyslán přes most, aby požádal sousedy o petrolej.

Dva potápěči stáli u jednoho z ohňů a kouřili. Omotali si kolem beder jen košile a byli by se kdykoli vrhli do vody znovu, kdyby je byl o to někdo požádal.

Cilý ruch u řeky a dokonce i ve vodě zatím leckoho přiměl, aby změnil mínění; možná, že Garcia má přece jen pravdu. Nechtěli-li tomu jiní dosud uvěřit, pak jen proto, že podle jejich soudu nemohl nikdo, a tedy ani malý chlapec utonout, aniž by byl předtím volal o pomoc. Smrt je taková událost, že prostě nemůže přijít mlčky, leda u starých lidí, kteří umírají v posteli. Zkušenost je poučila, že smrt je vždy provázena náramným křikem, vřeštěním, spíláním a klením, že je v nějakém spojení se střelbou, s bodáním nebo s rvačkou, s pádem s koně, s nehodou při kácení stromů, s nečekaně zřítivší se skalou nebo s něčím podobným. Když někdo spadl do řeky nebo do jezera, křičel o pomoc. Hrozila-li někomu smrt, pak to bylo vždy spojeno s hlukem, a proto jim nešlo na rozum, že by smrt mohla zavítat mezi tolik dospělých mužů a žen, shromážděných k taneční zábavě, tak tiše, aby si odnesla dítě. Nikdy takto smrt nepřicházela! Prohledali řeku jen proto, aby zarmoucené matce ukázali, že nemá proč se cítit opuštěna, že je obklopena dobrými přáteli a že by každý ochotně obětoval vše, co má, jen aby jí k dítěti pomohl.

Kdosi přišel na nový nápad. Dva muži šli najít dlouhou tyč. Když na vhodné bidlo narazili, začali s ním po obou stranách mostu zkoumat dno; domnívali se, že by slabou, ohebnou tyčkou mrtvé tělo v řece nahmatali, kdyby dítě skutečně v blízkosti mostu leželo.

Obraz se zase zcela změnil.

Kolem uhasínajících ohňů stáli nebo seděli muži a mládenci, kouřili nebo byli zabráněni v hovor. Slabě žhnoucí hranice na ně vrhaly matné světlo; podobali se stínům. U jednoho z ohňů se vedla živá debata. Slyšel jsem jen útržky vět a nesouvislá slova; ale skrz tančící kouř jsem viděl živou, výmluvnou gestikulaci.

Několik mužů a žen sedělo na mostě. Hoši vytahovali z hranic žhnoucí klacky a větve, mávali jimi a kreslili na černou hradbu noci nejrůznější fantomy.

Kdesi se hrálo na foukací harmoniku. Dvě dívky pěly jakési smutné melodie. Nebylo na ně vidět, byly kryty křovím. Za kůlnou čerpadla se ozval chichot nějaké mladice, do něhož se mísilo přidušené, ale přece jen živé, naléhavé domlouvání jakéhosi muže.

Odjinud, z hlubin nočních temnot, se ozýval ječivý hlas ženy. Lehký závan větru sem nesl tlumená slova: „Nekřič tak, nebo tě uslyší!“ A žena odpověděla: „Mlč, ty osle!“ Za tábořištěm karavany si kdosi hvízdal. Znělo to sebevědomě, pyšně, jako by pískající byl právě vyřešil obtížnou situaci.

Před pumpařovým domkem se zase vytvářely hloučky. Lidé se bavili, ale dosti unaveně; ať se totiž vykládalo cokoli, všechno už bylo řečeno stokrát předtím.

Zeny a dívky obcházely kolem nebo posedávaly na lavicích, hromadách dříví a ztrouchnivělých pražcích. Mnoho se jich tísnilo kolem kuchyně, kde jim pumpařova žena podávala v malých smaltovaných pohárcích a hliněných hrnečcích kouřící kávu. Byla černá. Po každé, když hostitelka nalila pohárek, pokynula hlavou k cukřence. Stála tu pro ty, kdo si chtěli kávu ještě přisladit.

Každá z žen vypila jen půl pohárku a podala jej pak další uchazečce, aby se na každou dostal aspoň doušek. Noc byla stále chladnější, a proto byla horká káva všem vítána. Žádná se netlačila a nestrkala, aby se dostala dříve na řadu. Každá čekala, až na ni dojde.

Několik mužů dosud s mostu ohledávalo dno. Doufali, že takto snad přece jen dítě ještě najdou.

Kohouti po prvé zakokrhali. Scházela ještě hodina do půlnoci.

16

Pumpař ustal ve vyhazování háku. Přidružil se k nám a vyprávěl nám o jiných neštěstích, jichž byl svědkem a která rovněž skončila smrtí. Jako by se bylo na dítě zapomnělo. Nikdo už o něm nemluvil.

Garcia dostala kávu první. Byla čestným hostem pumpařky, a to něco znamenalo.

V této malé, v džungli skryté osadě měla žena pumpaře asi stejné postavení jako hraběnka v evropském vévodství. Uměla číst a dokonce obstojně psát. Měli ji proto za velmi vzdělanou.

Její děti byly prosty vší nebo jich aspoň neměly tolik jako ostatní. A především: nepobíhaly nahé. Chlapci měli na sobě roztrhané dlouhé kalhoty a dívky záplatované a dosti řídké laciné sukně.

Pumpařka sama vlastnila patero mušelínových šatů, zhotovených podle jednoho střihu, ale různých barev. Mimo to měla pět košil. Všechny ženy osady věděly, že je majitelkou dvojích modrých a dvojích žlutých bavlněných kalhot, jakož i dvojích růžových kalhotek na léto. Počítat se však vlastně dalo jen s polovičním množstvím, poněvadž zbytek byl značně obnošený. Dále byly v ženině majetku náušnice z pravého zlata a španělský hřeben, vykládaný malými perličkami, které vypadaly jako pravé. Byla však natolik upřímná, že se netajila tím, že jak perly, tak i kaménky v jejím hřebenu jsou falešné.

Její muž vlastnil opravdový nedělní oblek, dokonce s kabátem. Už oblek bez kabátu byl přepychem; neboť pod pojmem oblek si zde lidé obvykle představovali jen dlouhé bavlněné kalhoty.

Pak měli manželé hodiny, přesněji řečeno budíka. A nadto ještě opravdové zrcadlo s rámem. Jíst se dalo nožem a dvěma vidličkami, ani nemluvě o spoustě lžic, jichž bylo celkem sedm. Ale to všechno ještě nic nebylo, když si člověk uvědomil, že mají navíc pérovanou matraci a železnou postel s mohutnými mosaznými knoflíky na všech čtyřech rozích. Každý si musel říci: Kdopak na celém světě má takovou postel a takovou matraci? Nanejvýš prezident Republiky.

Pumpař si ovšem také mohl všechn ten přepych dopřát. Nebyl konec konců zaměstnancem dráhy? Práce u železnice byla nejvznešenějším povoláním pod sluncem. Co řekla žena pumpařova, vážilo desetkrát víc než slovo farářovo. Kdo s ní byl zadobře, ten se mohl klidně vykašlat na anglickou královnu. Kdopak ví, zda anglická královna má dva páry hedvábných punčoch jako žena pumpařova, zda má tři hedvábné kapesníčky a jeden krajkový? To by se musilo napřed prokázat, než by tomu zde uvěřili; neboť to, co se občas o bohatství králů, královen, presidentů a podobných velmožů proslýchalo, leckdy vůbec neodpovídalo pravdě. Pokud však šlo o pumpařčiny poklady, ty každý už spatřil na vlastní oči.

Zatím co ženy postávaly kolem kuchyně pumpařovy ženy, vyměňovaly klepy a klábosily, zmocnilo se náhle jedné skupiny velké rozčilení. Byla slyšet kvapně pronesená slova, přerušovaná přívalem otázek.

Mezkař a chlapec, který jej provázel, se vrátili.

„Ne, nebyl tam a nikdo ho neviděl.“

„Ptali jste se všude, ve všech chýších?“

„Samozřejmě. Všichni už spali, když jsme dorazili. Přesto jsme šli od chozy k choze a ptali jsme se všech rodin, které jsme zastihli, zda dítě neviděli. Ale nikdo o něm nevěděl.“

„Zeptali jste se také, zda hoch snad vsí neprošel, ať už sám nebo s někým, s nějakým jiným chlapcem nebo s nějakým mláďencem?“

„Ovšem. Za celý den prý k nim z Pacheca nepřišla živá duše, a ani přes den ani večer prý ve vsi neviděli jediného cizího člověka; a kdyby byl pueblem prošel někdo po setmění, byli by se rozštěkali psi.“

„Nu, a cestou? Cestou jste se také pořádně dívali?“

„Nikde jsme nenarazili na žádné čerstvé stopy, nic takového nikde není. Posvítili jsme si na cestu dvacetkrát, na nejružnějších místech. Žádné nové stopy po koních, oslech nebo něčem podobném. Jedině po hovězím dobytku, který se večer vracel z buše a z pastvin domů. Vypravil-li se hoch někam, ať už sám nebo s někým, pak je naprosto jisté, že se touhle cestou nedal. Znáám všechny postranní stezky a veredas, které od hlavní cesty odbočují. I ty jsme zkoumali, a dokonce velmi důkladně. Ale nikde ani to nejmenší.“

Mezkař odevzdal zvíře, na kterém jel, jednomu z těch, kdo postávali kolem, a požádal ho, aby je vrátil majiteli. Pak se vracel ke svému tábořišti, následován těmi, kteří ho zahrnovali dalšími otázkami.

Na lavici pod porticem spatřil mezkař sedět Garcii. Vstala a pohlédla na muže. Jeho oči ihned uhnuly jinam a těkaly po mužích, kteří přišli za ním. Nevydržel ženin pronikavý pohled. Chtěl něco říci; Garcia však znovu usedla, dříve než vůbec otevřel ústa. Věděla, jakou přináší zprávu, a proto se mezkař odvrátil a věnoval se zase nám. Vypadal, jako by se cítil odpovědný za zmizení dítěte. Teprve když se hezký kousek od Garcie zase vmísil mezi lidi a ubalil si cigaretu, jako by část tíže s něho spadla.

Poněvadž jsem neměl nic lepšího na práci, zašel jsem k mostu, kde dosud jeden z Indiánů tyčí ohledával dno. Náhle se muž ke mně obrátil a řekl tiše: „Señore, mám je. Pojd'te sem a zkuste vzít tyč do ruky sám. Zaručeně tělo nahmatáte.“

„Tiše, Perezi,“ řekl jsem. „Jestli spustíte rámus, celá společnost se sem přizene a pak jsme v koncích. Dokud si nebudeme naprosto jisti, nic neřekneme. A teď tyčí ani nepohněte.“

Vzal jsem mu ji s co největší opatrností z ruky. Pomalu, centimetr za centimetrem jsem tyčí ohledával dno. Nebylo pochyb, tady skutečně něco na dně bylo; mohla to však být stejně dobře zdechlina zvířete, vepř, pes nebo koza. Přisunul jsem znovu opatrně tyč k neurčitému předmětu a zase jsem jej naprosto zřetelně cítil.

„Nu,“ zeptal se Perez, „co o tom soudíte?“

„Nevím. Bude lépe, když lidi ještě nezalarmujeme. Zesměšnil bychom se, kdybychom spustili křik a pak se ukázalo, že jde jen o hromadu hnoje.“

Snažil jsem se určit délku a šířku předmětu. Zatím jsme našli jen místo, které se podobalo hrudníku nebo břichu. Když jsem však zkoumal dále, ukázalo se, že nelze zjistit nic, co by se podobalo nohám nebo pažím. Předmět měl pravidelný tvar. A tak jsem došel k přesvědčení, že nejde o nic jiného než o velký chuchvalec trávy nebo o hromadu roští, které je do sebe zaklesnuté větvemi nebo spleteno Hanami. Chlapecké tělo to nemohlo být. Perez uznal omyl. Mrštil tyčí o most. Když jsem se při odchodu ještě jednou ohlédl, zdálo se mi, že tam leží jako tichá výčitka. Možná, že jsem byl jen příliš unaven. Bylo krátce před půlnocí.

Šel jsem k pumpařovu obydlí, kde jsem dostal horkou kávu, černé fazole a tortilly. Teď totiž byli na řadě muži.

Most byl zcela opuštěn. Zeny a dívky spolu rozprávěly. Káva je poněkud vzpružila. Vše to, čím se hosté po tři hodiny zabývali, bylo teď zřejmě zapomenuto nebo ustoupilo aspoň zatím do pozadí. Nebylo těžko poznat, že se lidí zmocňuje stále větší lhostejnost a otupělost. Vždyť také byli od východu slunce na nohou. Dokonce i Garcii bylo vidět, jak se několikrát slabě usmála. Poněvadž se dítě v řece nenašlo, snažila se sama sobě namluvit, že Carlos do vody nespádl, nýbrž že vskutku jel do Tlalcozautitlanu, jak tvrdili oba hoši, a že ho v nějakém koutě této malé obce najdou spícího.

Všichni se shodli v tom, že je teď ještě třeba vyčkat Garciova návratu z Tlalcozautitlanu. Vráti-li se sám a nedoví-li se ani, kde by dítě mohlo být, pak byli všichni rozhodnutí zůstat tady přes noc a

prohledat řeku hned 2sa úsvitu ještě důkladněji. Stísněnost se rychle ztrácela. Kdyby tu byla hudba, byli by se snad pustili do tance.

Několik mužů, kteří již byli syti postávání a omílání jedné a téže věci, se vydalo pomalu k mostu. Tam zapálili novou pochodeň, uchopili háky a dlouhé klacky a pustili se znovu do lovení.

Takových pět minut Garcia mužům na mostě přihlížela. Pak náhle vykřikla a rozběhla se k mostu, mávajíc lucernou.

Držela světlo nad vodou, stoupla si na špičky, nakláněla se daleko dopředu a křičela v nejvyšším zoufalství: „Chico mío! Ty můj maličký! Carlos, miláčku! Mi nene, mi nene! Vrat' se k matce, která tě tak miluje! Ach, vrat' se ke mně, Carlosito! Kde jsi, chiquitito mío? Carlosito, ty můj roztomilý chlapečku!“

Pumpař se vypravil rychle s jedním z mužů za ní. Uchopili ji za paže, aby jí zabránili skočit do řeky. Zdálo se, že úplně ztratila hlavu. Bila rukama i nohama kolem sebe, odstrkovala oba muže, sápala se na ně dokonce lucernou a vřeštěla: „Dejte mi pokoj! Caray, nechte mě! Co ode mne chcete? Co jsem vám udělala? Nechte mě, proboha, dejte mi pokoj!“

17

Nedaleko mostu začalo několik mužů na sebe soustřeďovat pozornost. Vzrušené debaty, příkyvování, živá gestikulace. Když jsem přistoupil blíže, viděl jsem, že hlavní slovo má bělovlasý starý Indián, kterého jsem si všiml již dříve. Celá kolona se starcem uprostřed pochodovala k pumpařovu domku.

Znovu nastal nedaleko mostu ruch. Několik mládenců se od skupiny odpojilo. Dostali zřejmě nějaký příkaz a cosi teď u mostu kutili. Nemohl jsem ale rozeznat, co vlastně dělají; vypravil jsem se totiž rovněž k pumpařovu obydlí, abych se dověděl, co se vlastně děje.

Prostranstvím pobíhali lidé sem tam. Ač se zdálo, že tím vším nesledují nic určitého, nebylo tomu zřejmě tak. Většina z nich ovšem skutečně nevěděla, o co jde; zasvěcenci jako by neměli dost času,

aby se zdržovali odpovídáním na otázky. A tak se ptal jeden druhého po smyslu toho všeho; každý ovšem věděl, že se celý ten náramně hlučný shon nějak týká zmizelého dítěte, i když to nikdo neřekl.

Oba muži, kteří se před chvílí zase pustili do hledání, se teď činili seč byli, a dva jiní se k nim ještě přidali.

U pumpařovy chozy jsem slyšel, jak starý Indián praví: „Ano, seňora, musí to být tlustá svíčka.“

„Lituji, mám jen několik tenkých; ty vám dám ráda,“ odvětila pumpařova žena.

„Nejsou mi nic platné.“ Starý Indián se rozhlédl kolem a zeptal se: „Kde by se jen dala sehnat tlustá svíčka? Nemá snad někdo z vás pěknou, tlustou svíčku?“

„Nevěřím, že by někdo mohl mít takovou svíčku,“ usoudila žena. „Mají jen tenké, takové, jaké vám nabízím. Vím ovšem, že za nic nestojí, poněvadž horkem rychle změknu a nakonec se překotí.“

„Tak mít dobrou, silnou svíčku, která by zůstala stát,“ pokračoval starý Indián a vyhlížel pomoc, jako by čekal, že svíčka bude seslána s nebe.

„Počkat!“ Hlas pumpařovy ženy zněl vítězoslavně. „Teď mě napadá, že mám přece jen dobrou, pevnou svíčku. Jenže...,“ dodala smutně, „jenže je svěcena, je z těch, co je seňor eura vlastnoručně posvětil. Mám ji ještě ze slavnosti Božího těla v Rio Lodoso.“

„Svěcenou svíčku?“ Starý Indián téměř ztratil řeč. „Svěcenou, opravdu svěcenou svíčku? Tisícery dík, taková je nejlepší. Teď se to musí povést. Přineste tu svíčku! Rychle. Pospěšte si! Ach, prosím vás, tak mi ji přece už dejte, seňora!“

Pumpařova žena vzala lucernu s kůlu a zmizela v chýši. Starý Indián mezitím vysvětloval mužům: „Svěcená svíčka je přece tisíckrát lepší než každá jiná, a kdyby byla sebehezčí, sebedražší. Svěcená nám pomůže jedna dvě.“

Indián cosi hledal, až našel bedničku. Byla to docela obyčejná bedýnka, v níž se dopravují mléčné konzervy nebo mýdlo. Byla už v tak bídém stavu, že se nedalo přesně určit, co kdysi obsahovala.

Starý muž přivlekl bedničku ke světlu lucerny. Po důkladném ohledání si nakonec vybral prkénko a utrl je. Bylo půl druhého centimetru silné, asi půl metru dlouhé a čtvrt metru široké.

Napřed vytáhl hřebíky. Pak potěžkal prkénko v ruce a podržel je proti světlu, aby zjistil, zda je rovné; všechny čtyři rohy musí prý totiž ležet v jedné rovině. Kdyby prkénko bylo jen trochu zkrouceno, nedalo by se použít. Když je takto ze všech stran prohlédl, dospěl k závěru: „Tohle prkénko by mělo stačit. Lepší asi nenajdeme.“

Pumpařova žena vyšla z domu s dosti silnou, zpola ohořelou svíčkou, zdobenou křížkem z pozlátka. Byla to svíčka onoho druhu, které děti držívají v ruce při prvním přijímání. Ratolesti boháčů ovšem nosí ještě silnější, delší a bohatěji zdobené svíčky s obrázky Pánaboha a Bohorodičky, kteří by se jinak snad vůbec nedověděli, že rodiče těchto dětí si smějí větší štědrost dovolit. Aspoň pokud jde o svíčky; vždyť při jiných věcech tak na tom nezáleží. Při těch není diváků.

Stařík odložil prkénko na zem, vzal pumpařově ženě lucernu z ruky a postavil ji vedle prkénka. Pak nehtem naznačil jeho přesný střed, zvedl je, přiložil na vyznačené místo ukazováček, obrátil je na druhou stranu a zkoušel na špičce prstu, zda drží rovnováhu. Výsledkem pokusu zřejmě uspokojen, odložil prkénko zase na zem.

Ted' muž zapálil svíčku, ukápl trochu parafinu na vyznačený střed, přitiskl svíčku, vyčkal chvíli a přesvědčil se, zda stojí pevně. Dělal to s velkou trpělivostí a s ještě větší pečlivostí. Potom si svíčku prohlédl se všech stran, aby zjistil, zda stojí naprosto rovně. „Kdyby stála jen trochu křivě, tak by se celá věc třebas nepovedla,“ vyložil ostatním a obdivoval přitom své dílo jinak než umělec svůj výtvor.

Mnoho mužů i žen sledovalo každý pohyb starého Indiána. Čím déle mu přihlíželi, tím více úcty jejich tváře prozrazovaly. Zbožnou bázeň, ba dokonce strach před katolickými kněžími tito lidé snad jednou ztratí. Nikdy však hluboce zakořeněnou bázeň, strach a úctu před lidmi z vlastního středu, jimž připisují nadpozemské síly a znalost přírodních tajů. Kdyby byl stařík řekl: „A teď potřebuji krev ze srdce někoho z vás,“ bylo by se ihned přihlásilo na tucet mužů a jinochů, aby žádanou krev poskytli. A ne snad proto, že by jim to dělalo zvláštní potěšení nebo že by se kojili nadějí, že si tím vykoupí právo dostat se jednou mezi svaté, nýbrž prostě proto, že ztratili svobodnou vůli a stáli zcela pod vlivem starého muže. Knězi by nebyli prokázali laskavost, aby mu poskytli krev svých srdcí nebo

třebas jen ruku. Brujos a medicinmani však dosud mají vliv na jejich duši a mysl, většinou k jejich prospěchu.

Každý z nich bez ptaní věděl, že všechny ty podivné mysteriosní manipulace starého muže nějak souvisí se zmizelým dítětem. Nikdo ani nehlesl. Nikdo staříka nerušil jedinou otázkou. Čím více se na práci soustředoval, tím větší byl okruh diváků. Nestáli však už těsně u něho, v jeho důvěrné blízkosti, jako ještě před půl hodinou. Starý muž se pro ně pomalu stával někým, kdo již mezi ně nepatří, něčím, co již nestačili pochopit. Nikdo nepochyboval, že se v zájmu dítěte pokusí vstoupit ve styk s mocnostmi z jiného světa.

Indián nyní zvedl prkénko se země a odnášel je opatrně a slavnostně jako kněz monstranci ke břehu řeky. Lidé ho následovali jako při procesí.

Kdo dosud postával na mostě, zůstal tam, aby přihlížel a aby se dověděl, co se bude dít dále. Zájem se zmocnil i oněch několika mužů, kteří ještě háky a tyčemi lovili; ustali v práci, odložili náradí a přicházeli pomalu blíže.

18

Na mostě klečela prastará Indiánka s nesmírně vrásčitou tváří. Bylo jí jistě už přes sto. Sledovala procesí jako ostatní, ale neprojevovala žádný zvláštní zájem nebo snad dokonce zvědavost. Kouřila tlustý doutník a bafala s nesmírnou rozkoší. Když jsem ji tak pozoroval, když jsem viděl, s jakým klidem, s jakou filosofickou lhostejností tady sedí, řekl jsem si, že to přece jen musí být báječný pocit, když je člověk ve sto letech váženou a ctěnou hlavou rodiny nebo clanu, místo aby dřepěl ve starobinci.

Kdykoli stařenka vtáhla kouř, prohlédla si doutník, jako by mudrovala nad zarmucujícím faktem, že všechno, co na tomto světě za něco stojí, vezme dříve nebo později jednou za své, ba i dobrý doutník. A dobrý doutník to nesporně byl, neboť tabákové listy nebyly ani vařené, sušené a fermentované, ani parfumované, chlazené či slazené. Usoudil jsem ze zdánlivé lhostejnosti staré ženy,

že je vedle onoho staříka jediná, která si uvědomuje, co se vlastně děje.

Dřepl jsem si po indiánsku k ní.

„Caray!“ řekl jsem. „Ten váš doutník je výtečný. Vychází z něho božská vůně.“

„Komu to říkáte? Udělala jsem si ho přece sama! A pak, mladý muži, starejte se raději o sebe! Jasno?“

Bylo pozdě starat se jen o sebe. Nedal jsem se přivést z míry a pokračoval jsem: „Co s tou svíčkou na prkénku vlastně chtějí podniknout?“

Stařena se na mne podívala zpod téměř zcela přivřených víček a počet vrásek v její tváři se ztrojnásobil. Pak vypustila – zřejmě mnou uspokojena – mohutný oblak kouře, zauvažovala si o tom, jaká je s tím spojena spotřeba tabáku, a pravila: „Když to chceš mermomocí vědět, ty gringo mizerný, když se chceš dovědět, jak se něco takového dělá, aniž bychom se vás přitom musili prosit o radu nebo o dovolení, tak ti to tedy povím: chtějí najít ničemného zmetka té coury, té potvory líné tady. Kdyby se byla o haranta starala včas a kdyby byla dávala pozor, co dělá, tak bychom ho teď nemusili hledat a bůhvíco podnikat. Ale jen klid, mladý muži, však ho najdou. Teď ho z bahna vytáhnou, poněvadž na to jdou konečně správně. Měli to udělat už před čtyřmi hodinami a neměli čekat, až se do něho pustí raci.“

„Co, seňoro, podle vás znamená jít na to správně?“

„Jít na to správně. Ano, tak jsem řekla. Hledat. Jestli ten spratek leží ve vodě a ne někde jinde, tak ho za čtvrt hodiny mají; jestli ovšem není moc silný proud.“

„Jakpak by mohl ležet ve vodě, seňoro? Vždyť jsme řeku po celé hodiny prohledávali a nic jsme nenašli.“

Stařena se na mne ironicky zašklebila. Měla velké silné zuby, zbarvené do hnědá. Dáseň ustoupila natolik, že zuby byly odkryty až po kořeny, a proto vypadaly strašlivě dlouhé.

„Co jste řekl? Ach tak, říkal jste, že se celé hodiny hledalo. Udělali jste to, čemu se dnes obyčejně říká hledat, nic víc! Vy mládenci jste náramní pašáci a chytroši! Odmítáte pověry a přitom nemáte nejmenší ponětí o tom, co je za tím, co očima vidíte – nebo, o čem se spíše jen domníváte, že to vidíte; ve skutečnosti totiž vůbec

nic nevidíte, poněvadž jste slepí, hluchí a omezení a poněvadž dokonce nemáte ani čich. To je ta potíž. Tak, jak jste tady hledali, ty i ostatní, tak byste nebyli haranta našli, ani kdybyste byli po něm pátrali týden. Na to, mladý muži, můžete vzít jed. Leda, že by byl vyplaval sám. A kdybyste byli počkali do úsvitu, tak vám z něho už moc nezbylo; byli byste jeho otci, tomu ožralovi zatracenému, už sotva měli co ukázat, až by se byl vrátil. Vždyť se stejně vypravil na cestu jen proto, aby se mohl pořádně nalít. Každý rozumný člověk ví, že ten malý ničema leží v řece a nikde jinde. Hloupé je jen to, že se tady žádný rozumný člověk nenašel. Sebe nevyjímám; mně přeskočilo stejně jako ostatním. Něco vám, mládenče, povím: Všem tady přeskočilo. Čekají, až přijde muzika, a žádný si nevšimne, že Vrchní muzikant už tady dávno je a že již vyhrává po celé hodiny. Jsou slepí a hluchí, to je ta bída.“

„Máte jistě pravdu, seňoro, ale hleďte: stále jste mi ještě neřekla, co má znamenat ono prkénko se svíčkou. Hledali jsme při záti pochodní a obrovských hranic. A když jsme ani tak dítě nenašli, jakpak by se to teď mělo povést s tou malou svíčkou?“

„Borregos, ano, hlupáci jste! Vy se svými železnými háky, tyčemi, klacky a lucernami, kterými se najde leda pes, ale ne člověk. Svíčka toho maličkého objeví, a to tak určitě, jako že teď je noc a že zítra zase bude den. Stačí, když ten stařík bude dávat pozor, kudy se svíčka dá a kde se pak zastaví. Tam dítě leží.“

„Jakpak by je mohla svíčka najít, když jsme je nenašli my?“

Indiánka vtáhla kouř doutníku, mohutně zabafala, zasněně se podívala na oharek a změřila mě od hlavy k patě, aby se přesvědčila, zda vůbec stojím za to, aby se ještě se mnou bavila. Stařenčin výklad byl dosti nesouvislý. Musel jsem si napřed všecko v hlavě srovnat, abych pochopil, co vlastně míní. A to nebylo lehké, poněvadž do své chatrné španělštiny neustále mísila indiánské výrazy. Ze jsem jí aspoň zčásti porozuměl, bylo nutno přičíst živé mimice a gestikulaci, kterou výklad chvílemi provázela. Oči se jí přitom rozšiřovaly a leskly jako mladici, která vykládá přítelkyni o svatební noci.

Všechna má pozornost se teď soustřeďovala na to, co se dělo na břehu. Zapomněl jsem úplně na to, že bych se mohl stařeny vyptávat dál. Všiml jsem si však, že mě pozoruje jako kočka, aby poznala, co o té podivné záležitosti, která se mi tu odehrává před očima, soudím.

Sledovala každý můj pohyb, každé mé gesto; to jsem cítil naprosto jasně. Měla ke mně čím dál tím větší důvěru, o tom nebylo pochyb. Bral jsem také celý ritus, nebo co to bylo, opravdu vážně. Vůbec mě nenapadlo, abych si z toho dělal blázný. Každé náboženství hlásá konec konců svým způsobem víru pravou, a přemlouvání jinověrců je třeba rozhodně odmítnout.

Na břehu muži znovu obklopili starého Indiána. Stařec držel prkénko se svíčkou daleko před sebou, takže měl plamen ve výši očí. Staří indiánští kněží Azteků a Tolteků asi vypadali stejně jako v té chvíli on. Stačilo odmyslit si jeho venkovský oděv. Šířil kolem sebe důstojenství a velebnost velekněze, který se chystá vykonat jakýsi tajuplný náboženský obřad. Možná, že chtěl vzývat bohy, jež znal, jež byli blízcí jeho srdci. Neboť Pán, ke kterému se on a jeho druzi modlili v kostele, ten sídlil jen na rtech, ten se nikdy nedostal k jejich srdci.

Pohled stranou mě poučil, že mě stará žena nepřestala pozorovat. Já však stále ještě neměl důvod, abych projevil nelibost nad tím, co mužové tam dole dělají.

Stařena zřejmě uhádla, na co jsem se jí právě chtěl zeptat. Řekla náhle: „Dítě po celou dobu volá. Neslyšíte?“

Možná, že jsem tato slova zaslechl jen ve snu. Ale ne, vždyť právě dozněla. Poněkud zmaten jsem odvětil: „je mi líto, seňoro, ale nic neslyším. Řekla jste přece, že dítě volá?“

„Tak jest. Ale nic si z toho nedělejte, že chlapce neslyšíte volat. Já ho také neslyším tak, jak jsme zvyklí slyšet věci všední. Žádné lidské ucho jej nedovede slyšet, jak jsme zvyklí slyšet. Ale světlo svíčky jeho volání zachytí. Nám nezbyvá než přihlížet a sledovat volání očima. Sami je však slyšet nemůžeme.“

„Světlo svíčky? Řekla jste světlo svíčky?“ Nebyl jsem si stále ještě jist, zda přece jen nesním. Možná, že jsem také tomu, co stařena svou hatmatilkou, plnou indiánských rčení, vykládala, pořádně nerozuměl. Zeptal jsem se proto znovu: „Chtěla jste opravdu říci, že světlo slyší dítě volat?“

„Ano, copak jiného? Snad mi nechcete namluvit, že už nerozumíte ani tehdy, když něco řeknu naprosto jasně. Povím vám dokonce ještě víc: Zatím neví nikdo, zda dítě opravdu v řece leží. Jestli tam ale je – a já jsem o tom přesvědčena – pak k sobě světlo

přivolá. Světlo poslechne jeho volání a připluje k němu, jako je Bůh nade mnou. A světlo se u chlapce zastaví, poněvadž jeho volání musí uposlechnout a poněvadž samo a z vlastní vůle nemůže nic jiného udělat, aspoň v tomhle případě ne.“

Noc, černá noc v tropické džungli. Byl jsem mezi Indiány, z nichž jsem znal jen málokoho, a i ty, které jsem znal, jsem znal jen velmi zběžně. Co mi ta stará žena vlastně vykládala? Něco pro Indiány zcela všedního, obvyklého. A přece jen jsem se v duchu ptal, komu z nás Obou asi přeskočilo. Ale přesto: za takové noci v džungli, mezi Indiány, by bylo všecko ostatní, co by mi stařena byla mohla vykládat, mnohem nepřírozenější. Nemohla prostě mluvit jinak, než právě učinila. Její slova se ke všemu tak dobře hodila. Viděl jsem zcela jasně, co muži tam dole na břehu podnikají. Nemohl to tedy být sen. Nespál jsem a dřepěl jsem stále ještě vedle staré ženy. Nemluvila již, labužnický si pokuřovala a přihlížela znuděně přípravám mužů k tajuplnému obřadu.

Starý Indián spustil hlasitým, zpěvavým hlasem; znělo to jako zaklínání. Nemohl jsem mu rozumět; vzdálenost byla příliš veliká.

Ted' zmlkl a udělal prkénkem, které dosud držel před sebou, trojí pohyb nahoru a dolů, pak vpravo a vlevo a nakonec ještě jeden nahoru a dolů. Po krátkém tichu pozvedl hlas znovu; část mužů, kteří jej obklopovali, zpěv však tentokrát opakovala jako responsorium.

Mužové sňali klobouky. Všichni, kteří postávali kolem, sledovali obřad se slavnostní vážností.

Naklonil jsem se, abych spíše porozuměl slovům; byl bych jim porozuměl strašně rád, dával jsem však přednost tomu zůstat stranou, i když jsem se tím snad oné možnosti zbavoval. Tady se konal posvátný obřad, ke kterému jsem nebyl pozván. Nebyla by to dotěrnost, přistoupit blíže, když přece každý věděl, že mě k tomu ponouká jedině zvědavost a nikoli víra?

Několik vět jsem pochytil a z nich jsem poznal, že ti lidé mluví hlavně španělsky, i když tato jejich španělština byla promísena slovy a výrazy indiánskými, kterých v této džungli dosud užívají stovky rodin. Stále znovu se jasně ozývalo vzývání „Madre Santísima!“; měl jsem však dojem, že se tito lidé modlí k Nejsvětější matce Boží jen ústy, zatím co srdce vzývalo nejsvětější matku jejich pohanské tradice, snad bohyni Cioacoatl.

Obřad trval přibližně deset minut. Starý Indián pozvedl prkénko vysoko nad hlavu. Světlo svíčky se odráželo ve vodě. Podržev prkénko v této poloze, zazpíval ještě několik veršů. Ostatní do toho vpadli, ještě než skončil, a pak všichni naráz ustali. Naslouchal jsem napjatě, ale žádné amen už nenásledovalo, jen zvuk podobný houkání sovy.

Perez se bleskurychle svlékl. Chvíli postál ve vodě, potom přistoupil pomalu s napřaženýma rukama ke starému Indiánovi, který mu vykročil tak daleko vstříc, až stanul rovněž ve vodě. Se slavnostním gestem odevzdal Perezovi prkénko a zamumlal přitom několik slov. Perez si pravou rukou přejel po prsou a pak udělal stejný pohyb nad prkénkem. Snad to mělo být znamení kříže, snad něčeho jiného. Přejímaje prkénko, pronesl ztichlým hlasem rovněž několik slov, jakousi odpověď na litanii. Když Perez držel prkénko v ruce, vykonal starý Indián pravicí tytéž pohyby nad prkénkem i nad srdcem jako předtím jeho druh. Pak se pozpátku a bez otáčení, s pohledem upřeným na prkénko, vracel na břeh.

Perez nesl prkénko vysoko nad hlavou. Brodil se ven do řeky, až mu voda sahala po prsa. Pak se zastavil a čekal. Když se hladina zase ztišila, položil prkénko s velkou opatrností na vodu a brodil se pomalu zpátky, nespouštěje podivný vorek s očí.

19

Prkénko klidně odpočívá na vodě, jako by se rozmýšlelo, kudy se má dát. Perez si ovine košili kolem beder a oči upřeny na prkénko ustupuje krok za krokem od vody. Potom se obrátí k mostu, odkud je lépe vidět, co se bude dít. Jak mi později vyprávěli, zamíří prkénko buď přímo k cíli nebo pluje hned sem a hned tam, takže jedině zasvěcenec dovede říci, který směr byl vlastně míněn.

Všichni přítomní stojí jako přimražení. Po celé vteřiny zapomínají dýchat, a proto jsou nuceni zameškané náhle dohnat. Z davu se tedy ozývají neustálé vzdechy. Zdá se také, že se všichni

snaží nepohnout víčky. Jejich oči rudnou a rozšiřují se tak, že máš dojem, že lidé upadli do hlubokého transu.

Někteří muži drží klobouky v ruce, jiní je odhodili. Nikdo už nekouří. Není slyšet jediné slovo, neozve se ani nejslabší šepot nebo zašuškání. Nocí se nesou jediné zvuky džungle, její prozpěvování, cvrlikání a skřípání. Čas od času je tato veliká symfonie přerušena hlubokým tichem, jako by někdo byl hmyzu přikázal, aby na dvě tři vteřiny zmlkl. Ale pak se pokračuje hlasitěji a pronikavěji než předtím. Tyto nečekané přestávky v koncertu džungle prohlubují mystérie noci, zesilují napětí lidí, kteří – téměř v extasi – čekají, že se stane zázrak.

Nikdo neví, zda dnes večer k zázraku dojde, tak jak podle podání k němu za podobných okolností docházelo již před sty, ba tisíci lety po každé. Všechny přítomné naplňuje víra, kterou nemůže otřást nic na světě. Není mezi nimi nikdo, kdo by jen na vteřinu zapochyboval, že světlo uposlechně volání zmizelého mrtvého těla. Ovšem, neleží-li dítě v řece, pak je zbytečno čekat na znamení, pak přece světlo nemůže být přivoláno. Jen tehdy, když je někdo volá, může dát znamení. Když chlapec ve vodě není, pustí se světlo po řece dolů a zmizí.

Náhle mnohohlavé tělo vykřikne a celý dav si najednou jako by z obrovských plic oddechne.

Prkénko se pohnulo.

Nekonečně zvolna odplouvá od břehu, ke středu řeky. Ted' se zaráží, komíhá se sem tam, zakolísá, trochu se třese. Pak pluje týměž směrem dál.

Na mostě se tísní lidé. Ti vpředu u hrazení poklekli. Dřepí hustě namačkaní vedle sebe a mají hlavy co nejdál vystrčeny přes okraj mostu. Planoucím zrakem zírají na prkénko, jež pomalu odplouvá. Nikdo nedýchá víc, než je bezpodmínečně třeba, jednak z napětí, ale hlavně ze strachu, aby dech nezměnil směr vorku.

Stojím nedaleko mostu na břehu a mohu rozeznat tváře všech těch, kteří klečí při kraji. Hustá řada napjatých obličejů je ozářena novými ohni, které byly na břehu zapáleny. Těch šedesát nebo sedmdesát tváří a bronzově hnědých nebo temněžlutých těl mě zajímá mnohem více než to, co se snad právě děje s prkénkem. Však onen kousek dřeva svůj úkol splní, tím jsem si jist, a když ne, pak je

mi to srdečně jedno. Ale je otázka, zda se mi v životě ještě někdy naskytne příležitost vidět tak velkolepou podívanou, zda se mi ještě někdy podaří spatřit tak obrovité lidské tělo o několika tuctech hlav, upřených na jedinou věc a oddávajících se jediné naději, hlav, jež jsou všechny v zajetí malého plaménku zcela obyčejné svíčky. Tmavohnědé oči odrážejí malý plamének, jako by v každém z nich byla skryta nepatrná osamělá hvězda. Vidím polozakrytá těla, těla zcela nahá a taková, která vězí jen v cárech. Potom zase Jiná v bílých košilích a bílých nebo žlutých bavlněných kalhotách. Jejich černé, nepoddajné vlasy jsou tak husté, že připomínají čapky z kožešiny.

Ve srovnání s prostými, přirozenými oděvy mužů budí šaty žen – výtvary moderní velkovýroby – vysloveně žalostný dojem.

Čím se ty ženy prohřešily? Proč prozřetelnost připouští, aby syřší handlíři ověšovali tato hezká těla šaty, které si vymyslili přistěhovalí špatní hodináři, jimž ve východních částech New Yorku hrozila smrt hladem? Ve svých prostých všedních šatech, ba dokonce ve svých cárech harmonují tyto ženy s džunglí, s řekou, s mostem, s dýchavičným čerpadlem, s nákladním vlakem, s aligátory, se zemí, s celým universem. V tomhle však vypadají jako anilinovými barvami natřená strašidla, jako neduživé zrůdy země, jako dcery nikoho. Máme co děkovat milostivému Bohu a přírodě s jejím nezničitelným dobrým vkusem, že v džungli a v buši dosud divoce rostou a kvetou nádherné květiny. Ty si mohou ženy natrhat podle libosti a jimi mohou ošklivost moderních šatových výrobků zakrýt. Jen lesnímu kvítí a orchidejím džungle vděčíme za to, že tyto ženy dosud neztratily všechno spojení se zemí.

Tajemný obřad, jehož jsem svědkem, víra davu, že se stane zázrak, mdlé světlo luceren pod přístavkem pumpařova obydlí, míhající se plameny hranic, pochodně v rukou mládenců na mostě, na vodě plující prkénko s hořící svíčkou, obrovitý dav uchvácených příslušníků mně cizí rasy, kteří v tu chvíli oddechují jako jeden člověk a zírají upřeně na vodu s touž nepatrnou hvězdičkou v očích, chmurné mlčení této lidské masy, neustálý zpěv džungle – vše to mě skličuje a svírá mi srdce. Mám hrdlo vyprahlé a jazyk jako by mi zdřevněl. Kde je svět? Kde je svět, na němž jsem dosud žil? Zmizel. Kde je lidstvo? Jsem sám. Ani nebe už nade mnou není, jen černá noc. Jsem na jiné planetě, Z níž se již nikdy nebudu moci vrátit mezi

bytosti mně rovné. Už nikdy nespátřím zelené louky, už nikdy vlnící se lány pšenice. Už nikdy se nebudu toulat po lesích, po březích wisconsinských jezer, už nikdy nepojedu na koni přes texaské roviny a už nikdy neucítím vzduch osamělých kozích ranč. Nemohu zpět k zemi, k mé skutečné matce, a už nikdy neuvidím vyjít slunce.

Žiji mezi bytostmi, které neznám, které nemluví mým jazykem a do jejichž duše, do jejichž srdce se mi nikdy nepodaří vniknout. Stačí, aby v tomhle okamžiku jen jediný člověk z tohoto davu vstal. Aby jen jediný na mne ukázal prstem a zvolal: „Vizte tam toho muže! Jen si ho prohlédněte! Je to běloch, jenž nezván mezi nás přišel. On to zavinil. Vyvolal svýma modrýma očima a svou mrtvolně bledou pleť hněv našich bohů. Je to gringo. Přinesl nám neštěstí a žal. Včera teprve přišel a už dnes nás musel hošík opustit. Onen bílý muž tam ho vyhnal, a matka teď pláče jako nebe v období dešťů. Je tu teprve druhý den, a už nám řeka, která ho nenávidí, uloupila milované děcko. Podívejte se mu do očí a poznáte, jakým jedem jsou pro naše děti a jak uhrančivou moc vykonávají na nás všechny!“

Jestli se nikdy nevrátím, jestli budu zde a teď, jestli budu dnes večer obětován, nedoví se nikdy nikdo, žádný konsul, žádný vyslanec, žádná vláda, co se se mnou stalo a kde hníjí mé kosti. Supové by ze mne nenechali nic, co by se dalo identifikovat. „Ztratil se na cestě džunglí“ nebo „Byl sežrán aligátory při lovu v bažinatém terénu“ – budou poslední slova, která se o mně doma staří známí dovědí.

Proč se vlastně znepokojuji? Tam, jen několik metrů odtud, přece stojí Sleigh, můj krajan. Je běloch jako já, uvažuje naprosto stejně jako já, vyrostl ve stejných tradicích a mluví touž řečí. Stojí za těmi lidmi, kteří tady klečí na mostě, a také jeho pohled je upřen na pomalu po vodě plující prkénko.

Kdyby se dav, poštván nějakým bláznem, skutečně na mne vrhl, aby se pomstil za ztracené dítě, pak by se Sleigh stal mým strážným andělem, mým zachráncem. Určitě. Vím to zcela bezpečně. Vždyť je konec konců mým krajanem a zpívá jako já píseň o „Star-Spangled Banner“. Zachránil by mě. Posunul by si s nedbalým gestem klobouk trochu stranou a řekl by: „No, copak to má znamenat? Poslyšte, lidičky! To přece nemůžete udělat! To by přece bylo darebáctví. On

přece dítě do řeky nehodil. To vím naprosto určitě. Je vtělená dobrota. Kdo by chtěl o tom pochybovat?“ A po těchto slovech by se ke mně obrátil a dodal by: „Promiňte. Musím se poohlédnout po té zatracené krávkě. Krucinál! Kdybych jen věděl, kde by se to zpropadené zvíře dalo najít. Možná, že teď přece jen ještě přiběhla. Zajdu se podívat.“

A s tím by šel a zanechal by mne popuzenému davu. A až by mne dav roztrhal, tak by se vrátil, promluvil by si se sousedy a oznámil by jim, že se kráva dosud nevrátila a že se krajem zaručeně potulují tygři nebo lvi. A až by spatřil mou mrtvolu, řekl by: „Ale, ale, lidičky, to jste neměli udělat! To není správné. Vždyť jsem vám to říkal. Kdo by si to byl pomyslíl? Dělal na mne dojem slušného chlapa. Nevěřím, že hodil dítě do vody. Neměli jste to udělat. Ba, ba, kdo by si to byl pomyslíl?“

Sleigh. Kdo je Sleigh? Co mě s ním spojuje? Narodil se v téže velké boží zemi jako já. Přesto mi není bližší než náš prezident. Sleigh. Strávil více než polovinu života mezi těmi Indiány. Oženil se s Indiánkou. Jeho děti neumějí ani slovo americky. Znají jen španělsky a pár indiánských rčení. Sleigh. Vaří si indiánská jídla, a také po indiánsku jí, bez vidličky.

Naloží si maso, fazole a omáčku na kus tortilly, který si utrhne, svine jej a strčí do úst. Pak to najednou všecko spolkně i se lžicí z tortillového těsta. Bydlí v indiánském jacalu s hliněnou podlahou a se střešou z trávy. V opravdovém domě nebo v bungalovu by se ani necítil doma. Až by ty lidi zachvátila zuřivost a až by mě srazili k zemi, přihlížel by a ani by nepohnul brvou. Jsem mezi těmi Indiány zcela sám. Ať se mi stane cokoli, vím zcela přesně, že do džungle nepřijde žádný křižník s „Hip, hip, hurá! Všecko jasné! Jsme pány situace!“ Je moc dobře, když tohle všecko člověk ví. Stane se fatalistou; a čím větším fatalistou budu, tím lépe těm lidem porozumím. Kdyby nebyli fatalisty, byl by pro ně život nesnesitelný.

Prkénko je asi pět metrů od břehu. Na půl minuty zůstane klidně stát. Potom začne pomalu kroužit a zamíří ke středu řeky, kde se posléze dostává do slabého proudu. Je jím nesené přibližně dva metry a pak se opět zarazí a začne kroužit znovu, jako by se snažilo z proudu uniknout.

Po malé chvíli je zase proudem o nějaký kousek strženo. Pak se znenadání zastaví. Opět krouží, napřed zcela pomalu, pak rychleji a stále rychleji, a zároveň zamíří zpět k mostu. A teď pluje naprosto jasně proti proudu. Já sám v tom nemohu vidět žádný zázrak; ve všech řekách se konec konců najdou proudy, které míří dvěma nebo i více směry, byť obvykle jen na krátkou vzdálenost.

Ani ostatní diváci v tom nevidí nic nepřirozeného nebo třeba jen nezvyklého, že prkénko pluje proti proudu; jenže důvod, proč tento jev přijímají s takovou samozřejmostí, je u nich jiný. Pro ně jde o cosi dlouho očekávaného. Každý je teď přesvědčen, že hoch leží v řece, že přivolává světlo a že světlo proto musí jeho volání uposlechnout. A zároveň je to důkaz, že mrtvola nebyla proudem odplavena.

Komu bude nakonec dáno za pravdu, davu nebo mně?

Prkénko zamíří k mostu. Pluje tak pomalu, že postřehneš jeho pohyb jen tehdy, když sleduješ, jak se plamen svíčky odchyluje od nějakého pevného bodu na protějším břehu.

Ted' se zarazilo a kolébá se na vodě. Asi uvízlo na rostlině nebo trsu. Aspoň si to tak vykládám. A ať se to zdá jak chce podivné, prkénko se snaží, aby se vyprostilo.

Dav sleduje celý pochod napjatěji, vzrušeněji než kohoutí zápas. V mnoha tvářích se zračí zklamání. Jakýsi mladík se chystá vstoupit do řeky, aby prkénko uvolnil. Starý Indián mu však přikáže, aby prkénko nechal na pokoji. „Žádný trs, žádná větev, nic co ve vodě žije a roste, nemůže prkénku zabránit, aby se dalo cestou, kterou se dát musí. To si, muchacho, pamatuj,“ poučuje ho.

Starý Indián měl pravdu. Několik minut po tom, co to řekl, rozkomíhá se prkénko silněji, začne se točit a odtrhne se od překážky. Pomalu se sune dál k mostu.

Ted' je u něho a narazí na jeho sedmý kůl. Odrazí se a plove přesně podél okraje mostu k šestému kůlu, kde setrvá několik minut.

„Podívejte, teď se konečně zastavilo! Tam hoch je! To je znamení!“ rozčileně zvolá tucet mužů najednou.

„Zadržte! Zadržte!“ křikne starý Indián. „Pomalů, lidičky! Počkejme chvíli, abychom neudělali chybu a abychom vodu zbytečně nezčeřili. Světlo se ještě stále zcela nezastavilo. Však vám povím, až to bude tak daleko.“

Sotva domluvil, začne se prkénko hýbat. Odplouvá od šestého kůlu a míří, stále krouže, ke kůlu pátému. Zase podél mostu. Cestou se dostane do slabého proudu, je jím asi o píd' sneseno, ale zase se vyprostí a probije se znovu až pod okraj, jako by v zajetí neodolatelné síly.

Prkénko je u pátého kůlu. Na několik minut na něm uvízne, pak jej obeplouvá, stále se ho dotýkajíc, a zajíždí přibližně půl metru pod most.

Lidé, kteří klečí nahoře při okraji, se naklánějí daleko vpřed a strkají hlavy pod most, aby mohli pohyb prkénka sledovat. Všichni se v duchu ptají, proč nikdo dítě nehledal pod mostem, proč ho stále jen lovili při okrajích. Několik mužů přelézá na druhou stranu mostu a přihlíží odtamtud. Jiní se pokládají na pražce, aby se zázraku obdivovali skulinami a škvírami.

Prkénko bylo zatím zahánáno ještě dál pod most, stále v pravém úhlu k pátému kůlu. Teď je pod středem mostu. Odtamtud zamíří ke čtvrtému kůlu, ovšem jen kousek.

Tam se konečně zastaví, jako přibité. Ani proud, ani lehký větřík, který nad řekou vane, nejsou s to jím pohnout. Občas se trochu zachvěje, jako by se ho cosi ze spodu slabě dotklo, ale už se netočí.

Vskutku, všechno je naprosto jasné a jednoznačné. Nikdo už nemůže pochybovat o tom, že se prkénko konečně dostalo k cíli.

Všichni, jakoby náraz, vydechnou; je to jako táhlé zasténání. Bezpočet těžkých vzdechů naplňuje vzduch. Přehlušují téměř nekonečné množství hlasů džungle. Mnozí muži a nejedna žena se zdají úplně pokryti velkými perlami potu. Jiným se řine v potůčcích po tvářích a tělech. Nikoho ani nenapadne, aby se utřel. Občas se nocí nese šepot.

Prkénko se dává téměř neznatelně do tance. Jakoby z netrpělivosti. Jako by se chtělo zbavit muk. Kolébá se sem tam, točí

se kolem své osy, ale neuhne přitom ani o pět centimetrů s místa. Člověk má dojem, že se chystá klesnout ke dnu.

Starý Indián sledoval prkénko jako jestřáb myš. Celé jeho chování prozrazuje nesmírný klid. Čeká ještě čtyři nebo pět minut a potom dává netrpělivě očekávané znamení. „Tak, teď se můžete potopit! Tam hoch je. Leží v řece, teď to víme. Ubohá matka! Bůh ji ochraňuj, Bůh jí žehnej!“ Udělá několik kroků směrem k mostu. Je to místo, na něž nikdo nepomyslel.

Kdo by byl řekl, že je třeba hledat chlapce, který se zřítíl přes okraj mostu, pod mostem? Je to téměř neuvěřitelné.

Perez už je ve vodě. Dva muži ho následují. Je na místě první. Opatrně odsune prkénko stranou, aby se mohl potopit.

Je pod vodou jen několik vteřin, potom se vynoří, vyplivne vodu a řekne zastřeným, smutným hlasem: „Je tam! Dítě tu leží. Nahmátl jsem je rukama.“

Lidé na mostě se na Pereze dívají. Připlaval k pátému kůlu a chytne se ho rukou. Druhou si vytře s obličeje vodu, která mu stéká s vlasů. V jeho tváři, matně osvětlené ohni plápolajícími na břehu, se mísí hrůza s trýzní. Hledí na most a jeho zrak putuje po divácích. Každý ví, že vyhlíží Garcii; ale nikdo ji nepřivolá.

V té chvíli, nikdo neví odkud, přichází Garcia po mostě; vleče těžce nohy za sebou. Jde tam, kde se Perez přidržuje kůlu. Všichni ustupují, aby žena mohla projít. Slyšela Pereze. Má ústa široce rozevřena. Chtělo by se jí křičet, a možná, že je dokonce přesvědčena, že křičí. Ale nějak se jí to nedaří, poněvadž má hrdlo jakoby křečí stažené. Pozvedne ruku, sevře ji v pěst a vecpe si ji co nejdál do úst. V očích se jí blýská hrůza. Po tváři se jí jako stín mihne strach; jako by ji obletovali obrovští neviditelní ptáci.

Trese se strachem, strachem před konečným rozsudkem. Chtěla by se křečovitě chytit poslední špetky naděje a pochybnosti. Možná, že se Perez zmýlil. Možná, že se rukama dotkl jen chomáče trávy. Ať Všemohoucí zařídí, aby to byla mýlka, tak jako tolikrát předtím! Pozvedne pomalu zrak k nebi, pak jej ale zase sklopí a pohlédne směrem k Tlalcozautitlanu, kam odjel její muž; tam teď žhne poslední jiskřička její naděje. Dítě odjelo zaručeně do Tlalcozautitlanu, s oním hochem na bílém koni. Musí tomu tak být, nevyšinul-li se svět ze své dráhy. Je-li ještě nějaký Bůh na nebesích.

Nikdo nepromluví. Slyšíš jen šoupání nohou na mostě. A zpěv džungle.

Perez se potopil znovu. S ním jeden z obou mužů. Krátce poté se znovu vynořují. Drží v rukou mokré, napolo zhnílé roští a klestí. Prýští z něho voda. Odhodí je stranou. A potápějí se znovu.

Objevují se bubliny. Vyplavou vytržené vodní rostliny, větve a roští. Voda vše unáší. Jeden z mužů se vynořuje. Nelze rozeznat, který to je; tvář vidíš jen zčásti a i ta je zakryta rozčuchanými vlasy, s nichž crčí voda.

Za několik vteřin se ukazuje cosi černého. Rozeznáš Perezovu hustou kštici. Teď má hlavu zcela nad hladinou. Setřese s ní vodu. Supí, oddychuje těžce, polkne a vynoří se ještě více. Šlape vši silou vodu. Tentokrát nemá ruce prázdné. Drží Carlosita, z něhož se napřed objevují kolena. Trčí vysoko nad tělem; svírají nepřírozený úhel; paty se téměř dotýkají kříže. Máš dojem, že dítě takto po celou dobu dřepělo na dně.

Podivná věc. První, co přitahuje pohledy všech, jsou nové americké boty; jako by byly z celého hochy nejdůležitější.

Perez nehledí na most. Plave a brodí se ke břehu.

„Chiquito mío! Děťátko!“ křičí Garcia. Běží na břeh a čeká na Pereze.

Perez vystoupí po nízkém břehu. Úplně nahý se zastaví před mladou matkou. Očekává je, dosud oblečena v gázové šaty barvy mořské zeleně, s ohnivě rudými květy ve vlasech, na prsou a u boku, paže nataženy po malém břemenu, které nese.

Nevýslovně velebně a slavnostně, se soucitně truchlivým pohledem, jakého jsou schopni jen primitivové a zvířata, přistupuje pomalu blíže. A Perez, jehož zaměstnáním je kácení tvrdých stromů džungle a pálení dřevěného uhlí, tento Perez klade malé, vodou nasáklé mrtvé tělo do napřažených matčiných rukou s jemností, jako by šlo o sklo, o sklo tak tenké a křehké, že by se mohlo rozbít, kdyby se na ně jen lehce dýchlo.

Mnoho žen v tu chvíli propuklo v hlasitý nářek. Zněl jako obžaloba.

A tato obžaloba, která rozřízla čerň noci – jako by se chtěla zprostit zemských pout a nastoupit cestu k nebi – stále sílila, až se k ní posléze přidaly ženy všechny. Časem se však měnila v tiché bédování. Ženy si hlavy obtočily šátkem, rebozem, černým závojem, šálou, tím, co právě měly po ruce. A s takto zahalenými tvářemi hořce plakaly.

Nebědovaly jen pro smrt Garciina dítěte. Svou předčasnou smrtí se malý hoch stal dítětem matek všech. Jen matka dovede vycítit, co jiná matka zakouší. Nikdo jiný, ani Bůh na nebesích ve své přejasně moudrosti a vznešené osvícenosti, nedovede pochopit, jak trpí matka, která přišla o dítě.

Garcia objala hocha levou rukou a tiskla ho k hrudi. Pravicí hnětla jeho mokré, již zcela scvrklé ručičky.

Perez se odplížil. Nechtěl jí už zůstat na očích; jako by byl celé hoře způsobil sám.

K matce přistoupil Indián středních let, sklonil hlavu a cosi řekl. Odevzdala mu drobné mrtvé tělo a Indián se ho ujal s největší opatrností. Potom ustoupil o několik kroků – a chytil dítě náhle a bezohledně jako starý venkovský lékař pevně za nohy a trhl jimi vzhůru, takže se hlava octla při zemi. Pak hochem několikrát zatřásl, ale z úst vytékala jen řídká krev. Tělo již ztuhlo, proto se kolenní klouby ohýbaly jen zcela nepatrně.

Jak dítě tak viselo hlavou dolů, objevila se na čele, nad levým obočím veliká boule. Nos a ústa byly oteklé a horní čelist byla na jednom místě proražena.

Zašel jsem k němu a pozvedl jsem mu poněkud hlavu, abych se na oči podíval při světle lucerny. Když jsem hlavu držel v ruce, ucítil jsem na její zadní části menší díru. Pootočil jsem místo k světlu a zjistil jsem, že díra zřejmě pochází od dosti velikého hřebíku.

Indián, který držel mrtvého chlapce za nohy, dal jinému Indiánu očima znamení. Muž přistoupil a prohnětl pomalu drobné tělo od břicha až po hrud'. Ale i při této proceduře vytékalo z úst poměrně málo vody, stále jen ona řídká krev.

Matce vstoupily do očí velké slzy, stékaly jí po tvářích, kolem koutků úst a po bradě, aby jí posléze skanuly na prsa. Padaly na květiny, které si těsně nad srdcem připjala k šatům.

Garcia těžce oddychovala. Dech opouštěl její plíce s takovým hlukem, jako by byla jeho prudkost po celé hodiny potlačovala a jako by si teď musila mocným nápirem zjednat sdostatek vzduchu. Teklo jí z nosu. Podívala se kolem cosi hledajíc, pak pohlédla na sebe, zvedla lem zelených tanečních šatů a vysmrkala se do nich.

Zenu bolelo, že její dítě visí hlavou dolů, téměř jako zabitá koza. Zírala na bezduché tělo. Poněvadž se zřejmě domnívala, že by poloha mohla maličkého bolet, uchopila jeho hlavu a pozvedla ji. Přitom padl její zrak na ohnutá kolena. Pustila hlavu a snažila se přivést klouby do přirozenější polohy. Mezitím si několikrát otřela nos do záhybů šatů a rukávů. Stále znovu se pokoušela ohnout kolena, ale marně. Přes všechn bol myslela již teď na to, že bude muset mrtvé tělo před pohřbem pěkně upravit. Dříve než bude spuštěno do země, je třeba je pro smuteční hosty vystavit. A proto musí být krásné. To je to poslední, co může pro své dítě udělat; nechce, aby její synáček stanul před branami nebeskými jako hromádka neštěstí.

Muž, který se pokoušel vymačkat z mrtvolý vodu, pochopil, co matka chce, a snažil se kolena narovnat. Natahováním, masírováním, hnětením a tím, že svýma od práce ztvrdlýma rukama klouby násilím promáčkl, se mu to nakonec dokonce jakž takž podařilo. Matka zatím hladila nové botičky, které mělo dítě na sobě. Na nejednom místě si dosud udržely bývalý lesk. Tiskla botičky, laskala je, jako by byly s dítětem srostly; vždyť věděla, jakou radost z nich Carlos měl. A jak se tak s botičkami mazlila, přemýšlela jistě o záhadných cestách Prozřetelnosti: právě toto znamení bratrské náklonnosti se dítěti stalo osudným. Přemožena tímto zjištěním, zapomněla dýchat a potlačovaný vzlykot ji téměř hrozil zadusit. Lapala po dechu a otevřela ústa dokořán, ale místo vzduchu se z nich vydral tak strašlivý výkřik, že se zdálo, že tento výkřik na smrt raněné matky, vinící vesmír z nespravedlnosti, trhá noc na kusy.

Po několik vteřin bylo ticho. Jako by zmíral svět. Pak matka vykřikla znovu.

Muži, kteří u ní stáli, vypadali stísněně a vystrašeně. Sklopili oči a nevěděli kam s rukama – jako malé děti, když se stydí. Bolest této ženy udělala z mužů malé darebně, nebohé děti, a jejich duše zela prázdnotou. Nikdo neměl dost odvahy, aby se ženy dotkl, aby jí domluvil – ze strachu, aby neprovedl hloupost.

Pumpařova žena ke Garcii přistoupila. Beze slov ji pevně objala. Celovala její tvář, slíbávala jí kanoucí slzy. Nadzdvihla lem svých svátečních šatů a usušila jím matce slzy i nos. Potom ji zasypávala novými a novými polibky. Obě ženy plakaly a stály tak hlasitě, že se to rozléhalo po celém prostranství.

Kdo by si byl kdy pomyslel, že ta hrdá pumpařova žena, které si každý vážil jinak, než jako by byla presidentovou chotí, že se ta pyšná žena jednou tak zapomene, že odloží všechnu svou důstojnost? Takové jsou matky. V zármutku si rozumějí.

Mužové si připadali stále ubožejší, když viděli obě ženy takto spolu plakat, plakat, jako by je bylo postihlo totéž neštěstí. Stále více se styděli... inu, proč vlastně?... nevěděli. Přáli si v té chvíli jen jedno: aby uměli tak plakat jako ony dvě matky. Jak záviděli těm dvěma, kteří se obírali mrtvým chlapcem.

Sleigh přistoupil, ohledal tělíčko od hlavy k patě a nakonec prohlásil: „Tomu už není pomoci. Půjdu uvařit kávu. Garcia bude zaručeně ráda, když dostane něco teplého do žaludku.“

Pumpařova žena se jemně vyprostila z Garciiina objetí. Prohlížela si dítě, které dosud viselo hlavou dolů a jež oba mužové ještě stále zpracovávali. Pozvedla hlavičku, uhladila mu mokré vlasy a pohládila tváře. Řídká krev jí potřísnila ruku. Otřela mu krvácející ústa a zakrvácený nos svými šaty. Krev z něho ještě stále kanula.

Dítě nemělo jen nové boty, nýbrž i nové ponožky. Stejně jako boty byly i tyto ponožky prvními ponožkami jeho života. Dostal je rovněž od staršího bratra. Krátké kalhoty, které mu sahaly jen ke kolenům, byly obnošené, na mnoha místech záplatované a přesto ještě plné děr. Šle neměl. Nahrazoval je provázek, přehozený přes rameno a zachycený za jeden knoflík vpředu a jiný vzadu. Jinak měl na sobě už jen potrhanou bílou bavlněnou košili, která mu byla zřejmě hodně těsná.

Když muž, který mrtvolu držel za nohy, znovu dítětem zatřásl, aby snad přece jen ještě z něho vodu dostal, vypadla z kapsy kalhot

dřevěná píšťalička. Matka ji zachytila. Hleděla na ni a dala se do tichého, usmířeného pláče. Potom si utřela slzy, aby si mohla píšťaličku prohlédnout znovu, a zastrčila si ji za výstřih.

„Neměl klobouk?“ zeptal se kdosi.

Muži, kteří otázku zaslechli, ožili. Bylo co dělat. Mohli být aspoň v něčem nápomocni, mohli skočit do vody a lovit hochův klobouk.

Naděje se však záhy rozplynula. Kdyby hoch byl měl na hlavě klobouk, byli by ho přece už dávno spatřili a našli, pokud by ho byl ovšem proud neodnesl.

Pak Garcia prohlásila, že klobouk je v chýši a že právě proto nechtěla uvěřit, že hoch odjel. Byl by si vzal určitě klobouk s sebou; až by se byl za dne, za nejprudšího poledního žáru vracel, byl by ho nutně potřeboval.

Polovině toho, co říkala, nebylo rozumět, neboť slova byla přerušována vzlykotem.

Stáli jsme dosud u břehu, nedaleko mostu. Kdosi držel lucernu v pozdvížené ruce. Její zář zřetelně osvětlovala část mostu.

Hleděl jsem na protější stranu a myslel jsem na Sleigha, který – podle mne už nejméně před týdnem – slíbil, že někomu uvaří kávu. Po mostě k nám kdosi přicházel. Krácel pomalu a těžce jako prastarý člověk. Kdykoli pozvedl nohu, zdálo se, že ji má přikovánu k zemi a že ji musí po každé teprve násilím odtrhnout. Muž, který mířil proti nám, měl hlavu hluboko skloněnu. Ještě dříve, než jsem mu mohl pohlédnout do tváře, poznal jsem podle texaského sombrera, že je to Manuel.

Dorazil na náš konec mostu. Téměř na minutu se tam zastavil. Pak k nám přistoupil, aniž pozvedl hlavu. Byl bledý, tak bledý, jak to při jeho hnědé pleti jen bylo možno. Obličej mu zdobněl a protáhl se. Kdyby byl neměl na hlavě klobouk, byl bych ho sotva poznal, tak se změnil. Měl kalné a skelné oči, jako by byly osleply.

Garcia hleděla strnule na nevlastního syna. V očích jí stály velké slzy. Otevřela ústa, aby cosi řekla, pak se však rty pomalu přivřely a už se neotevřely.

Manuel teď stanul u obou mužů, kteří drželi dítě. Hleděli na něho jako na zjevení.

Bylo znát, že se Manuel vyhýbá pohledu na bratra. Aniž pozvedl hlavu, natáhl ruce a muži mu na ně bratříčka s nesmírným citem položili.

Nebylo proneseno jediné slovo. Muži a mládenci, kteří si už zase nasadili klobouky, při tomto obřadu přejímání dítěte znovu smekli.

Po dobu několika vteřin stál Manuel jako sloup, drže chlapce na ruku; jako by přinášel bohům obět'. Měl jediný ze všech na hlavě klobouk a toto široké sombrero na smutně skloněné hlavě, které mu zakrývalo tvář – tento klobouk to byl, který měnil prostý úkon v tajemný obřad.

Nemohl jsem se na to vše už téměř dívat. Týž strach, který mě na nějakou dobu zachvátil už prve, když prkénko plavalo po vodě, se mě zmocňoval znovu. Počítal jsem co chvíli, že se všechny zraky uprou na mne, na čaroděje, na toho, kdo je odpověden za neštěstí, které tuto chudobnou obec pokojných domorodců navštívilo.

Přinutil jsem se k činu. Ani ne tak proto, abych pomohl, jako spíše, aby mi nervy nevypověděly službu. Měl mi zjednat jistotu, že jsem dosud živ a duševně i tělesně zdráv – i když právě tento můj zásah mohl na mne soustředit pozornost všech a přivolat to, čeho jsem se tak obával. V okamžiku, když se Manuel chtěl obrátit, aby odnesl mrtvé tělo domů, přistoupil jsem rychle k němu, dotkl jsem se jeho paže a řekl jsem: „Por favor, amigo, jen na okamžik.“

Nebyl jsem si jist, zda Manuel má slova zaslechl. Zastavil se však. Položil jsem ruku na hrud' dítěte, odhrnul jsem mu košili a přiložil jsem ucho k jeho srdci. Bylo mi už dávno jasné, že dítě muselo být mrtvé nebo při nejmenším v bezvědomí a polomrtvé, ještě než do vody spadlo. A že bylo zaručeně mrtvé pět minut poté, co jsem uslyšel ono žbluňknutí. Ne, jaképak žbluňknutí? Zaslechl jsem jediné, jak se nějaká ryba vymrštila nad vodu, aby si nabrala plnou hubu moskytů. Onen hluk způsobila ryba. Až do konce svých dnů jsem se toho chtěl držet. Neměl jsem nejmenší chuť dát se po celý zbytek života pronásledovat tímto zvukem, tímto šplouchnutím.

Tedy, jak řečeno, už pět minut po tom, co se ryba hlučně vymrštila nad, vodu, bylo dítě mrtvé, nebylo mu už pomoci. Svědčila o tom ona boule nad levým okem, díra v hlavě a proražená čelist. Hoch byl mrtev již dávno před tím, než ho matka postrádala.

Drobounké tělo, ke kterému jsem přiložil ucho, bylo studené jak led. Srdíčko, které ještě před pěti hodinami zdatně tlouklo, neprozrazovalo už nejmenší šelest. Nikdo z těch, kdo stáli kolem, neočekával, že řeknu, že dítě ještě žije. Přesto mi v mém počínání nebránili. Zvedl jsem hlavu. Všichni se na mne dívali tázavě. Přiložil jsem ucho ještě jednou k vlhké a studené hrudi, jako by mi první vyšetření nebylo přineslo úplnou jistotu. Tentokrát jsem naslouchal déle a ještě pozorněji. Pocítil jsem jen tím zřetelněji odporný chlad smrti i bezmocnost člověka vůči ní. Když jsem znovu pozvedl hlavu, nevzhlédl jsem. Odvrátil jsem se od davu, který – to jsem věděl, aniž bych se byl o tom přesvědčil – na mne upíral oči a zřejmě čekal, že příslibím zázrak. Můj tichý odchod však pravděpodobně přesvědčil každého, že se žádný zázrak, ba ani nic neočekávaného nestane.

Strach se mne spadl. Mučivá trýzeň, která mne v onu noc dvakrát navštívila, zcela ustoupila. Tím, že jsem dítěti vyšetřil srdce – nechť to bylo jakkoliv zbytečné – jsem přece jen ukázal, že jsem ochoten pomoci. A tak jsem byl přijat do společnosti truchlících.

22

Manuel kráčel s dítětem na rukou pomalu přes most, jakoby, podle taktu neslyšitelného smutečního pochodu.

Matka šla vedle něho, opřena o rámě jiné ženy, která ovinula paži kolem jejích ramen. Obě vzlykaly.

Za nimi přicházeli muži s klobouky v rukou, a pak ostatní ženy.

Když Manuel došel na místo mostu, odkud se dítě pravděpodobně zřítilo, zastavil se na půl minuty. Poněvadž měl hlavu dosud skloněnu, nebylo vidět, zda se modlí nebo zda jen šeptá: „Hled, ó Pane, cos učinil!“

Garcia strašlivě vykřikla. Žena po jejím boku ji sevřela oběma pažemi a tiše a konejšivě jí domlouvala. Jakýsi muž přistoupil ke kraji mostu, rozmáchl se mačetou a udělal do postranního trámu dva zářezy ve tvaru kříže, jakoby na věčnou paměť.

Procesí táhlo dále, dorazilo na druhý břeh, dospělo na mýtinu, na níž byla osada vystavěna, a skončilo na čistě umeteném prostranství před chýší, kde brzo zvečera starý Garcia fídlal na housličky a kde Carlosito vybojoval pěstní zápas se svým starším bratrem Manuelitou.

Vstoupili jsme za Manuelem a oběma ženami do chýše.

Patřila mezi nejchudobnější, jaké jsem kdy viděl. Nebyl tam ani stůl, ani židle, ani lavice, ani postel, nebyl tam vůbec žádný nábytek. Až na bednu, nebylo tam vůbec nic, co by se dalo nazvat bytovým zařízením. Zcela vzadu, v koutě, byly do hliněné podlahy zaraženy čtyři kůly. Nesly pletivo z tenkého proutí, spojované popínavými rostlinami džungle. Na této vratké konstrukci ležela stará, potrhaná příkrývka a otep préríjní trávy, která sloužila za polštář. Celé primitivní lešení totiž bylo lůžkem, na němž spal Garcia se ženou. Dětskou postel představovala petate, na zemi rozprostřená rohož z lýčí, která teď byla zastrčena pod lůžko. Chlapec ovšem spával často na střeše chýše, přikryt nějakým cárem. Matka sice vždy mívala strach, že ho pobodá štír, on si z toho však dělal pramálo a dával střeše nejednou přednost před rohoží, aniž dovedl říci proč.

Několik žen si pospíšilo, aby byly v chýši ještě před Manuelem a ostatními. Přinesly s sebou svíčky a nastrkaly je do prázdných, pumpařem zapůjčených lahví, které postavily na bedny, jejichž vlastníkem byl rovněž maestro maquinista. Těmito úpravami se v chýši rozhostila slavnostní atmosféra, která způsobila, že Garcia znovu propukla v pláč.

Tentokrát ovšem žena se sebe setřásla zoufalství rychle a srdnatě. Musila teď plnit povinnosti hostitelky, ani nemluvě o tom, že bylo třeba vykonat přípravy pro hochův pohřeb. Čekala ji spousta úkolů a ty jí pomáhaly potlačit bol. Bylo jistě dobře, že tu měla tolik práce. Jinak by možná zůstala zádumčivá pro celý zbytek života. Záleží na prvních dvanácti hodinách. Když ty člověk překoná, když si během těchto dvanácti hodin zachová chladnou hlavu, pak mu už po několika týdnech může život zase stát za to, aby byl žit.

Z počátku nevěděla, co udělat, kde začít. V mašinérii jejího všedního dne se porouchala součástka, velmi důležitý šroub.

Musela napřed za něj najít náhradu, aby se stroj mohl bez poruch rozběhnout znovu. Zatím Garcia věděla jen tolik, že v nejbližších

deseti hodinách bude musit pilně a těžce pracovat. Začala s přestavováním beden. Každou z nich odtáhla jinam a také všechny svíčky vyňala z lahví, aby je nastrkala do jiných. Když byla é přestavováním hotova, ukázalo se, že všechno stojí přibližně zase tak jako předtím.

Začala pobíhat z kouta do kouta. Přemísťovala hned to hned ono, vzápětí si to však zase rozmyslila a odnesla věc na původní místo. Mnoho tady toho ovšem na přenášení nebylo: hrnec, několik otlučených džbánů, které byly všechny v používání, jedna lžíce, hadřík, jakýsi vak. Na okamžik se zarazila. Stála tu, ruku sevřenu v pěst před ústy, a přemýšlela. Pak spěchala do jednoho z koutů. Shýbla se k bedně, která byla přestavěna v jakousi truhlu. Byl to rodinný šatník. Otevřela bednu a oběma rukama se v ní přehrabovala. Zřejmě již zapomněla, co vlastně hledá. A jak tak chvíli bezmyšlenkovitě v bedně kramařila, chopíc se hned toho hned onoho předmětu a hned jej tam zase nacpávajíc zpátky, vytáhla posléze jakýsi ranec. Byly to tmavomodré bavlněné hadry, naprosto zmuchlané a zmačkané. Podržela je proti světlu, točila jimi na všechny strany, nezmínila se však jediným slůvkem, co vlastně má v úmyslu.

Manuel seděl po celou dobu na starém pytlí z polá naplněném kukuřičnými klasy. Měl hlavu skloněnu; klobouk mu, zakrýval tvář. Mrtvý bratříček odpočíval na jeho pažích. Seděl nehnuté, nezúčastněně jako bronzový bůžek.

Ve vchodu se objevil Sleigh. Nesl na hlavě stůl, jediný, který měl. Protáhl se s ním úzkým vchodem a postavil jej doprostřed chýše. Pumpařova žena přistoupila a přehodila přes hrubě tesaný stůl dvě prostěradla.

Manuel vstal, zašel ke stolu, opatrně na něj položil dítě a vyšel do noci, aniž se jedinkrát ohlédl.

Garcia běžela ke stolu, uchopila studené, svraštělé ruce svého dítěte a tiskla je k sobě, jako by jim chtěla propůjčit nové teplo.

Všimla si, že hlava maličkého leží na stole nějak nízko, takže mu brada trčí vzhůru; viděla, že z úst a nosu zase kane krev a kreslí jemné růžové čáry, směřující od koutků úst k bradě a ke krku. Jak podivné, že z toho již tak dlouho mrtvého těla, které přes čtyři hodiny leželo ve vodě, dosud prýštila krev. Byla ovšem stále vodnatější.

Matce bylo líto, že hlavička leží tak nepřírozeně. Zašla k lůžku, vzala hrst trávy a vrátila se s ní ke stolu. V půli cesty se však zarazila, pohlédla na dítě a travu upustila. Jedna z žen vyběhla z jacalu a za chvíli se vrátila s malou špinavou poduškou.

Pumpařova žena se hrabala v Garciiň bedně, vyňala několik zelených cárů, sešila je v pytlík, nastrkala do něho z lůžka travu a podložila dítěti polštářkem hlavu, takže teď nemělo jen podušku jednu, nýbrž hned dvě. Hlavička nyní odpočívala v poloze přirozenější, jako při spánku.

Na obou polštářích a prostěradlech se brzo objevily růžové skvrny, které se časem zvětšovaly.

Matka zula dítěti boty, které, jak jsem viděl, sahaly až přes kotníky a podobaly se spíše vysokým botám než polobotkám. Teď mi bylo jasno, proč dítě v tak tvrdých těžkých botách ztratilo pocit jistoty. Garcia chlapci také svlékla nové ponožky, krátké kalhoty a košilku, košilku tak úzkou, že se nedala vůbec zapnout.

Pumpařova žena si našla hřeben a učesala maličkému pěšinku vlevo. Pak se jí to však nějak nezdálo, a proto mu udělala pěšinku vpravo.

Kohouti zakokrhali v této noci po druhé. Byla jedna hodina po půlnoci.

Garcia zvedla s podlahy modré bavlněné hadry, které tam prve položila, roztáhla je a uhlazovala, při čemž se ukázalo, že jde o laciný námořnický obleček, o chlapcovy sváteční šaty. Carlos býval na ně velmi hrdý, vždyť ani synové pumpaře takový oblek neměli.

Matka dítěti námořnické šatičky natáhla. Když byla hotova, pohlédl jsem na mrtvého. Mráz mi běžel po zádech. V roztrhaných, záplatovaných kalhotách, ve špinavé, na mnoha místech děravé košilce s oním ubohým provázkem přes rameno byl hoch svým způsobem dost roztomilý, vypadal jako pravé dítě džungle. Laciný námořnický obleček ho však změnil, ač ostře řezané, ušlechtilé tahy plnokrevného Indiána přece jen nakonec triumfovaly nad ploskonohými syrskými čachráři a potulnými kramáři bledých tváří, kteří své zboží museli prodávat stále laciněji a laciněji, aby se ho vůbec zbavili.

Dokud byl hoch živ, měl oblek na sobě jedinkrát. Při jakési slavnosti před více než rokem.

Ani kabátek, ani kalhoty se nedaly zapnout. Jednak už dítě z šatů vyrostlo, jednak mu tělo vodou zduřelo. Garcia se o to stále znovu pokoušela, po nesčetných neúspěšných pokusech ale posléze ztratila trpělivost a sevřela tělo silou natolik, až se jí podařilo knoflíky zapnout. Oblek teď přiléhal tak těsně, že jsem každým okamžikem čekal, že praskne. Žena vyždímala mokré ponožky a podržela je nad ohýnkem, který hořel na hliněné podlaze. Když byly suché, zase je maličkému natáhla. Také nové boty.

Po celou dobu, co se Garcia takto činila, hlasitě popotahovala a co chvíli si prsty utírala nos. Potom zasténala a z hloubi duše si povzdechla. Čas od času také hlasem ztlumeným slzami cosi zamumlala, nikdo jí však nerozuměl. Několikrát se rozhlédla místností a zvedla nějaký cár, aby se do něho vysmrkala. Občas celým jejím tělem lomcovaly vnitřní křeče; skřeky však už nevyrážela. Možná proto, že byla příliš zaneprázdněna vypravováním dítěte na poslední cestu.

Lidé v chýši si šuškali a šeptali. Garcia si jich nevšímala. Připadala si zcela sama. Ať dělala cokoli, nedopouštěla se chyb. Přesto budila dojem, že tak činí jakoby ve snu, zcela mechanicky.

Na jedné straně jacalu visela prostá polička. Na ní stál obraz Panny Marie Guadalupské, namalovaný na skle. Vedle tohoto laciného obrázku bylo ještě několik jiných, menších obrázků svatých. Obraz Krista nikde. Na zadní straně byly obrázky potištěny krátkými modlitbičkami, které nedovedli přečíst ani starý Garcia, ani jeho žena. Před Pannou Marií stála sklenice, zcela obyčejná, popraskaná sklenice na vodu. Byla naplněna olejem a na oleji plovla nepatrná parafinová svíčka, ne větší než zápalka, která byla zastrčena do kovového plíšku rozměru středně velké mince. Svíčka hořela. Hořela ve dne v noci a osvětlovala svým slabým plaménkem obraz Madré Santísima; totiž – měla hořet ve dne v noci, nejednou však Garciovům nezbylo ani těch pár centavos na olej, poněvadž právě bylo naléhavěji třeba něčeho, co s věčností tolik společného nemělo. Když pumpařova žena prve přišla, aby vše uvedla do pořádku, nebyl ve sklenici žádný olej. Nalila proto ihned čerstvý a svíčku zapálila. Copak by si lidé o Garciových pomyslili, kdyby viděli, že světlo Panny Marie nehoří? Byli by nakonec obyvatelé chýše podezřívali, že jsou pohaní nebo dokonce bezbožní gringos. Svíčka šířila

vlastně jen nepatrné světlo. Věřícím to však stačilo – zlý duch sem nemohl vkročit, aby si odvedl některou z duší.

Malá polička nesloužila Garciově rodině jen za domácí oltář. Byla zároveň skladištěm nejrůznějších světských věcí, jichž bylo v domě zapotřebí. Tak tu na příklad stálo několik otlučených hrců s uschlými květinami. Pak tady leželo do novin zabaleno to, co Garcia nazývala svým šitím: pár hadříků, několik zčásti zrezavělých jehel a špendlíků a posléze bílá a černá příze, omotaná kolem kousku hnědého balicího papíru. Na poličce byl také hřeben, tučt vlasenek, sirky a Carlositovy hračky, jako rozbité plechové autíčko za několik grošů, udička, prak zhotovený ze staré duše, rozbitá zátka, pestrá skleněná kulička, dva mosazné knoflíky a několik barvotisků z krabiček od cigaret. Též malá havajská kytara tady ležela – onen tak radostně uvítaný Manuelův dárek, s jehož pomocí chtěl maličký založit taneční kapelu, ve které by otec hrál na housle. Na jednom konci poličky visel také malý růženec. V koflíčku, který kdysi patřil ke kuchyňce pro panenky, bylo několik centavos, a hned vedle ještě pár mincí měděných. Dohromady jistě ne víc než pětatřicet centavos. To byl celý majetek rodiny.

Se stropního trámu visela na tenkém drátě ošatka z rákosí. Obsahovala skromné zásoby Gardových: dvě malé hnědé homole surového cukru, několik dekagramů mleté kávy, zabalené do mastného papíru, půl kila rýže nejlacinějšího druhu, pár kilogramů bobů a půl tuctu červených a zelených lusků papriky. Na košíčku visely dvě lahve. V jedné byla sůl, hrubozrnná sůl, která vypadala staře a špinavě. Druhá láhev byla z třetiny naplněna tukem, který v těchto krajích nikdy neztuhne. A dá-li se do otevřené nádoby, je za chvíli plný utopených mravenců. Jako ve všech ostatních obydlích se musela ošatka pověsit, aby se obsah zajistil před krysy a myši. Krysy těchto končin byly však tak vynikajícími akrobaty, že se po tenkém drátě hravě spouštěly se střechy a že zásoby odnesly stejně. Náš Pán a Stvořitel to ve své nekonečné moudrosti totiž zařídil na světě tak, aby ani tvor nejubožejší nebyl tak ubohý, aby ho jiný ubožák nemohl oloupit, a aby ani tvor nejsilnější nebyl tak silný, aby ho jiný silák nemohl zabít.

Blízko stěny řevavěl na hliněné podlaze oheň. Bylo to ohniště domu. Vedle něho stál hliněný hrnec s kávou. Postavili ho tam

zřejmě brzy zvečera, aby Garcia měl horkou kávu, až by se vrátil od taneční zábavy. Nedaleko ohně byl o stěnu opřen plech, který se běžně užívá na ohřívání tortill. Pak tady byly další tři hliněné hrnce, dva hliněné džbány – ani jeden však bez kazu, stará zrezavělá železná pánev a metáte, velký vyhloubený kámen, na němž se roztloukává vařená kukuřice k přípravě těsta na tortilly.

Choza měla ještě druhou, byť i velmi malou místnost. Oddělovala ji stěna z tyček, spojovaných liánami. Byla asi dva metry vysoká a běžela paralelně se stěnou venkovní. Tak vznikla asi půl druhého metru široká komůrka, která po délce zabírala více než tři čtvrtiny chýše. Tato úzká vedlejší komora byla napěchována starými pytli, odřeným mexickým sedlem, dvěma velmi primitivními po domácku vyrobenými dřevěnými nákladními sedly, klubkem starých provazů a las a vetchým košem, do něhož slepice měly snášet. Oněch několik slepic, které Garciovi vlastnili, dřepělo na stromě u chýše, poněvadž jiného přístřeší neměly. Na háku visel všední úbor Garcie – strašně potřhané a hrozně špinavé šaty.

Na podlaze úzké místnosti ležela také rohož z lýčí a na ní docela slušná vlněná přikrývka. To bylo lůžko, na němž spával Manuel, když tu býval na návštěvě. Ve své ubikaci na texaských petrolejových polích, kde pracoval, měl slušnou postel, dvě vypraná prostěradla a dvě čisté vojenské deky. Přesto dennodenně nadával na lakotu bohatých petrolejářských společností, stejně jako jeho kolegové; ovšem, tam přece pracoval a pomáhal společnosti k jejím milionům, kdežto zde byl na dovolené a poprával si. To je prostě onen rozdíl, který tolik lidí nedovede pochopit.

23

Sousedé přinášeli stále nové a nové svíčky a všecky zapalovali. Dvě postavili u hochovy hlavy, dvě u jeho nohou a dvě další před obraz Madry Santísima. Všecky ty svíčky, celá ta spousta lidí, kteří přicházeli, odcházeli a pobíhali po chýši, a zvláště ženy ve

svátečních šatech zbavovaly jacal nuzného vzhledu. Místnost teď téměř připomínala malou vesnickou kapličku o Štědrém večeru.

Většina lidí zůstávala venku. Vždyť choza byla také příliš těsná pro oněch sto nebo ještě více návštěvníků, kteří se zatím shromáždili. Seděli před chýší na zemi, kouřili a tiše se spolu bavili. Občas někteří muži i ženy do ní vstoupili a jiní ji zase opouštěli, aby udělali místo pro ty, kteří přicházeli.

Manuelův mladší bratr, onen, o němž se tvrdilo, že mu straší v hlavě, dřepěl na podlaze hned u vchodu a tiše plakal. Nikdo si ho nevšímal a také on se nestaral o ty, kdo přecházeli kolem a sem tam nechtěně do něho vráželi. Nebylo jasné, zda truchlí pro nevlastního bratříčka nebo proto, že viděl plakat ženy. Možná, že také plakal jen z toho důvodu, že neměl nic jiného na práci. Nikdo se ho na nic neptal a nikdo ho neutěšoval. Když i mne přijali do obce truchlících, zůstal tu jediným cizincem.

Manuel vstoupil, plaše, jako by nechtěl, aby ho viděli. Pohlédl na dítě, zašel k poličce, vzal cínový hřeben a učesal chlapci pěšinku na druhé straně. Tento prostý úkon ho stál mnoho času.

Pumpařova žena právě zhotovovala ze zlatých, stříbrných, červených, modrých a zelených proužků papíru – čert ví, kde je najednou vzala – korunku, která měla zdobit hlavičku dítěte. Když byla korunka hotová, připevnila na ni křížek, který kdosi z mužů vyřízl kapesním nožem ze staré konzervy. Několika kapkami parafinu se na křížek nalepil zlatý papír. Žena změřila dítěti několikrát nití hlavu, aby korunka seděla. Slzy jí kanuly po tvářích. Padaly na barevný papír a čas od času si musela vytrít oči, poněvadž už pro pláč neviděla. Po každé, když dítěti nasazovala korunku, aby se přesvědčila, jak mu na hlavě sedí, zářily ozdoby nádherněji. A žena se usmívala se slzami v očích. Měla nové a nové nápady, jak korunku zlepšit.

Oba muži, kteří se dosud snažili dítěti narovnat nohy, byli konečně spokojeni. Položili mu přes kolena prkno a zatížili je těžkým kamenem, aby se nemohla vracet do nepřírozené polohy.

Všiml jsem si, že hochova ústa jsou dokořán. Nevadilo mi to ani v nejmenším. Cožpak není zcela přirozené, že malý chlapec, který náhle nahlédne do jiného, zcela nového světa, údivem otevře ústa? Nikoho, s kým by se na cestě srazil, by to nezaráželo. Matka byla

ovšem jiného mínění. Přála si, aby její dítě bylo krásné, a proto se snažila malá ústa přivřít. Marně. Požádal jsem o kousek látky ze staré košile a omotal jsem jej maličkému kolem hlavy tak, že se spodní čelist pevně přitiskla k čelisti horní; pod bradou jsem mu pak udělal cosi jako vázanku, abych zakryl pravý účel proužku.

Když se někdo ze sousedů nebo hostů dítětem zabýval, nikdo si toho zvlášť nevšímal. Sotva jsem však k mrtvole přistoupil já a sotva jsem se jí dotkl, všichni se nahrnuli kolem. Vypadalo to téměř tak, jako by dosud věřili, že mohu vykonat nějaký ohromný zázrak, že snad dokonce mohu probudit dítě k životu. Cizincům se vždy a všude připisují neobyčejné schopnosti. To, že bych snad ještě teď mohl maličkému ublížit, teď, když byl mrtev, nikoho ani nenapadlo. Znal jsem ty lidi teprve tři dni, ale později jsem se dověděl, že mne znají už dlouho. Mou slávu založil příběh, který o mně vykládali daleko široko. Souvisel rovněž s mrtvým Indiánem. Říkalo se, že jsem ho probudil k životu, když už byl sedm hodin mrtev. Podařilo se mi prostě přimět ještě jednou jeho plíce, aby dýchaly, a podle přesvědčení všech Indiánů, kteří přitom byli, bych ho byl jistě vytrhl spárům smrti úplně, kdyby právě v rozhodném okamžiku nebyl k tomu přišel jakýsi gachupín, takový zpropadený Španěl, a kdyby nebyl nařídil, aby se dělal pravý opak toho, co jsem navrhoval já. A tak ,byl v oné indiánské vsi každý přesvědčen, že dovedu lidi probouzet k životu, pokud mí v tom ovšem nikdo nebrání. Všichni tedy schvalovali, že jsem dítěti takto ovázal bradu, a úcta truchlících ke mně jen ještě vzrostla.

Pumpařova žena se teď s nějakým mužem snažila složit dítěti paže na prsou a sepnout mu ruce jako při modlitbě. Ale ani paže, ani ruce nechtěly poslechnout. Pumpařova žena se však zřejmě z toho, co měla za můj vynález, něčemu příučila, neboť začala se svým pomocníkem drobné paže svazovat tkanicemi. Tkanice se hluboko zařezávaly do nabobtnalého, houbovitého masa.

Dítě zatím už mělo korunku na hlavě. Bylo vskutku obdivu hodné, jak se pumpařově ženě tak primitivními prostředky povedlo zhotovit tak vkusnou ozdobu; bylo to hotové umělecké dílo. Kdo se nedíval bedlivě, nepoznal ani, že korunka je z papíru. Nebýt onoho příšerného námořnického oblečku, nad kterým jsi nevěděl, zda se mu máš smát nebo zda se nad ním máš rozplakat, tak by se na dítěti ani

nebylo poznalo, že je to malý hoch, který se narodil a vyrostl v nuzné indiánské choze; podobal se spíše synovi sesazeného aztéckého krále dřívějších dob, kterého po smrti zase s celou důstojností dosadili v úřad.

Pumpařova žena si chvilku chlapce prohlížela a úsměv jí pohrával kolem úst. Měla nový nápad. Hoch podle jejího mínění ještě nebyl dost hezký; její sousedská náklonnost si ho dovedla představit krásnějšího. Opustila chýši a vrátila se po nějaké době s tenkou hůlkou, kterou omotala zlatým papírem. Nakonec se z toho vyklubalo malé žezlo se zlatým křížkem. Uvolnila dítěti tkanice na rukou a vložila mu žezílko do pravice.

Sotva s tím byla žena hotova, vstoupil do chýše Garcia. Vrátil se právě z Tlalcozautitlanu, postál chvíli ve vchodu a zahleděl se pak na své princátko, neprozradiv jediným gestem, co se v něm děje. Smekl a přistoupil ke stolu.

Dítě nebylo pro starého Garcíu chlapcem, synem jako ty druhé. Byl ovšem nejmladší a byl proto rozmazlený, byl tátovým miláčkem. Ale jen v tom to nevězelo. Maličký znamenal pro něho mnohem více než obě druhé děti; když se mu totiž poštěstilo naklonit si hezkou ženu, která byla téměř o polovinu let mladší, začal vidět v chlapci záruku štěstí svého nového manželství; hoch se stal pro něho i ostatní lidi stále viditelným důkazem toho, že žena nikterak neprohloupila, když si ho vzala.

Všichni v chýši se na něho upřeně dívali, aby poznali, jak hochovu smrt přijme. Každý věděl, jak na tomto dítěti lpěl, na jediném dítěti, které mu mladá žena darovala a které pravděpodobně také bylo poslední, jež mohl očekávat.

Garcia hleděl na mrtvé tělo nepřítomnými očima, jako by zíral do prázdna. Nerozumět tomu, nemohl pochopit tvrdou skutečnost, že je dítě mrtvo, že už je nikdy neuslyší dovádět po chýši, že už mu nikdy nevyleze po zádech, aby si mu sedlo na ramena, až se bude vracet po práci z buše domů. Odvrátil se a díval se na podlahu, jako by tam cosi hledal. Když zase pozvedl hlavu, tekly mu po tvářích slzy jak hrachy. Nezeptal se na nic, ani na to, kdy, kde a jak se to stalo. Chvilí postál u vchodu, opíraje znaveně hlavu o veřeje, a pak opustil chýši.

Několik mužů, jeho dobří přátelé, vyšli za ním. Nevnímal je. Přešel dvůr, vsedl na koně, na kterém přijel, a rozjel se na něm do tmy.

24

Poněvadž v té chvíli nebylo pro mne uvnitř nic na práci, vyšel jsem ven. Všude na prostranství leželi mužové, ženy a děti. Stulili se k sobě a spali. Někteří seděli na zemi a bavili se a jiní přecházeli sem tam. Ze všech choz osady se linulo tlumené světlo.

V prérii žalostně hýkali osli. Džungle zpívala svou věčnou píseň o radosti, lásce, smutku a bolu, o neštěstí, naději, zoufalství, vítězství a porážce. Co bylo džungli do věcí, které se tady udály? Pro džungli je člověk bezvýznamný tvor. Ani jeho výkalů se neujme, dává je na pospas mouchám a broukům. Ale přisvojí si jeho kosti, jakmile supi, mravenci a červi utišili hlad. Čím je člověk džungli? Dojde si do ní pro pár stromů nebo si v ní vymytí kousíček půdy, aby na něm vystavěl jacal a nasázel trochu kukuřice a fazolí a snad i pár kávovníků – ale běda, kdyby se o tento flíček země tři měsíce nestaral, přišel by o něj. Džungle by mu ho zase vyrvala. Člověk přichází, člověk odchází, ale džungle zůstává. Povolí-li člověk jen na jediný den v boji, džungle jej pohlítí.

Zašel jsem za Sleighem, jehož chýše byla takových třicet metrů odtud. Foukal právě do ohně a měl tvář zrudlou. Zdálo se, že káva je hotova. Nebyla to dobrá káva, měla dosti mdlou chuť, byla zřejmě vyčichlá, mletá už před týdnem, ne-li před měsíci.

„Nechcete hrnek?“ zeptal se Sleigh, když mě spatřil.

„Zaneste jí raději napřed trochu ženám naproti. Ty ji potřebují spíše; už jsou pomalu v koncích.“

„Dobrá; jak myslíte. Je to k vaší škodě. Ale nevadí; uvařím potom ještě hrnek a budete moci dostat kávy, kolik bude libo. Žena mi tu nechala kilo. Myslím, že nám zaručeně trošku horké kávy prospěje stejně jako tamtém.“

Pod síť proti moskytům, na petate rozprostřené po zemi, tvrdě spalo děvče. Možná, že jí Sleigh o chlapci pověděl. Bylo jí to zřejmě jedno. Vždyť nešlo o její dítě. Měla svoje dítě v náručí. Proč by si přidělávala starosti? Nebyla tak ctižádostivá, aby chtěla nálezet k souručenství matek celého světa. Myslíla jen na úzký okruh vlastních zájmů.

„Prosím vás, vezměte tamty hrnky a pomozte mi.“ Sleigh ukázal na bednu, na níž stálo sedm smaltovaných hrnků různých velikostí. Čtyři byly tak otlučené, že na nich již vůbec žádný smalt nebyl. A dva z nich, jak Sleigh tvrdil, prý byly dokonce děravé; lidé, kterým připadnou, se prý budou muset činit, aby si přišli na své, dodal.

„Především tady nechte dva pro nás. Piju nerad kávu z klobouku, pokud to nemusí být. A pojd'te, vyrazíme!“

Uchopil jsem hrnky. Šli jsme zase naproti ke Garciovým. Sleigh postavil hrnky i hrnec na zem, nalil kávu a podal Garcii první porci. Nalila horkou kávu do sebe zcela mechanicky. Pumpařka a některé z ostatních žen si také usrkly. Žádná nevypila celý hrnek, každá si jen několikrát lokla a odevzdala zbytek další uchazečce.

Pumpařova žena si balila cigaretu. Potom podala svůj pytlík s černým tabákem Garcii, která si rovněž ukroutila cigaretu a začala kouřit. Nesedla si však, nýbrž šukala dál po chýši, aniž se přitom na cokoli soustředila. Nebylo už také nic na práci, pro nikoho.

Když si ženy chvílku poseděly, když si vykouřily cigaretu či doutník nebo se napily horké kávy, probudila se jejich pracovní horlivost k novému životu. Zhotovovaly ze starých košil, šatů a různobarevných odstřížků všelijaké okrasné dečky a stuhy pro dítě a rakev, do níž mělo být uloženo.

Sleigh na mne mrkl. Připadal si zřejmě zbytečný, jako já. A tak jsme se vrátili do jeho chýše.

Tam jsme pak seděli, čoudící malou plechovku, která sloužila za lampu, vedle sebe. Podíval jsem se na ohniště, kde bzučel starý smaltovaný hrnec s vodou na přípravu čerstvé kávy.

„Řekněte, Sleighu, odkud vlastně berete vodu pro domácnost?“

Podíval se na mne udiveně, jako by mi byl nerozuměl.

„Ano, myslím vodu, kterou máte tady ve kbelíku.“

„Člověče, co to máte za divné otázky! Odkud беру vodu? Myslím, že byste mohl vědět, odkud voda pochází.“

„Snad mi nechcete vykládat, že nabíráte vodu z řeky?“ A poněvadž na mne hleděl, jako by pochyboval o mém zdravém rozumu, opakoval jsem otázku znovu, a to zcela jasně.

„No, a odkudpak? Snad si nakonec nemyslíte, že si sem dáváme vodu posílat v zapečetěných pivních lahvích z Kansas City nebo letecky z Yosemite Valley? Neměl byste se tak hloupě ptát; měl jsem vždycky dojem, že vám to myslí dobře, totiž – občas, ne po každé. Nemějte mi to za zlé, ale něco vám, vy mudrci, povím: když jsem vás po prvé potkal, tam dole u té smrduté louže, tam, kde jsem vám poručil zvednout ploutve, abych si chránil kůži před greenhornem, kterému třebas džungle vlezla na mozek – nepil jste tam náhodou tu smradlavou vodu a nepochutnával jste si na ní, jako by šlo o pivo z ledničky? Není tomu tak? Tenkrát vám bylo jedno, kdo do ní naplival nebo který mezek se možná půl hodiny předtím do ní vymočil.

Pil jste ji a byl jste zatraceně rád, že v té špinavé díře vůbec nějaká voda je!“

„Dobře, dobře, to je všechno správné. Ale teď mi povězte, jak to je s tou vodou na kávu?“

Zašklebil se na mne. „Všechna voda, kterou jste po celou dobu tady pil, byla z řeky. Snad byste nechtěl, abych ji předtím svařil nebo – jak byste asi řekl vy – abych ji napřed desinfikoval? Vždyť to je k smíchu!“

„Víte velmi dobře, oč mi jde. Nemluvím o vodě, kterou jsem pil včera nebo dnes: Mluvím o vodě, v níž se teprve před několika hodinami a nanejvýš sto nebo stopadesát metrů odtud utopil onen hoch.“

„No a? Bylo snad dítě jedovaté, nebo co? Jeho matka přece tu kávu, co jsme jí přinesli, vypila také. Nebo snad ne? A chutnala jí. Nebo snad ne? A žádné takové pitomé otázky, jako odkud tu vodu na kávu mám, nekladla. Věděla dobře, z jaké vody byla uvařena, a když ji může vypít ona, matka... co jste vlastně zač, že vám káva není dost dobrá? Děkujeme Pánubohu, že nám jí dopřává a že po celý rok máme dost vody, zatím co sta tisíce rodin v Republice po měsíce nemá žádnou a musejí proto opouštět domovy a pozemky se vším všudy, se slepicemi i s kozami, aby si někde vodu našli.“

Sleigh měl pravdu. Chtít na něm, aby najednou přečetl celý sloupec v novinách, to by bylo na něho jistě mnoho, ale pravdu měl. Neměl jsem prostě myslet na nabobtnalo mrtvé tělíčko a na krev, která mu kanula z úst a hlavy.

Po delší přestávce Sleigh dodal: „Bože, mně to všechno vadí pramálo. Voda jako voda a dokud ji mohu pít, aniž dostanu břišní křeče, je voda dobrá a zaplat' pánbůh za ni. Ne, to mě na té vodě nezajímá. Zajímá mě něco jiného, a to ono prkénko se svíčkou. Takového něco mnou ořese. Přiznám se vám otevřeně: ještě teď mi běhá mráz po zádech, když na to pomyslím. To s tím prkénkem a s tou svíčkou je téměř neuvěřitelné. Žena mi už dříve o tom vykládala. U ní doma to dělají také tak. Je z jiného kraje. Patří k jinému druhu lidí, je z jiného kmene, jak se tak říká, ale dělají to tam stejně jako tady. A říkám vám, člověče, svíčka najde utopeného po každé.“

„Po každé?“

„Ano, po každé. Má žena tvrdila, že prkénko dokonce dokáže plout proti silnému proudu, když utopenec tím směrem leží.“

„Já tomu nevěřím. Mně nikdo nic takového nenamluví.“ Říkal jsem to z hlubokého přesvědčení. „Indiáni toho nedokáží víc než my a chytřejší také nejsou. Žádný barevný nebo příslušník nějaké jiné rasy, žádný Číňan, žádný Hindu, žádný Tibetan nedovede vykonat zázrak, který bychom nedokázali vykonat rovněž. Je to všechno hloupost. Jiné rasy jsou pro nás vždy obestřeny bůhvíjakým tajemstvím jen iproto, že nerozumíme dost dobře jejich řeči; jen proto, že neznáme pořádně jejich zvyky, jejich způsob života. Jen tomu se dá přičíst, že často věříme v jejich schopnost uskutečnit všelijaké zázraky a jiné tajemné věci. Pokud jde o mne, zjistil jsem, že na dlouhém pochodu džunglí nebo bušem snáším hlad a žízeň stejně dobře jako mí indiánští boys, a leckdy dokonce lépe.“

„To může být, ale má to sotva něco společného s tím, co říkám,“ pravil Sleigh. „Mám také zkušenosti a vím, že to, co tvrdíte, je pravda. Máme více energie, nebo lépe řečeno silnější vůli. A vyjádřeno ještě přesněji: máme vůli lépe vycvičenou než primitivové. Ti lidé zde totiž zastávají názor, že se vůbec nevyplácí mít silnou vůli. Načpak, říkají si. Koukají z toho jen nepříjemnosti a práce navíc. Jen my, kteří je stále vykořisťujeme, prý chceme vystupňovat jejich sílu vůle, jejich energii, abychom je pak mohli tím snadněji

zotročovat, abychom dostávali lepší dělníky, abychom je mohli vlákat do pastí úvěrového jařma, aby se nemohli nikdy osvobodit a musili tančit podle naší písťalky, poněvadž máme lépe vyvinutou vůli, poněvadž máme více energie. Ale abych se vrátil k vlastní věci: Jistě uznáte, že jsou Indiáni, kteří se dají nesčetněkrát uštknout chřestýšem nebo bodnout štírem nebo něčím podobným, a nic jim to neudělá. Když však chřestýš uštkne vás, když se s rudým štírem seznámíte vy, pak neuplyne ani dvacet hodin a je z vás chladná mrtvola.“

„Nejsou všichni tak odolní proti jedům, jak si myslíte. Někteří Indiáni po uštknutí hadem umírají právě tak rychle a bezpečně jako každý běloch. Sám jsem to viděl.“

„To je pravda. Ale jen proto, že všichni neznají správnou medicínu.“

„No tak vidíte! Kdybychom my tu správnou medicínu znali, byli bychom stejně odolní jako leckdo z nich skutečně je, nebo jak to aspoň někteří předstírají. A jak pravděpodobně víte, umírají na malárii i jiná horečnatá onemocnění a na choroby vůbec většinou mnohem spíše než běloch, ač ten proti nim celkem ani nic nepodniká.“

Sleigh zamyšleně přikývl. „A proč by vlastně neměli? ptám se. Proč? Jsou konec konců také jenom lidmi, nebo snad ne? A tak jednou umřít musí, ať už tak nebo onak.“ Potom vstal, přistoupil k ohni, prohrábl jej, foukl do plamenů a přistrčil hrnec blíže.

Když se zase posadil, řekl: „Tak dobře, když chcete mermomocí trvat na tom, že ve věci, která se tady udála, nemají prsty žádné tajemné, žádné skryté mocnosti, myslím tím mocnosti a mystérie, které znají jen domorodci, tak mi laskavě vysvětlíte, proč ono prkénko k dítěti připlavalo a proč je našlo skutečně na místě, kde by je byl žádný člověk nehledal?“

„Přiznávám, že to nevím. Zatím alespoň. Možná, že na to přijdu později. Musím si napřed o tom trochu zapřemýšlet. Odmítám jediné názor, že za tím vězí něco tajemného. Tvrdím, že v tom všem nebylo nic nepřirozeného. V této chvíli ovšem pro to nemám ani nejmenší doklad a proto také dosud neznám cestu, kterou bych se dal, abych zjistil pravdu.“

Zatím co jsem uvažoval, jak by se dalo vysvětlit, že prkénko připlavalo k mrtvole, vzpomněl jsem si na jiný způsob hledání utonulého člověka. Rozpomněl jsem se na příhodu, které jsem se kdysi stal svědkem doma ve Státech;

„Poslyšte, Sleighu,“ začal jsem. „Řekl jsem vám, že nejsme o mnoho hloupější než Indiáni. Tedy, když jsem byl ještě kluk, našli u nás jednou utopence, a to způsobem, který se mi z počátku zdál náramně záhadný. Později ovšem, když jsem měl dost času, abych si to vše uvážil, jsem na záhadu přišel. Jakýsi muž utonul v jezeře, myslím při rybaření. Převrátil se s loďkou. Dva dni jezero prohledávali. Mrtvola nebyla k nalezení. Třetí den ponořili do jezera plechovku s dynamitem a zapálili ji. Krátce po výbuchu mrtvola vyplavala. Vzpomínám si ještě, jak se mluvilo o nadpřirozených silách, které to prý způsobily, aby se pozůstalým dostalo mrtvolý a muži křesťanského pohřbu. Farář neopomněl věřícím při kázání vykládat, že nalezení mrtvolý je zřejmým důsledkem vroucích modliteb těžce postižených rodinných příslušníků. Na této záhadné příhodě se prý pozná všemocná, milostivá ruka Páně. Mnozí pro to měli jiné vysvětlení. Říkali, že jezero miluje klid a že stačí pořádně jím zatřást a hned mrtvolu vydá, jen aby zase mělo pokoj. Když jsem povyrostl, přišel jsem na to, jak to vlastně bylo. Všecko živé, co se utopí, zcejia lhostejno, zda jde o člověka nebo zvíře, se dříve nebo později zase objeví na povrchu, dokonce i mrtvá ryba, když je dost veliká; někdy během čtyřiaadvaceti hodin, jindy teprve za tři dni. Jestli se však mrtvola zaplete do vodních rostlin či do nějakého roští nebo jestli utopenec má na sobě zvlášť těžké šaty nebo vězí v bahně, pak nahoru nemůže. Když se pak v takových případech do jezera hodí bomba, mrtvola se utrhne a vyplave.“

„No a?“ řekl Sleigh. „V tom přece není nic záhadného. To je přece každému jasné. To mi nepotřebujete vykládat. Dynamitem zvednete všecko na světě. Dokonce hory a skály. Proč tedy ne mrtvolu? Nevykládejte mi takové samozřejmosti. V našem případě mi ovšem tak snadno nevysvětlíte, proč prkénko připlavalo k dítěti, jako by je řídil nějaký kapitán. Něco vám, Galesi, řeknu: žiji mezi těmi domorodci už dost dlouho, celý lidský věk to již pomalu bude, a za tu dobu jsem, můj ty bože, poznal takových věcí neuvěřitelných, podivných, že by vám je nevyložil žádný americký ani bolševický

universitní profesor, a kdyby byl jak chce šikovný a učený, to vám povím. Nebudu vám teď vykládat, co jsem tady všechno zažil. Bylo by škoda času; stejně byste mi neuvěřil ani slovo. Vždyť vím, že vůbec ničemu nevěříte, že jste z těch docela moudrých. Co chcete: jsem přesvědčen, že nevěříte ani na duchy. Já však ano, mohl bych vám toho o nich navyprávět spoustu. Ale jaký by to mělo smysl u chlapa vašeho druhu? Matka mé ženy dovede rozmlouvat se svými mrtvými příbuznými. Co tomu říkáte? Ale k čemu to všechno? Nechrne toho. Ještě hrnek kávy? Jen si poslužte. Je jí tady dost.“

Sleigh měl pravdu. Nemělo smysl bavit se s ním o takových věcech. Žil už příliš dlouho mezi těmi Indiány a naučil se mezitím věřit všemu, čemu věřili oni. Díval se na všechno neobvyklé, s čím se setkával, stejně jako Indiáni. Chtěl jim prostě věřit a nedal si nikdy práci, aby hledal přirozený výklad. Proto se takové rozhovory s ním vždy točily do kolečka a nikdy nikam nevedly. Přesně vzato mi vlastně ani zvlášť nezáleželo na tom, aby mi někdo vysvětlil to, co jsem tuto noc spatřil. Všecko mi bylo naprosto jasné. Neviděl jsem v tom žádná mystéria. Nestál jsem pod vlivem kouzla a o autosugesci se také nedalo mluvit. Nebyl jsem ani ospalý ani zvlášť unavený. Byl jsem naprosto bdělý a duševně úplně svěží. Svědka jsem ovšem neměl. Sleigh žádným svědkem nebyl. Jeho názor – pokud vůbec k nějakému názoru dospíval – byl bezcenný, když šlo o věci, na nichž měli účast Indiáni. Byl přesvědčen, že všichni Indiáni jsou obdařeni tajemnými silami a neobyčejnými znalostmi o věcech nadpřirozených. Uvěřil všemu, co mu vykládali nebo co slyšel od své ženy. Měl snad pochybnosti o neposkvrněném početí Panny Marie, ale o tom, čemu věřili Indiáni, nepochyboval nikdy.

Možná, že to způsobilo prostředí, možná že to také byla Sleighova neotřesitelná víra, ale prostě jsem k svému překvapení zjistil, že také už začínám přirozenému výkladu uhýbat. A zdálo se mi docela příjemné, že jednou nemusím jít věcem až na kloub. A proč bych konec konců celé historky nenechal? Žije se snadněji, šťastněji, harmoničtěji s kosmem, když si nelámeme hlavu věcmi, jejichž výklad a rozbor nám celkem na spokojenosti nepřidá a který nám obvykle ani neprospěje, pokud jsme na nějakém prospěchu zainteresováni. Je nejlépe brát život tak, jak je. Tady v džungli a snad všude na světě. V tom je celá moudrost života. Co chtít víc? V co

jiného bys doufal? Všecko ostatní je popření života, a nadto nemrav. Nemrav, z kterého pochází všechen zármutek, všechna starost, všechno zlo na tomto světě.

25

Když jsem vzhlédl, zjistil jsem, že Sleigh vyšel a že vzal lampičku s sebou. Předě mnou, ve sténajícím proutěném křesle, které bylo tak staré a rozviklané, že se člověk divil, že v něm vůbec ještě někdo může odpočívat bez nebezpečí, že se co nevidět propadne, seděl Perez. Indián, který vytáhl dítě z vody. Jak se tak náhle, tak zcela nečekaně v něm octl, nevím. Snad jsem během svého filosofování usnul a něco se mi zdálo. První, co mě napadlo, bylo, že se Sleigh nějakým kouzlem proměnil v Pereze.

„Poslyšte, Perezi, vy jste mi dnes ráno přece slíbil dva mladé papoušky žlutochocholáče. Kdypak je dostanu?“

„Už jsem dlouho nebyl v buši a příští týden také nepůjdu. Není na to čas, seňor, víte?“ Seděl tu s široce roztaženýma nohama a paže mu visely dolů.

„Pročpak nechodíte do buše, seňore Perezi? Už nepálíte dřevěné uhlí?“

„Tak já vám to tedy, mister, povím: ten gringo, který bydlí tam nahoře na kopci, kde rostou nejlepší stromy na pálení uhlí a kde také hnízdí nejhezčí papoušci, jež jste v životě měl možnost vidět, inu, ten zatracený gringo – čert aby ho vzal – ten lhář říká, že jsem mu ukradl mula. Je to lež, nejsprostší lež, jakou jsem kdy slyšel. Ale on tvrdí, že jsem mizera, bandolero a cabrón ještě k tomu. A o mé ubohé matce ten chlap říká, že je courá, a přitom chce být vzdělaný gringo, který má školy. Ale nejhorší, to mi, mister, věřte, je to, že já, chudák Indián, nemohu proti tomu nic dělat, absolutně nic. Musím si to prostě dát líbit. Proto zatím není naděje, že vám ty dva slíbené papoušky žlutochocholáče přinesu, seňor. Ty byste naučil mluvit jedna dvě. Proto jsem vám přece řekl, že do těch s rudými

chocholkami nic není. Ty se žlutými by to museli být... Ale s tím mulem, to je sprostá lež. Nejsem lupič. To bych mohl odpřisáhnout.“

„Nemám vůbec dojem, že jste lupič, seňore Perezi, a také nevěřím, že jste někdy ukradl mula.“

„To je svatá pravda, mister. Z toho poznám, že jste vzdělaný caballero. Mohu vám při Panně Nejsvětější a. Synu jejím odpřisáhnout, že o ukradeném mulovi nic nevím. Jestli jsem lupič, tak ať mě vezme d'as, půjdu s ním dobrovolně, to vám povídám. Ten gringo tam nahoře není žádný slušný člověk. Říká, že zjistil mé šlápoty přímo vedle stop mulových a mimo to tvrdí, že ty stopy po mně a po tom mulovi objevil před ohradou své pastviny a že prý podle nich šel. Kam, to nevím; to totiž neřekl. Nikdy v životě jsem nebyl tam, kde podle něho byly vidět mé huaraches vedle stop po kopytech jeho mula. Jakkpak mám vědět, kdo mu mula ukradl? Co mi je po tom?“

„No dobře, Perezi, pokud jsem slyšel, tak prý mister Erskin řekl, že zmizelý mul má cenu takových dvě stě padesáti pesos.“

„Bueno, señor, z toho zase vidíte, jaký je ten gringo lhář. Víte, co mi za toho mula nabízeli? Celých čtyřicet pesos. A ani o mizerný centavito víc mi ti zatracení všiváci tam dole v Llera za něj nedali. Tak to je, na to vám přísahám. A pak ten gringo bude všude vykládat, že mul měl na mou duši en efectivo cenu dvou set padesáti pesos. Takové gringos tady v kraji máme. Od takových si máme dát poroučet. Člověk se tomu může jen zasmát, nic víc. A nakonec, aby byla míra dovršena, ten Americano ještě přijde a tvrdí, že jsem mu ukradl mula. Řekněte sám: je tohle vhodný způsob jak zacházet s chudými pokojnými lidmi, jako jsme my, a nadto v naší vlastní zemi? Ale co můžeme dělat? Musíme si dát všechno líbit. Nemáme na vybranou!“

Zatím co takto přede mnou seděl a mluvil, bylo na něho sotva vidět, neboť jediné světlo, které tu teď v chýši ještě zbylo, vycházelo z ohniště a nestálo téměř za řeč.

Perez vstal, přistoupil k ohni a zapálil si cigaretu, kterou si během vyprávění o ukradeném mulovi ubalil.

Sleigh se vrátil s lampičkou a s plným hrncem čerstvého mléka.

„Teď se kráva konečně vrátila,“ řekl, když vstoupil. „Čert ví, kde se chudák po celou dobu potulovala.“

Vyňal kávu rukou, zašpiněnou od krav. Nasypal dvě hrsti do vřící vody. Káva překypěla a trochu jí vyteklo do ohně, který hněvivě zasyčel. Sleigh uchopil hrnec do hadru a postavil jej vedle nás na zem.

„Za chvílku vám dám svůj hrnek,“ řekl Perezovi.

„Dobře, dobře, jen si kvůli mně nedělejte starosti,“ odvětil Indián.

„Řekněte, Perezi, leželo to dítě na dně, nebo jak?“ zeptal se Sleigh.

„Ne, na dně hoch vlastně neležel. Pokud jsem mohl zjistit, ani se dna nedotkl. Vězel rukama i nohama ve vodním porostu. Dalo by se říci, že v tom roští vlastně seděl. Jestli vás to zajímá, tak vám povím, že by byl asi nikdy nevyplaval, kdybychom ho byli nevytáhli. Rostliny ho držely jako chapadla nějakého hnusného netvora.“

„Odkud jste, Perezi, věděl, že je dítě právě na onom místě a že není třebaš někde jinde?“ zeptal jsem se.

„To se přece dalo snadno poznat,“ řekl. „Jaképak by v tom mělo být tajemství? Vždyť světlo stálo přímo nad ním. Viděl jste to přece sám. Jakmile se světlo nad ním zarazilo, byl by je mohl vytáhnout každý.“

„Ano, to jsem viděl, jak se světlo nad ním zastavilo. Jde jenom o to, odkud světlo vědělo, že tam hoch leží.“

„Nic snadnějšího, mister. Dítě světlo přivolalo, aby nám ukázalo cestu. A tak světlo muselo uposlechnout a připlavalo. Na tom není nic zvláštního. To je docela přirozené. To přece pochopí každý.“

Sleigh se hlasitě zasmál. „No tak, tady to slyšíte na vlastní uši. Jste teď spokojen?“ Šklebil se na mne. „Nebo snad máte ještě pár hloupých otázek v zásobě? Vždyť jsem vám to povídal už prve. Všecko je docela přirozené. Není v tom nic podivného. V tom je celá záhada* nebo jakápak vlastně záhada? Indiáni tady dovedou právě tak málo čarovat jako vy nebo já. Dítě volá po světle a světlo musí jeho volání uposlechnout a připlave k němu. Je to všecko nad slunce jasné, jde o něco docela přirozeného. Říkal jsem vám to přece po celou dobu.“

Bylo to úplně marné. Obrátil jsem se znovu na muže, který se mi dosud z obou zdál normálnější: „Tak jakpak to teď vlastně s těmi dvěma papoušky bude, Perezi?“

„Zatím nemám nahoru do buše cestu. A také by to teď ani nemělo smysl. Začali teprve před několika dny hnízdit. Vím to od přítele, který nahoře byl. Nač bych lezl tím zatraceným roštím, když stejně žádného nedostanu. V tuhle dobu tam prostě žádní nejsou. Tak za dva měsíce to už bude snadnější. Potom jich můžete mít třebaš půl tuctu, když budete chtít.“

Perez zatím dostal kávu. Srkal ji pomalu a zbožně, jako znalec. Sleigh mi nalil ještě jednou a odnesl potom hrnec ke Gardovým.

Za chvílku se vrátil, přistoupil k ohni a zapálil si novou cigaretu. Pak si po indiánsku dřepł proti nám na zem. Seděli jsme dosud s Perezem v jeho zpuchřelých proutěných křeslech.

Kojenec pod sítí proti moskytům slabě zavrňel. Podle pohybu tkaniva jsem v záři ohně zjistil, že děvče dává dítěti pít. Ještě než kojenec skončil – cumlal totiž dosud – chrápalo děvče už zase tak, že se celá chýše otrásala.

Na Pereze i Sleigha šlo spaní. Hlavy jim klesly na prsa a přivírající se oči zíraly do prázdna. Náhle si Sleigh dřímaje všiml, že mu uhasla cigareta. Vstal, zavrávoral jako opilec a odšoural se k ohništi. Když cigareta opět hořela, opřel se o kůl a usnul znovu.

Spal jen chvílku. Pak se probudil a šel ke vchodu. Pohlédl k nebi, které se zase pomalu vyjasňovalo. Vyšlo několik hvězd. Sleigh řekl: „Jsou dvě hodiny pryč. Myslil jsem, že už je víc.“

Podíval jsem se na hodinky a potvrdil jsem: „Je dvacet minut přes.“

„Musím teď jít podojit krávy. Jinak mi začnou bláznit a utečou do prerie. Perezi, půjdete se mnou?“

„Samozřejmě, vámonos!“ Spal tak tvrdě, že si ani nevšiml, že mu upadla cigareta. Teď ji zase hledal, zapálil si ji a pustil se za Sleighem, který s kbelíkem v ruce již mířil do corralu.

„Haló, Galesi! Proč si vlastně na pár hodin nelehnete?“ zavolal Sleigh zvenčí. „Vždyť musíte být utahaný jak pes. Udělá vám to dobře. Na mne se ohlížet nepotřebujete. Musím se totiž teď postarat o krávy. Haló, Perezi, kde jste? Jdete?“

Perez právě vycházel z chýše a řekl: „Jen klid, amigo. Už jdu, jsem na místě jako vždy. Na mne se můžete spolehnout. Kdo mi, por la Santísima, položil do cesty to zatracené poleno? Člověk si může

zlomit vaz, když se všude povaluje tolik všelijakých klacků, kmenů a kamenů.“

26

Perez vzal s sebou lampičku a tak v chýši zase nastala tma. V ohništi zbylo ještě trochu žhavého popela. Byl jsem sám, a poněvadž jsem neměl co dělat, odšmátral jsem se do rohu k lůžku, v němž jsem dvě noci za sebou spal. Nebylo to lůžko ve vlastním slova smyslu, spíše nepovedená houpací síť.

Lůžko, v němž spal Sleigh se ženou, stálo u zdi. Vypadalo podobně jako lůžko u Garcíů, bylo jen lépe upleteno a matrace byla z měkčího materiálu. Kout, v němž manželské lože stálo, byl od ostatní místnosti oddělen dva metry vysokou tyčkovou stěnou. Klacky byly tak daleko od sebe, že jsi mohl klidně mezi nimi prostrčit prst. Aby manželé byli přece jen trochu nerušení, ověsila Sleighova žena stěnu několika řídkými bavlněnými hadříky.

Ach, jak jsem byl unavený! Zul jsem se, povolil jsem si opasek a vlezl jsem si po námořnicku do sítě, o níž mohla jen zlátná hospodská laciné noclehárny předstírat, že slouží ke spaní.

Mosty, lenivě proudící řeky... mezkaři, kteří žádají další porci kávy... aligátoři... astmatická, syčící čerpadla... anglické královny, mávající roztrhanými kapesníky... mrtvolky dětí... nazí Indiáni (někteří bez paží) ... černovlasé kštice, které se vynořují z prérijní trávy... hořící svíce, plovoucí pod vodou jako ryby... krávy s krvelačnými šelmami na šíji... foukací harmoniky, přibité k mostním trámům a hrající samy... lupiči na bílých oslech... obraz Panny Marie, který zpívá na houslích... Kanada zmizelá s povrchu zemského, a místo ní velká díra... několik nejasných řádek jakýchsi novin z Kansas City, jež se tisknou na texaském kozím ranču... petrolejový pramen, vycementovaný žbluňknutím vody, jež vyvolala pukající fazole... dívka s květy ve vlasech tančí s pérovou matrací, která patří prezidentovi... mladé děvče v trapném podřepu a s věncem z rudých květín kolem kolenou křičí: „Ne, ne, nechci,

nechci, opovaž se! Ne, ne, já tě nenechám! Nenechám tě!“... otlučené smaltované hrnky bez dna a přece plné horké kávy letí přes bílý stůl, na němž hořce pláče námořnický obleček... sombrero kráčí nocí a žádná tvář pod ním – ne, k čertu, nemohl jsem spát. Možná, že to způsobila káva. Hučela mi v hlavě. Přesto jsem byl unaven jako příkladač uhlí na lodi mrtvých. Konečně jsem usnul, ale ne nadlouho. Viděl jsem, jak mister Erskine leží na dně řeky. Rozhazoval pažemi a volal: „Dones mi lucernu, která je poslušná rozkazů! Lucernu, prosím, lucernu pro všechny mé muly!“ Voda byla velmi hluboká; dvacet stop po druhé hodině ranní, ale přesto jsem jej viděl, poněvadž voda u dna byla prosvětlena. Neznal jsem Erskina, nikdy jsem ho neviděl, ale věděl jsem, že to je on, co tady dřepí na vejcích a vysedává dospělé papoušky žlutochooholáče, zpívající písničku o petrolejářích, kteří vyrábějí cigarety z cementu. Nikdo mimo mne nemohl vidět mistera Erskina ležet tu ve vodě, a já na lidi volal: „Tady v řece je pár amerických dětských bot!“ Ti mě však vůbec neposlouchali a prohlásili: „Bude nejlépe, když mu na hlavu posadíme korunku a když řekneme, že je to žezlo Tolteků.“ Přicházeli nějací Číňané a v jezeře došlo k výbuchu. Hrncem na kávu, který drželi aligátoři a který se utopil v pytli, z polna naplněném kukuřičnými klasy, vysoko vyskočil a z mraků, černých jak smůla, se řítí muž. Byl to letec. Dojel krávu, která se vrátila domů pozdě a opilá. Vykládala malé plechovce, která sloužila za lampu, že se dva tygři a dva lvi vypravili s hudebníky k tanci a že muzikanti uvízli hluboko v bahně. Kdosi naházal znovu do jezera dynamit, a ten vybuchoval se stonásobnou ozvěnou.

Tato dynamitová exploze mě vzbudila. Nastal nový výbuch a pak ještě jeden. Dunění už vůbec nemělo konce. Probral jsem se zatím úplně a slyšel jsem, že se venku střílí.

Vyskočil jsem a natáhl jsem si boty. Na spánek už nebylo ani pomyšlení.

Dosud byla noc. Škvírami ve stěně jsem viděl plamének lampičky v corralu, kde Sleigh dojel krávy. Perez dřepěl vedle něho a držel mu světlo. Slyšel jsem jejich hlasy, ale nerozuměl jsem jim.

Když jsem se obul a zapnul opasek, zašel jsem ke vchodu.

Na dvoře Garciova domu hořela velká hranice. Plameny šlehaly vysoko k obloze. V záři ohně jsem viděl, jak dva tucty Indiánů seskakují s koní a střílejí puškami k temnému nebi.

Šel jsem za nimi, abych zjistil, co to vše znamená. Zpráva o zmizení dítěte se už rozšířila do vzdálenosti deseti mil, ač byla noc a ač sto mil daleko nebyl telefon. Garcia patřil mezi nejchudší Indiány celého kraje, ale přesto ho všichni měli svým způsobem rádi. Jakmile se proto lidé novinku dověděli, ihned vstali a vydali se na cestu, aby nabídli pomoc. Zatím věděli jen to, že se hoch ztratil; přinesli však rovnou s sebou vše, čeho bylo třeba k ohňostroji, kdyby se náhodou ukázalo, že dítě je mrtvé.

U těchto Indiánů totiž bývá zvykem vypalovat při úmrtí dítěte mohutný ohňostroj, aby se tak andělé v nebi dověděli, že je nový angelito na cestě. Vypaluje-li se ohňostroj při smrti člověka dospělého, má to účinek opačný. Jak čert povyk zaslechne, stoupne si k bráně pekla a prohlédne si nového příchozího, zda ho má v listinách. Dětem přicházejí andělé, ohňostrojem upozornění, na půl cesty vstříc. U těch nerozhoduje, zda čert stojí u pekelné brány; na děti je totiž krátký. Nevinné dítě čert zapsat do svých listin nemůže, poněvadž je dosud bez hříchu.

Prskavky, které lidé přinášeli, přejímal Carlosův druhý bratr, ten, který to neměl v hlavě v pořádku. Neměl od té chvíle již zájem o nic než o ohňostroj. Už dávno přestal plakat. Pro něho teď nastala zábavnější část smuteční slavnosti.

Nově přišlí se zatím již dověděli, že se dítě našlo. Jeden po druhém vstupovali s obnaženými hlavami do chýše, aby zhlédli mrtvého chlapce a poskytli matce trochu útěchy. Aniž je ve skutečnosti zvlášť zajímalo, jak k příhodě došlo, požádal každý postiženou, aby mu ji vyličila. Ne ze zvědavosti. Byli to lidé moudří. Chtěli tím matku jen rozptýlit.

Jak se Garcia do toho jednou dostala, byla ochotna vyprávět historii s velkým zaujetím znovu a znovu. Vykládala ji stále týmiž slovy, stejným tónem a za stejné citové odezvy. Častým opakováním se vše stávalo čím dále tím všednější událostí. I její záchvaty bolesti na různých místech vyprávění působily časem téměř jako projevy špatné herečky; čím častěji příhodu líčila, tím to bylo patrnější. Žena získávala poněkud jakýsi odstup od událostí a nakonec již

vykládala historku tak, jako by ji byla od někoho slyšela. Ztrácela k ní osobní vztah. Její city otupěly, ale její srdce a mysl se stále více zbavovaly tísně. Když posléze vyprávěla příběh po dvacáté, zdála se jí vlastní slova už jen planými tlachy.

Aniž si to Garcia sama uvědomovala, začínala se v té chvíli se svým dítětem loučit.

Pohlédla na hochu. Ke svému překvapení měla dojem, že chlapec, který tady leží mrtev na stole, již není jejím dítětem. Její Carlosito přece býval nadmíru veselý tvoreček, který bez ustání žvatlal, hlučel a měl hlavu plnou hloupostí, který musel dvakrát za den dostat výprask, neměl-li zdivočet tak, aby se mu nakonec ještě něco stalo. Nebyl nikdy k udržení, od okamžiku, *kdy* ráno oči otevřel, až do večera, kdy je zase zavřel. Tato ošklivá, studená mrtvola tady, tohle tělo s rozbitou čelistí a strnule na prsou zkříženými pažemi – to přece nemohl být její chlapec. Tohle dítě muselo náležet někomu jinému. Možná, že je to hoch, o kterém právě mluvila. Ten její nebyl tak ošklivý. Všichni jí říkali, jaké je její Carlos hezké dítě; tvrdili, že se dvacet mil daleko nenajde krásnější. Námořnický oblek, korunka a žezlo je matce odcizily. Bůh ví, kde se tento chlapec vzal. „Co tu vlastně v mém domě pohledává?“ ptala se teď v duchu.

Garcia plakala, a jak tak plakala, poznala s úlekem, že slzy již neplatí jen dítěti. Oplakávala teď spíše sebe než svého hochu. Osud jí uštědřil krutou ránu, a tak začala podvědomě nenávidět leckterou z přítomných žen jen proto, že měly na ruce děti. Plakala, že teď už nemá nikoho, koho by mohla zahrnout mateřskou láskou.

Takové myšlenky se jí honily hlavou, zatím co ústa mechanicky odříkávala historku, která častým opakováním teď již zcela zvětrala. Ale vším tím, uvažováním a dumáním, všemi těmi primitivními pokusy přijít svým myšlenkám, pocitům, bolestem a starostem na kloub, dospěla nakonec k poznání, že její případ není nikterak ojedinělý. Rozhlédla se kolem a viděla sedm jiných žen, o nichž věděla, že také o děti přišly. O děti, které jim přirostly k srdci právě tak, jako jí malý Carlos. Takto si začínala uvědomovat, že je jen matka jako každá druhá; že ji osud zvlášť nevyvolil, aby snášela takřka nesnesitelné. Čím dnes večer trpěla, tím se před ní již protřpěly tisíce, miliony matek. A tisíce matek zkouší v tuto hodinu

stejně a miliony matek tak ještě budou zkoušet, až ji už dávno zase bude život těšit.

Možná také, že teď zase pomalu přicházela k sobě jen proto, že byla tak unavena, že ji hoře, bol, pláč a křik tak vyčerpaly.

27

Předdvoří Garciova domu tvořil písčitý čtverec, na dvou stranách otevřený. Obě druhé strany byly vroubeny trním. Kolem chýše postávaly staré zrezavělé konve od petroleje a zpola rozbité, hlinou naplněné hrnce s květinami, z nichž některé právě rozkvetly. Tyto bez ladu a skladu rozestavené konve a střepy s květinami byly zahradou Garciových. Těsně vedle chýše rostl divoce keř, který zásoboval rodinu denně zeleným pepřem. Spousta návštěvníků způsobila, že kdejaké křovisko, kdejaké roští a kdejaká agáve byly ověšeny klobouky, plenami, košilemi, přikrývkami a různými hadříky.

Celý dvorek se podobal vojenskému ležení. Muži, ženy a děti spali nebo podřimovali na zemi. Někteří leželi na rohožích, jiní na dekách, většina však jen tak na holé zemi. Leckdo také natáhl síť proti moskytům, která vypadala jako malý stan. Ozývaly se útržky melodií z foukacích harmonik. Prostranství tonulo v záři pochodní a ohňů. Scénu také osvětlovalo několik malých luceren a půl tuctu obyčejných konviček s knotem.

Celé hejno kluků pomáhalo pomatenému synovi Garciiu při práci s prskavkami. Vypálit je ovšem nedovolil žádnému. Směli jen přikládat do ohně a pokoušet se o prskavky, které hned napoprvé nevybudily. Garciin nevlastní syn měl svůj velký den: stal se diktátorem ostatních kluků. Museli se podrobovat jeho vůli, aby jim občas dovolil také nějakou prskavku vypálit. Však se mu do dvou dnů dostane odměny. Všichni ti, kteří se toho teď nesmějí účastnit, mu totiž nabíjí.

Leckterý host přinesl s sebou láhev s mezcalem, s onou hrozně ostrou kořalkou, která se pálí z mezcalové šťávy a chutná jako

francovka s nerafinovaným petrolejem. Někteří jí také říkají tequila a jiní zase aguardiente, comiteco, cuervo nebo viuda; v některých krajích se kořalka jmenuje herradura. Ale ať se jí říká jakkoli, je to vždy stejný prevít.

Láhve putovaly od úst k ústům. Jeden z mužů – měl zřejmě dobré srdce – vstoupil s lahví do chýše, smekl a nabídl kořalku Garcii. Nedala se dlouho prosit a pořádně si přihnula. Když láhev odtrhla od úst, bylo v ní tak o tři prsty kořalky méně – měreno prsty těžce pracujícího rolníka. Každý normální běloch, který by do sebe vpravil dávku, jakou do sebe nalila Garcia, by se asi poroučel, jako by ho někdo vzal klackem přes hlavu.

Mezi Indiány, kteří právě dorazili, byl také velmi chudý rolník. Měl na těle vlastně jen cáry, ale ty byly čisté. Jeho kůň neměl sedlo, jen rohož z lýčí. Vstoupil s ostatními do chýše, prohlédl si dítě a zašel za matkou. Ujistil ji, že hoch je hezký a že je náramně pěkně oblečený, zcela tak, jako syn Madre Santísima v kostele. Vypadá prý tak líbezně, že je zaručeně už mezi anděly. Garcia se pyšně usmívala. Její postava se napřímila; poděkovala mu za uznání a laskavá slova.

Když chudý rolník zase vyšel z chýše, rozhlédl se a našel si lavici, která byla právě volná. Usedl a vytáhl starou knížku. Podobala se knížce s modlitbami. Listoval v ní chvilku, jako by hledal příslušnou stránku, a pak se pustil do zpívání.

Muž vůbec číst neuměl. Znal text písne z paměti a hleděl do knížky jen proto, že to tak v kostele viděl u jiných lidí.

Většinu slok opakoval dvakrát, třikrát i čtyřikrát, než přešel k strofě další. Možná, že měl některé sloky zvlášť rád nebo je znal ze všech nejlépe. Vždy, když začínal některou z těch, kterou znali i jiní, přidávali se ti, kteří byli právě vzhůru, a zpívali s ním. Hlavně ženy.

Ted' byl právě u druhé sloky a všechny ženy v chýši, i s pumpačkou, se přidaly, z počátku nesměle, potom však naplno. Z mužů zpíval občas jen jediný, zvláště když si ostatní právě balili novou cigaretu nebo když si z láhve svlažovali hrdlo. Někteří se zpěvu brzo nasytili a pokračovali v zábavě, aniž se dali rušit těmi, které zpívání těšilo více.

Otrhaný rolník ovšem neustal zpívat po celou dobu. Opovrhl dokonce lahví, kterou mu každou chvilku podávali. Byl agrarista a pokládal se za komunistu.

Zpěváka nikdo neplatil. Zpíval čistě ze soucitu s těžce postiženou matkou. Jen proto, aby jí pomohl přenést se přes ztrátu tak, aby nezbylo příliš jizev. Dítě mělo být pohřbeno bez kněžského požehnání a bez lékařského úmrtního listu. Kněz i lékař stáli peníze. Ani kdyby všichni smuteční hosté složili polovinu své hotovosti, nesebralo by se tolik, aby se takové výdaje uhradily. Nadto se s pohřbem nedalo dva dni čekat. Noc sice byla chladná, ale mrtvola se přesto již začala rozkládat.

Agrarista zpíval výlučně duchovní písně; nikdo však, kdo zná písně římskokatolické církve, by byl nepřišel na to, že také tyto mezi ně patří. Možná, že takhle katolíci zpívali, když první mniši táhli džunglí, aby ubohým pohanům přinesli víru pravou. Ale necht' ty melodie původně vypadaly jakkoliv, světské písně je zatím nesporně zřídily. Na příklad americká taneční hudba novějšího data. Ti lidé přicházeli do kostela, kde měli možnost slyšet pár opravdových chorálů, jen jednou za rok za dva. Ten a onen jim sice utkvěl v hlavě, ale potom přišly taneční večírky v osadách a vesnicích, při kterých jim kapela hrála šlágry, jež v nejbližším větším městě právě byly velkou módou a jež se tady zase pokládaly za nejnovější, čerstvě z Broadwaye importované popěvky. Ve všech jejich písních se ozýval nějaký pohanský a často dokonce vysloveně barbarský motiv, pravděpodobně dědictví po předcích. V duchovních písních, které byly zpívány bez doprovodu, nanejvýš snad za dunění bubnů a naříkavých zvuků vlastnoručně zhotovených klarinetů, vystupoval tento zvláštní, domorodý motiv často tak do popředí, že vlastně nesl celou melodii a že z původní písně zbývalo sotva deset tónů.

Tento pěvec pohřebních písní byl v džungli znám široko daleko. Platil za jednoho z nejlepších a každý ho obdivoval. Byl „filmovou hvězdou“ těchto lidí a zároveň jejich oblíbeným „rozhlasovým zpěvákem“, neboť zpíval při jiných příležitostech, jako při svatbách nebo o Všech svatých, také corridos, balady. Corridos ovšem nezpíval tak dobře jako zpěváci z povolání, kteří přicházejí k slavnostem, aby lidem, kteří neumí číst noviny, přednášeli na prostranstvích balady o nejnovějších politických událostech a milostných tragediích. Jako zpěvák při pohřbech byl však tento agrarista daleko lepší než kdejaký zpěvák balad.

Když spustil první sloku, začala Garcia v chýši vyvádět jako rozumu zbavena. Zeny, které stály u ní, ji objaly a políbily. A tak se za chvilku zase uklidnila. Jakmile se však ke zpěvákovi přidali i jiní a jakmile se celý dvůr ozýval zpěvem hostů, přemohl ji žal znovu. Začala hrozně řádit a tlouci se pěstmi do hlavy. Potom si vjela prsty do vlasů a škubala jimi tak, že každý čekal, že si je co nejdříve vytrhne i s kůží. Načež se náhle celou vahou vrhla na stůl, který ihned hrozivě pod ní zapraskal. Dva mužové vyskočili, aby přidrželi nohy stolu. Vrhala se na své dítě znovu a znovu. Kdyby byl hoch ještě na živu, byla by mu zpřelámala žebra, tak byl její záchvat prudký. Křičela bez ustání: „Chico mio, ty můj miláčku! Ty mé zlatíčko! Proč? Proč jsi odešel a nechal ubohou matku o samotě? Proč? Proč? Nejsvětější Matko Boží, proč jsi mi to jen udělala? Proč? Proč?“ A nakonec začala chrlít strašné kletby. Ztratila všechny svaté na nebi i čerta v pekle. Bubnovala pěstmi na hochovu hrud, jako by ho chtěla ztrestat za to, co jí provedl. Když to došlo tak daleko, přistoupil jeden z mužů k ní, odtrhl ji od stolu a zvrátil jí hlavu. Načež druhou rukou uchopil láhev s mescallem a vrazil ženě hrdlo tak hluboko do úst, že již nemohla uhnout. Nechtěla však o kořalce ani slyšet a bránila se muži i láhvi. Tu zasáhl jiný muž a přidržel jí paže. Teď byla bezmocná a ústa se jí naplnila aguardiente natolik, že nezbylo, než polykat plnými doušky. Teprve když láhev byla téměř prázdná, muž ji pustil.

Tato medicína však neměla téměř žádný účinek. Ani ženu neotupila a po každé, když se lidé zase dali do zpěvu, řádění začínalo znovu.

Zeny v chýši už nemohly odolat pokušení. Chtěly si také zazpívat. A tak se ke zpěvu ostatních na dvoře přidaly. Garcia ječela ještě strašlivěji než předtím. Řvala tak silně a pronikavě, že hlasy žen po celé minuty přehlušovala. Zeny ve zpěvu pokračovaly. Pokládaly to za povinnost, ať už jim matka zpěv kazila či ne. Pán jí zaručeně její rouhavé chování odpustí.

Časem začal mezcal, který oba muži do Garcie nalili, přece jen působit. Myšlenky se jí pletly. Vyhrnula si vlasy s čela a rozhlédla se. Rozpomínala se zřejmě jen těžko, co se přihodilo. Vytřeštila na ženy bezvýrazné oči. Nešlo jí podle všeho tak docela do hlavy, co ti lidé tady vlastně všichni dělají; jak se sem dostali a co chtějí. Udělala

posunek, jako by chtěla říci: „Ven s vámi! Hled'te, ať jste z mého domu pryč! Chci být sama!“ Pak pokrčila rameny: „Ach, co je mi po tom? Pro mne za mne, ať si tady zůstanou. Možná, že nevědí, kam by teď v noci šli,“ obrátila se ke stolu, upřeně se zadívala na mrtvolu a řekla: „Co je to vůbec za dítě?“ Zeny přestaly zpívat.

Sotva Garcia tato slova vyřkla, celé její tělo sebou škublo. Vztekla zafuněla, ale pak zašeptala: „Och, děťátko, proč jen jsi na mne nepočkalo? Byly bychom most tak krásně přešly, jen kdybys bylo počkalo a vzalo mě za ruku.“

Podívala se na ženy, které teď již nezpívaly, a pokračovala: „Všechno je žert, že? Řekněte, že všechno je jen žert. Pěkně vás prosím, tak to přece řekněte!“ Nikdo jí neodpověděl.

Klečící pumpařka vstala, sevřela Garcii v náručí, políbila ji a zešeptala: „Nemluvte tak, Carmelito. Nebude trvat dlouho a budete mít jiného chlapce. Bůh vám nějakého sešle, rovnou s nebe.“

Garcia odpověděla se vzlykotem: „To, milá paní, neříkejte. Už bych v životě nikdy žádného nechtěla. Zabíla bych ho, než by spatřil světlo světa.“ Plakala hořce a po chvíli pokračovala: „Promiňte mi, comadre, já to tak nemyslíla, ale je mi tak těžko u srdce. Vždyť už ani nevím, co mluvím. Hoch mi způsobil tolik bolestí, když na svět přicházel, a teď, když odchází, bolí to ještě tisíckrát víc, Odpusťte mi, prosím. Zítra bude všechno jiné. Jen teď, dnes večer, se s tím nedovedu vyrovnat. Ještě před několika hodinami povykoval, smál se a dováděl, a podívejte, co z toho zbylo. A všechno během několika hodin.“

Vzlykala v náručí pumpařovy ženy.

Když zpěv venku na chvilku ustával, připomínal praskot prskavek Garcii vždy znovu, že andělé její dítě očekávají. Jak měla takhle na svůj žal zapomenout?

Z počátku zpěv lidi vzpružoval. Ale teď již nikoho nevábil a všech se zmocňovala jen ještě větší ospalost než předtím. Mnozí se natáhli na zem. Jiní si sedli, objali pažemi kolena, položili si na ně hlavu a ihned usnuli. Několik mužů a žen zůstalo vzhůru, ne snad, že nebyli unaveni, nýbrž hlavně proto, že láhve dosud nebyly zcela vyprázdněny. A staré přísloví přece říká, že se ve spánku už hřešit nedá.

Ženy v chýši nebyly méně unavené a ospalé než lidé venku na dvoře. Dvě z nich si už vylezly na chatrnou síť, kterou Garciovi zvali lůžkem. Ležely tam úplně oblečené a chrápaly.

Ohýnek na podlaze chýše lenivě doutnal. Kdyby byl kočkou, zaručeně by si zívla. Těsně vedle něho stálo pár hrnců. Nikdo si nelámal hlavu, co tam vlastně dělají, co v nich je a kdo je k ohni postavil. Nikdo se na nic neptal. Zdálo se, že se už nikdo o nic nezajímá. Spánek nebo při nejmenším potřeba spánku vše přehlušily.

28

Během poslední půlhodinky se agraristovi už zpívalo dost těžce. Ochrtptěl. Všichni, kdož byli ještě vzhůru, se toulali po prostranství a zkoumali, jak by se odtud dostali, aniž by tím Garciu urazili. Někteří se bavili jediné proto, aby neusnuli.

Agrarista a mužové, kteří s ním přišli, vešli do chýše. Pohlédli naposledy na dítě. Pak matce potřásli rukou a vyslovili jí znovu soustrast. Chválili její statečnost. Garcia se s každým rozloučila slovy: „Muchas, muchas gracias, señor! Vaya con Dios! Pánbůh vás na zpáteční cestě opatruj! Děkuji vám za návštěvu a za ty překrásné písně, které jste na počest mého dítěte zazpívali. Adiós, señores!“

Když odešel poslední z těch lidí, zůstala Garcia sklesle stát a hleděla tupě ke vchodu. Muži si došli za svými koňmi a odjížděli za hlasitého loučení. Garcia se dosud strnule za nimi dívala.

Opar nového dne se snášel pomalu k zemi. Miliony perel se leskly v trávě, na listovní stromů a v kalíšcích květů a očekávaly políbení slunce. Pak lehký vítr mlhu rozehnal; nastal nový den.

Garcia chladný ranní větřík mrazil. Šla ke vchodu a rozhlédla se po lidech, kteří spali na dvoře. Připadala si sama a opuštěna.

Za prérí se náhle vyšvihly k obloze zlaté paprsky a hned potom nad džungli vyšlo slunce.

Garcia se otočila a viděla, jak se světlo dne line do její chýše. Propůjčovalo čoudícím, neklidně hořícím svíčkám vzezření čehosi

strašidelného. Ač mohlo do chýše vnikat jedině vchodem, proměňovalo celou místnost, nenechávalo nic nedotčeno.

Slabý svit svíček nepronikl do nejzazších koutů, a tak zůstalo vše ošklivé cizím očím milostivě skryto. Místnost předtím nebyla bez půvabu, půvabu chudičké kapličky. Denní světlo teď tuto ilusi zničilo. Chýše vypadala chmurně a nepřívětivě.

Garciin obličej byl usouzený, opuchlý neustálým pláčem. Její hluboko vpadlé, černými kruhy podmalované oči vypadaly skelně, unaveně a zaníceně. Žena připomínala voskovou figurínu šíleného umělce. Měla dosud na sobě zelené gázové šaty. Květiny u pasu byly oškubané a zvadlé a z vlasů je ztratila už dávno. Večer šaty ještě vypadaly docela k světu, ale teď budily dojem, že k ženě vůbec nepatří. Visely na ní, ale ona je nenaplňovala životem. Garcia dosud byla matkou dítěte, ale šaty už jejími šaty nebyly. To, co na sobě vlekla, byl již jen špinavý, ošklivý cár.

Dítě, zvečera ještě na pohled velmi hezké, bylo teď už jen zcela obyčejnou mrtvolou, vyštafírovanou hloupým oblečkem. Hochova ústa dostala zelený nádech a rozbitá čelist mokvala. Tkanice, které svíraly paže, se hluboko, zařezávaly do zápěstí a sepjaté ruce budily dojem, že je svázal katův pomocník.

Sluneční paprsky pronikaly jako šípy škvírami mezi tyčkami stěn. Garcia si všimla, jak olizují tělo mrtvého. Uvědomila si teď po prvé, co ostatní zjistili již dávno: že tu dítě už není, že je v chýši sama. Tuto hromádku masa a kostí zde na stole už nebylo možno políbit. Ranní větřík, který sem vnikal mezerami ve stěnách i vchodem, donášel k ní závan smrti. Otrásla se, odvrátila se od dítěte a plna zoufalství zasténala.

Když žena pohlédla na chlapce znovu, zjistila, že se na mrtvolu začínají snášet velké zelené mouchy. Doběhla proto rychle pro šátek, kterým obličejíček přikryla. Nemohla se teď ovšem již na dítě dívat.

Na štěstí Garcia neměla tolik času, aby si mohla sednout a přemýšlet o věcech, které se nedaly změnit; s rozbřeskem dne se totiž dostavila spousta nových hostů a další se ještě dali čekat. Zpráva o utonutí dítěte a jeho zázračném nalezení se rychle rozšířila. Jakmile se o ní lidé dovídali, nasedli na osly, muly a koně a vyrazili, aby nešťastnou matku vyhledali, ujistili ji svou účastí a aby jí pověděli, jak s ní cítí každý, kdo má srdce a duši. Poněvadž byla neděle, mohli

se lidé z domova vzdálit poměrně snadno, a tak počet smutečních hostů od hodiny k hodině rostl.

Mužové slezli se zvířat, pomohli ženám a dětem, přivázali muly ke kůlům, stromům a keřům nebo je prostě nechali volně pobíhat kolem, ubalili si cigaretu a pustili se s ostatními do hovoru.

Zeny vstupovaly jedna po druhé do chýše. Pozdravily matku, objaly ji, políbily a pohlédly na drobné tělíčko mrtvého. Oči jim zvlhly. Garcia ječela: „Proč jen se to stalo? Proč, řekněte, proč? Copak není už Boha tam nahoře?“

Sňala maličkému šátek s tváře, aby si nově příšlé mohly dítě prohlédnout. Zeny se znetvořeného obličeje strašně polekaly, přemohly však odpor a prohlásily jedna jako druhá: „Vypadá překrásně! Úplný andělíček! No řekněte? Je opravdu hezký.“ A ostatní ženy přisvědčovaly: „Ba, opravdu, jak andělíček. Un angelito muy lindo.“

Leckterá z žen, které teď přicházely, přinášela celou náruč květin. Jiné zase nesly věnce, které narychlo uvlily z větví a obtočily zlatým a stříbrným papírem. Odkládaly tyto kytice a věnce bez jediného slova, aby jim Garcia nemusila zvlášť děkovat. Těmto chudým lidem, jejichž projev účasti byl míněn tak neskonale upřímně, byl cizí jeden z obyčejů civilisovaného světa: nepřipínali ke kyticím tištěné lístečky, aby se pozůstalí dověděli, kdo něco přinesl a kdo nikoli, a aby jména smutečních hostů byla v místních zprávách novin napsána správně. Zde se nestaral nikdo o to, zda druhý donesl květiny nebo ne. Když někdo nic nepřinesl, tak to prostě znamenalo, že neměl co dát; nevážili si ho však pro to méně než ostatních. Vše, co hosté, sousedé činili, pramenilo z upřímné sympatie k matce.

„Ano,“ řekla zase jedna z žen. „Ano, je to opravdu tak. Vypadá překrásně, malý Carlosito, jako andílek, jen křídla mu ještě nenarosila.“ A jiná usoudila: „Když mám být upřímná, tak musím přiznat, že jsem v životě ještě tak rozkošného klučička neviděla.“

Garcia zůstávala i v hoři ženou se slabůstkami. Nemohla se chvalozpěvů na dítě ani dost nasytit. Přestala vzlykat, uchopila jednu ženu po druhé za ruku a řekla: „Muchas gracias! O mil, mil gracias! Jste ke mně tak hodná. Vždyť mi děláte takovou radost, ach, takovou radost. Děkuji vám z celého srdce.“

A mínila to upřímně, neboť byla skutečně vděčna za obdiv, kterého se jejímu vyšňořenému dítěti dostávalo, a vztahovala projevy uznání na sebe, jako by byla dokázala něco mimořádného.

To, co ženy říkaly, nebylo ovšem také jen prázdné lichocení. Ač se dítěti obdivovaly z vrozené zdvořilosti, bylo v tom stejně mnoho obdivu skutečného. Pro ně byl pohled na malého prince se zlatou korunkou na hlavě a se zlatým žezlím v ruce opravdu krásný. Připomínal jim Ježíška s korunkou, jak ho vídávaly v kostele v náručí Panny Marie, když před ní v modlitbách klečely.

Hosté byli všichni nepředstavitelně chudí. Ženy, které právě dorazily, přišly na boso. Měly na sobě tenké obnošené bavlněné šaty se spoustou děr. Trny nemají pochopení pro chudobu indiánské ženy, která musí jet džunglí. Na ochranu proti slunci nosily kolem hlav černé gázové závoje.

Většina žeh přinesla s sebou své kojence. Sedly si vedle mrtvého chlapce, stáhly si šaty s ramen a dávaly dětem pít.

Plakaly a vzlykaly. Jen chvílemi v tom1 ustaly, aby si vyčistily nos nebo aby se Garcie zeptaly, jak se to vše vlastně zběhlo a jak dítě našli.

Garcia chlapci hned zase přikryla tvář, jakmile mu všechny ženy prokázaly úctu. Když slunce vystouplo výš, stal se pobyt v chýši vysloveným utrpením. Mrtvolný pach zarážel člověku dech. Dvě těhotné ženy zbledly a bylo třeba je vyvést na čerstvý vzduch. Čoudící svíčky, těžká vůně nesčetných květín, které tak strastiplně hynuly, aniž tak brzy hynout chtěly, zvenčí do chýše zahnaný kouř, vůně kávy, mezcalu a tabáku, výpary těl spousty nemytých mužů a žen, jež se tísnili v malé chýši – vše to se pod střechem z trávy skupilo v hustý, dusivý oblak, který se nechtěl ztratit. Přesto lidé ze zdvořilosti a úcty k trpící matce zůstávali.

Za dvě hodiny musil ranní větřík ustat. Pak se obvykle do jedenácti hodin dopoledne nepohnul list. To v chýši už bude jako v krematoriu. Necht' se však děje cokoliv a necht' je vzduch v chýši jak chce nesnesitelný, dokud v ní Garcia vydrží, vytrvají i ostatní.

Muži, kteří přišli se ženami a stáli dosud venku, dokouřili. Smekli a vstoupili do chýše jako bojácní chlapci, kteří přicházejí pozdě do školy. Jeden z nich přistoupil k mrtvému chlapci a stáhl mu s tváře šátek. Všichni se přiblížili, chvíli si hoča prohlíželi a pak zase

vyšli. Zdálo se, že jsou na rozpacích, zda mají matce potřást rukou, zda se jí mají zeptat, jak k tomu došlo, zda s ní mají mluvit o bezvýznamných věcech nebo raději mlčet. Přitom žádný z nich vlastně ani rozpacitý nebyl. Tihle lidé jsou totiž rozpacití zřídka kdy nebo vůbec nikdy. Jejich počínání bylo prostě diktováno snahou, aby pomohli matce překonat ztrátu. A proto se tentokrát rozhodli, že matce nepotřesou rukou, že se jí nezeptají na nic, na co zaručeně již musila stokrát odpovědět, a že ji také neujistí o tom, jak je dítě krásné. Matka to sama věděla nejlépe. Proto mlčeli a byli přesvědčeni, že tím svou hlubokou účast projevují nejjasněji.

Ať tito lidé dělali nebo říkali cokoli, nebyly to žádné studené, naučené floskule. Vše přicházelo ze srdce. Mluvílo z nich srdce. Srdce jim poručilo nastoupit dlouhou cestu, aby poskytli matce útěchu, srdce jim velelo mlčet, když usoudili, že tím projeví účast upřímněji. Při loučení by žádný z nich hostitelce neřekl: „Bylo to u vás opravdu pěkné,“ kdyby si to opravdu nemyslel. Spíše by řekl: „Je mi líto, ale myslím, že teď budu musít jít; mám doma práci. Navštivte mě brzo v mém skromném domě. Budete kdykoli srdečně vítána.“

Uvědomoval jsem si za uplynulých dvanáct hodin čím dál tím více dobrý vkus těchto lidí a jejich jemný takt při styku s bližními. Pozoroval jsem je a dal jsem na sebe působit jejich skutky a slovy. Když jsem přišel do osady, viděl jsem v těch lidech jen prosté indiánské rolníky s obvyklou u nich zdvořilostí, s jakou se setkáváme po španělské Americe všude, kam nepřijdou američtí turisté, aby krajinu zohyzdili, aby domorodcům vyložili, jak nádhernou vymožeností je civilisace, a aby jim desetkrát za den připomněli, jak jsou špinaví a usmolení a jak špatně je jejich země spravována. Snad je třeba popudu, jakého jsem se stal svědkem, aby se poznalo, jací ti lidé skutečně jsou. Pak nepoznáš jen, jak jsou špinaví a rozedraní, nýbrž také, že mají srdce a duši, a to váží mnohem více. Vždyť jedině na tom u člověka opravdu záleží. Rozhlasové přijímače, fordky a rychlostní rekordy jsou věci bezvýznamné. O tom všem se při konečném účtování ukáže, že to byl humbuk.

Náboženství učí člověka milovat bližního, náboženství osušuje slzy matce, která přišla o dítě, a náboženství přikazuje tomu, kdo má dvě košile, aby jednu z nich dal chudákovi, který nemá čím přikrýt

svou nuzotu. Je to vskutku náboženství? Smrt bývá obvykle příležitostí, při níž se povrchnost náboženství zaskví v celé své nahotě. Zde však, kde mezi veselou společností, která se chystala konec týdne oslavit bezstarostným tancem, vkročila smrt tichým krokem, zde jsem nenašel ani stopu po okázalém náboženství bílého muže. Dosud jsem nezaslechl modlitbu. Nikdo nepřebíral v prstech růženec. A když agrarista zpíval duchovní písně, tak to mělo s katolickým náboženstvím pramálo společného, neboť jeho zpěv hlásal věčnou světskou náplň poselství, aby jeden druhému byl pro potěchu; a Panny Marie se dovolával jen proto, aby jí zvěstoval, co se přihodilo, ne aby sestoupila a přispěla ubohé indiánské matce v nouzi. A poněvadž právě náboženství, jak my mu rozumíme, ještě do srdcí a myslí těchto lidí nevniklo, zachovali si dosud srdce překypující dobrotou a láskou.

Seděl jsem na bedně, dobře metr od vchodu. Kdo chtěl dovnitř nebo ven, mohl pohodlně projít kolem, aniž mě v nejmenším obtěžoval. Přesto se u mne všichni, muži, ženy i dospělejší mládež, zastavili a řekli: „Když laskavě dovolíte, señor.“ A teprve když jsem odvětil: „Pase!“ nebo „Es su propio!“ přešli. Nedělali to proto, že jsem byl běloch. Kdyby byl na bedně seděl indiánský rolník v cárech, byli by se ho lidé dovolovali se stejnou vážností. Nemohli prostě bez toho kolem člověka projít. Choval jsem se samozřejmě stejně, když jsem měl projít kolem Indiána, ale jen si představte, že bych byl takto zdvořilý doma ve Spojených státech. Všichni by si mysleli, že jsem si přivezl nějakou tropickou nemoc. Doma vyji s vlky. Člověk si aspoň zachová zdravé nervy, když se nesnaží věčně pozvedávat lidi k sobě. Když je budeš tvrdošíjně vychovávat, přestože jsou přesvědčeni, že vědí sami nejlépe, co se sluší a patří, tak ti nanejdvůš stoupne krevní tlak a uzlobíš se k smrti. Když žiješ mezi lidmi, kteří patří k jiné rase a mluví jinou řečí než ty, staneš se filosofem. Ale nechť se stane cokoli, je lépe držet se přesvědčení, že není nikde na světě krásněji než doma. Pak máš pokoj a jsi váženým občanem. A nejen že se tato filosofie skutečně vyplácí – stačí ji správně uplatňovat, udělal jsem navíc ještě tu zkušenost, že daleké cesty zušlechťují jen toho, kdo se něčemu přiučí i tehdy, když se potuluje jen po své domovině. Kdo chodí světem s otevřenýma očima, uvidí a přiučí se na malém výletě víc, než tisíc jiných při cestě kolem světa.

Když někdo přijde do středoamerické džungle, aby zhlédl, co indiáni u nějakého toho mostu provádějí, nepozná ani džungli, ani Indiány, pokud bude přesvědčen, že kulturní okruh, z kterého sám pochází, je jediný, jenž za něco stojí. Kdo se vydá na cesty a kdo se chce porozhlédnout, měl by si vždy uvědomit, že mnohé, čemu se na škole a na universitě učil, neodpovídá pravdě.

29

Měl jsem hlad, a tak jsem se šel podívat za Sleighem. Děvče už bylo dávno vzhůru. Roztloukla na metáte uvařenou kukuřici, upekla tortilly, uvařila černé boby a postavila na kávu.

„Káva ještě není hotová,“ řekl Sleigh, jakmile viděl, že jdu. „Musíme počkat, čtvrt hodinku to ještě může trvat. Kdyby tady byla má žena, tak jsme ji dostali dříve. K sakru, jsem já ale unavený! Ztraceně unavený, opravdu, to musím přiznat.“

Začal klímat, ale byl hned zase vzhůru a zeptal se mě: „Neviděl jste toho kluka? Myslím toho chlapa líného, co u mne pracuje. Má odnést mléko nahoru do krámu.“

„Pomáhá pomatenému synu Garciových při ohňostroji.“

„Tak, tam je tedy. No počkej, tebe si podám. Ví dobře, že se musí starat o mléko; než je dopraví do krámu, tak v tomhle vedru možná zksyne.“ Vstal a oba jsme se vraceli k chýši Garciových.

Když jsme vstoupili do dvora, vracel se Garcia právě ze své tajemné výpravy. Vyňal z lýkového pytle, který visel u sedla, svazek svíček, balíček mleté kávy, čtyři hnědé homole surového cukru a tři litrové láhve mezcalu. Jedna z nich byla zpola prázdná. Nebylo se čemu divit, neboť cesta byla daleká a starému Garciovi bylo těžko u srdce. Nic zvláštního, že se mu oči tak leskly. Obličej měl rudý a odulý. Ale byl aspoň poctivý a nesnažil se budit dojem střízlivosti. Podal láhev hned příteli, který mu přidržoval koně, když slézal. Přítel si lokl a potom šla láhev od úst k ústům.

Když Garcia došel ke krámu, měl v kapse jen několik pesos. Ze mu však umřel syn, tak se majitel uvolil poskytnout mu na dluh všechno, co k smuteční slavnosti potřeboval. Pro Garciiu by bývalo

bylo strašně trapné, kdyby byl musil pohřbít syna bez mezcalu, kávy, cukru a přiměřeného počtu svíček. Kupec také věděl, že dluhy vzniklé smuteční slavností budou zaplacený, jakmile se Garcia dostane k penězům; i když se jiné nedoplatky scházely náramně těžko. Poněvadž v tomto krámě bylo všecko více než dvakrát tak drahé jako ve městě, kynul, z tohoto nákupu báječný výdělek. Ve skutečnosti tomu totiž bylo tak, že hotové peníze, které Garcia zaplatil, téměř ze čtyř pětín kryly pořizovací hodnotu. Na tom se zase jednou ukázalo, že žádné bojiště není tak pusté a prázdné, aby se přece jen nenašlo pár lidí, kteří i z něho ještě dovedou vytlouci slušný kapitál. Všecko pod sluncem se dá proměnit v dolary nebo pesos. Zcela lhostejno, zda jde při tom o slzy matky, smích dítěte nebo bídu chudých. Vždycky z toho koukají peníze. Člověk musí zaplatit za svůj žal jako za svou radost, za svou počestnost jako za svou nepočestnost. Dokonce i za svou poslední komůrku pod zemí, kde už nikomu není v cestě, musí zaplatit. Jinak skončí na mrchovišti, pokud se nad ním nějaký studující medicíny neslituje a nezachrání ho před tak potupným koncem. Oč by bylo na světě zábavy méně, kdyby tomu bylo jinak.

„Muchacho!“ křikl Sleigh. „Co je s mlékem?“

„Estoy volando, jefe, už letím!“ zvolal chlapec.

„Tak ale honem! A žádné řeči! Señor Velasquez ti vypráší kalhoty, jestli mu přineseš mléko zksylé.“

Spustil-li Sleigh tak přísným tónem, pak ne snad proto, že by si kvůli několika litrům mléka dělal hlavu nebo že by se zlobil. A to, co řekne nebo udělá señor Velasquez, majitel krámku ve vsi nedaleko železniční zastávky, ho zajímalo ještě méně. Kdyby si señor Velasquez jednou na mléko stěžoval, až by k němu Sleigh přišel vyúčtovat a vyinkasovat peníze, které musil poslat majiteli ranče, tak by nepochodil. Sleigh by se k němu otočil zády, nasedl by na koně a jel domů. Jestli Sleigh vůbec měl něco rád, tak to byl dobytek, který mu byl svěřen. Ale šéfem, señorem Velasquezem, nebo mlékem si hlavu nelámá. To, že šéf, señor Velasquez, a mléko měli s dobytkem něco společného, byla pro něho čirá náhoda.

Vraceli jsme se do Sleighovy chýše a sedli jsme si k starému sudu od petroleje, abychom se nasnídali. Naším ubrusem byly již ne zcela čisté noviny.

Sleigh se díval na snídani, jako by cosi chybělo. Potom řekl děvčeti: „Usmaž každému ještě dvě vejce!“

„Sí, patron, ahorito,“ odvětilo děvče. Zašla do tmavého kouta chýše, kde na kůlu, který podepíral střechu, visel koš. V koši si hověla s ospalýma očima kvočna. Přemýšlela asi právě o tom, proč tu musí sedět, zatím co všechny ostatní slepice pobíhají kolem a koketují s kohoutem. Děvče chytilo slepici za krk, vyhodilo ji z hnízda, vylovilo čtyři vejce a vrátilo se k ohništi. Kvočna hlasitě kdákala a běhala rozčileně po chýši. Skočila na náš „stůl“, převrhla hrnky s kávou, vznesla se do vzduchu, spadla zase na zem a vrátila se do svého koše. Chvilku zůstala sedět na okraji, prohlížeje si jeho obsah. Pak do něho skočila, zamíchala vejci, spočítala je nohama a nakonec, když žádné nepostrádala, klidně se usadila a zavřela oči. Byla zase smířena se světem. Byla zase šťastná a spokojená se vším, co na té boží zemi máme, poněvadž nedovedla počítat. To, že někdo uměl dobře počítat, způsobilo už nejedno neštěstí, které nás lidi potkalo. Od doby, co počítací stroje téměř vylučují možnost omylů, jsou tragédie, které s počítáním souvisí, stále čtenější a strašnější.

Když jsme se nasnídali, uznali jsme za vhodné se konečně trochu prospat.

30

Vzbudila mě hudba. Oba hudebníci, kteří měli přijít večer a kteří by teď možná nemuseli hrát při pohřbu, kdyby byli přišli včas, zahráli úvodem svižný foxtrot.

Sleigh byl už dlouho vzhůru. Prolézal křovím, poněvadž mu nějaké tele uteklo z corralu. Umyl jsem se a oholil, rychle jsem vypil dva hrnky kávy, snědl pár lžic fazolí, zavinutých do teplých tortill, a zašel jsem ke Garciovým.

Našel jsem tam veliké, velmi živé shromáždění. Ke všem stromům, keřům a kůlům byli přivázáni koně, muli nebo osli, někteří ještě se sedly na hřebetech, jiní bez nich. Všude postávaly nebo dřepěly na zemi ženy ve svátečních šatech; muži měli na sobě úbory,

jež nosili jindy. Hejno dětí naplňovalo prostranství křikem a vřeštěním. Téměř všechny byly nahé, zbytek, a to většinou děvčata, byl polonahý.

Noví hosté donesli další ralkety, a tak to na všech stranách bouchalo a práskalo.

Muzikanti, kteří hráli celou noc, si teď udělali přestávku. Šetřili síly pro dlouhý pochod buší ke hřbitovu.

Několik mužů se opilo a leželo s jinými, kteří dosud spali, na holé zemi. Nikdo si jich nevšiml.

Slunce stálo již vysoko a žhnulo nemilosrdně. Zpití, kteří se octli v jeho žáru, zneklidněli, probouzeli se, zalézali do stínu a upadli do mrákot znovu. Některým se ani nepodařilo najít stín. Zhroutili se dříve, než se do něho dostali, a zůstali ležet jako beztvaré rance.

Kozy a prasata pobíhaly volně. Když se zapletly lidem mezi nohy, dostávaly kopance, které jim však zřejmě příliš nevadily. Také spousta psů tady byla. Neustále dováděli a proháněli prasata. Slepice se s krůtami tahaly o červy a drobtý, a koně, osli a muli, kteří nebyli přivázáni nebo se utrhlí, pobíhali mezi lidmi nebo slídili po trošce zeleni, která ještě nebyla podupána. Včera jí bylo u pobořeného plotu a v koutech dvora ještě dost, ale teď to tu vypadalo, jako by se bylo přehnalo hejno kobylek.

Tato spousta zvířat způsobovala lidem značné obtíže, ale nikdo se pro to na tu havěť vážně nezlobil. Čas od času si některé zvíře vysloužilo ránu. Nějaká žena třeba zvolala: „He, perro, pryč odtud, ty pse prašivá!“ Nebo jiná: „Zatracené prase, ještě mě porazí!“ Chvilími také zavolali na některého z chlapců, aby psa nebo prase odehnal. Někteří po nich také házeli kamením; dávali však vždy bedlivě pozor, aby zvířatům nezpůsobili bolest. Mělo to být jen varování, nikoli trest. Když ovšem pes nebo prase měli tolik drzosti, že utekli s celým morralem, to znamená s malým sáčkem z lýčí, v němž rodina uschovávala proviant na cestu, pak se nikdo nerozpakoval zloděje přimět k respektu klackem nebo velkým kamenem.

V některých skupinkách se ozýval hlasitý smích. V jiných se živě debatovalo. Mládenci stáli pohromadě a zpívali nebo hráli na foukací harmoniku. Sem tam bylo vidět nějakého muže znalecky posuzovat koně a muly. Leckterá žena vykládala ostatním o starostech, které má

s dětmi, příbuznými nebo sousedy. Ani ony totiž nežily obklopeny jen láskou a přátelstvím. Vyprávěly o tom, jaký je jejich strýc nebo švagrová lakomec, jakým strašným sousedem je don Chucho.

Kdyby byl osadou v tuto hodinu prošel cizinec, nebyl by uvěřil, že je tady shromážděna obec truchlících. Jen chvílemi si to lidé zase připomínali, a pak samozřejmě zvážněli, jak se sluší a patří. V takových okamžicích náhle žertování a hlučení ustalo. Někdo prohodil: „Ba, ba, všichni musíme jednou umřít, jeden dříve, druhý později. A leckdo musí odtud ještě dříve, než doroste. Je to prostě tak. Chudák matka! Však se s tím vyrovná; život se proto nezastaví.“

Všechny ženy, které stály kolem, si povzdechly a potvrdily tím správnost oněch filosofických úvah.

V jiné skupince, která se bavila příliš nahlas, řekl jakýsi muž: „Ted' buďte všichni trochu zticha! Měli byste se stydět, dělat takový rámus a smát se na plné kolo. Copak jste úplně zapomněli, že v našem středu je mrtvý a že si matka může oči vyplakat? Jen co je pravda, ztratili jste všechn smysl pro slušnost.“

Na nejednom místě zatloukli do země kůly a natáhli přes ně deky, které měly chránit před sluncem. Na dvoře stálo jen málo stromů, jež byly tak veliké, aby skutečně poskytovaly stín. Kolem jedenácté dopoledne se obyčejně zvedl čerstvý větřík. Dnes se však nedostavil. Stíny lidí, zvířat, stromů a kůlů se zkracovaly. Už je bylo sotva vidět.

Smekl jsem a vstoupil jsem do chýše, abych se podíval, co se tam zatím událo.

Chýše byla přeplněna ženami, které si přivívaly čerstvý, vzduch víky od krabic a vějíří z lepenky, na nichž byla reklama některých druhů cigaret, piva, tequily, habanera a střížního zboží, ale také milenci v něžném objetí s příslušnými filmovými titulky. Ženy se ovívaly zcela mechanicky, jako by jejich ruce byly poháněny malými strojkami.

Všecky svíčky se ohnuly a u každé stála žena, která se ji snažila narovnávat. Opatrování těchto svíc zaneprazdňovalo neustále nemálo žen a dívek a poskytovalo nadto smutečným hostům příjemné rozptýlení; vždyť každá svíce měla své zvláštnosti a každá z žen, které je hlídaly, jiný způsob, jak se svěřenou svíčkou zacházet.

Dítě se zatím stalo již zcela podružnou, vedlejší záležitostí. Mrtvý hoch už u nikoho nevzbuzoval opravdový zájem. Když Garcia zase

jednou maličkému odkryla tvář, byla již k nepoznání. Podobala se spíše beztvaré mase. Tam, kde kdysi byla pochroumaná čelist, zela teď velká, odporná díra. Zuby byly obnaženy jako u umrlčí lebky. Dáseň byla nazelenalá a také otvor v hlavě se zvětšoval tak, že se objevovala lebeční kost.

Rychlý rozklad nezpůsobovalo jen tropické klima. Proces uspíšila říční voda, která do těla vnikla. V tropech obsahuje voda řek miliardy nenasytných, strašlivě žravých mikrobů, které se na mrtvé tělo vrhají stokrát lačněji než bakterie z vod mírnějších zeměpisných pásem. Jinak jsem si aspoň rozklad natolik pokročilý a odporný za tak krátkou dobu nemohl vysvětlit. Říkal jsem si: jak asi teprve vypadá to, co je skryto námořnickým oblečkem?

Obleček už ovšem vůbec nebyl vidět. Ať byly ženy jakkoli prosté, poznaly, že opičí fráček je šeredný. Měly lepší vkus než obchodník, který objednal spoustu těchto oblečků v přesvědčení, že je to správný oděv pro indiánské chlapce, kteří žijí v džungli, kde nikdo neví, jak loď vypadá, a kde nikdo nemá zdání o tom, proč lodníci musí takové obleky nosit a proč nemohou stejně dobře pracovat v overallech. Inteligentní lidé samozřejmě vědí, že tato uniforma vytváří předpoklady pro čistou, bezvadnou práci dobrého námořníka. To je ženám ve všech přístavních městech známo, ale jak to mají vědět obyvatelé tropických krajů uprostřed džungle?

Zeny přetáhly přes admirálskou uniformu jakési košilky z červeného, zeleného, modrého a žlutého papíru. Tyto košilky z rukou prostých indiánských žen vrátily indiánskému chlapci jeho důstojnost. Udivovalo mě jedině, že oděly dítě nejméně tuctem takových košil. Brzo jsem však přišel na to, proč jimi tak mrhají.

Téměř všechny ženy přinesly mrtvému nějakou ozdobu. Neměly možnosti domluvit se telefonicky předem. Nejedna přišla s tuctem archů barevného papíru. Jiné zhotovily papírové košilky ještě doma, jakmile se o tragické nehodě dověděly. A poněvadž každá z žen vložila do daru všechnu svou účast, všechnu svou lásku, přijala matka vděčně každou košilku a natáhla s pomocí dárkyň dítěti jednu po druhé.

Na štěstí nepřinesly všechny ženy košilky. Leckterá dala přednost hvězdičkám a křížkům, vystřiženým z plechovek nebo z barevného papíru. Tyto hvězdičky a křížky přišly jako zvláštní ozdoba na vrchní

košilku. Několik zcela chudých žen doneslo aspoň pestré hadříčky a tkanice, jež na košilky také ještě připínaly.

Vstupovala žena, kterou jsem znal. Byla to matka hochá, kterého jsem kdysi mohl vzkřísit z mrtvých, kdyby mě byl tenkrát onen Španěl neodstrčil a kdyby byl nezačal dítě budit jinak. Nevím dodnes, zda bych byl ve vsi tak váženou osobou, kdyby mi byl Španěl mé oživovací pokusy nepřekazil. Ovšem, možná, že by se mně lidé přesto obdivovali, neboť i kdyby byl můj pokus zůstal bezvýsledný, dovedli by si asi dost vážit toho, že se někdo po šest hodin bez ustání nejrůznějšími způsoby snaží probudit člověka znovu k životu.

První ženin pozdrav platil mně. Byla velmi přívětivá. Měla v ruce hezkou korunku ze zlatého papíru; nebyla ovšem provedena tak vkusně jako ta, kterou zvečera zhotovila žena pumpařova. Žena byla samozřejmě přesto přesvědčena, že její korunka je mnohem krásnější než ta, kterou dítě mělo na hlavě. Přistoupila k mrtvému, sundala mu bez ptaní starou korunku a nasadila mu svou vlastní.

Pumpařova žena sledovala její počínání, aniž jí bránila. Věděl jsem, kolik dobroty, sousedské náklonnosti a sesterské účasti do své korunky vetkala. Dokonce slzami ji skrápěla. A jakou radost z ní měla, když byla hotova, to jsem poznal, když si ji prohlížela se zadostučiněním umělce, který vidí, že dílo překonalo vlastní koncepci. Nezapomenu nikdy na zář v jejích očích, zalitých slzami, když chlapci korunku nasazovala a když se na něho dívala téměř jako na něco, co si zasluhuje božské úcty, jako na něco, co právě bylo povýšeno mezi svaté.

Pumpařova žena se teď na sokyni dívala a po nějakou dobu jsem si nebyl jist, zda nedojde k hádce. Udělala pohyb, jako by chtěla málo slavnostní výměně koruny zabránit. Pak se však ovládla a její tvář se mihl dobrotivý úsměv. Zkřížila paže na prsou a přihlížela bez rozhořčení, jak žena svým nikterak jemným způsobem vyměňuje korunky. Byla matkou a myslela snad na to, že ona druhá bývala také matkou a že ztratila milovaného isyna teprve nedávno. To, co teď činila, přece nebylo nic jiného než projev sympatie. Proč by se tedy s ní měla pro korunku pouštět do sporu. První korunka splnila své poslání. Teď mohla na její místo klidně nastoupit druhá.

Žena odhodila starou korunku stranou, jako by chtěla říci:

„Copak je tohle za veteš?“ Pumpařova žena korunku, která dosloužila, zvedla, zmačkala ji, aby už nikomu nepřišla na oči, a hodila ji do ohně.

31

Náhle jsem zaslechl před chýší vzrušené hlasy. Krátce na to vstoupil muž. Nesl pod paží rakvičku, kterou sám udělal. Byl to jeho dárek dítěti na rozloučenou. Volnou rukou smekl.

V okamžiku, kdy muž rakev postavil na zem, spustila Garcia znovu hysterický křik. Ostatní ženy v chýši i na dvoře se přidaly a řvaly jako pomínuté.

Muž, který vyrobil rakev, si hřbetem ruky setřel hustý pot s čela a osušil si velkým červeným kapesníkem krk.

Vešli tři muži. Zamířili rovnou ke stolu. Garcia zvolala: „Neberte mi ho! Nechte ho tady spát, jen pár hodin! Neodnášejte ho, prosím!“ Pobíhala po chýši a lomila rukama. Nejednou přitom vrazila do kúlů, podpírajících střechu, a po celou dobu bez ustání vřeštěla a křičela.

Nakonec ji dvě ženy chytly a sevřely v náručí.

Oni tři muži si křiku a lamentování nevšímali, odstrčili ženy se slovy: „Con su permiso!“ suše stranou a pustili se do práce.

Mezi těmito muži byl také Sleigh.

Rakev byla jen hrubě stlučenou truhlou ze zpuchřelých prken, která zřejmě pocházela ze starých beden. Nebyla ohoblována. Aby vypadala úhledněji, potáhli ji zvenčí modrým a červeným papírem. Uvnitř byla vystlána suchou travou a kukuřičnými listy, na nichž leželo několik vápencových desek.

Postavili rakev na jednu z beden. Pak čtyři muži uchopili bez zvláštních ceremonií mrtvé tělísko a pokoušeli se je sundat se stolu. Hlavička se však přitom tak prudce zvrátila, že jsem měl dojem, že se co nevidět ulomí. Přiskočil jsem proto a podložil jsem ji polštářkem. Hezké papírové košilky se posunuly a bylo po pracně zhotovené dekoraci. Nakonec se nám však přece jen podařilo mrtvého vložit do rakve. Pumpařova žena vyskočila, uvedla čilýma,

obratnými rukama košilky do pořádku a tělíčko, – pokud se vůbec ještě o něčem takovém dalo mluvit – zase pěkně upravila.

Rakev byla postavena na stůl. Garcia se ihned vrhla k dítěti, aby mu dala polibek na rozloučenou; když však chtěla přitisknout rty na hochova ústa, viděla, že je pozdě. Všimla si pachu, který z ubožáčka vycházel, zalapala po vzduchu, ustoupila a padla přitom téměř přes ženu, která jí seděla v cestě.

Garcia se zastavila dva metry od dítěte. Pozvedla paže, divoce jimi zašermovala a potom je nechala unaveně klesnout. Posléze jí ruce začaly bloudit po tváři, po prsou a svezly se znovu dolů; jako by stále cosi skrytého hledaly. Pak se prsty opět jako hádátka šinuly přes obličej až k čelu – a náhle si žena začala tak divoce a nezkrotně rvát vlasy, že ji sousedky musily chytit za paže, aby si nestrhla kůži s hlavy. Její zrak bloudil bezmocně kolem. Potom se najednou ženám vytrhla, zařvala a klesla k zemi jako podřáta.

Zeny jí pozvedly hlavu, snažily se jí vpravit vodu do pevně sevřených rtů a otevřít Garciiiny křečovitě sevřené dlaně. Rty a časem celá tvář jí zmodrala, ale ne nadlouho. Pomalu se zase probírala. Otevřela oči, pozvedla se, otřela si tvář, rozhlédla se, poznala přítelkyně a přinutila se k úsměvu.

To byl Garciiin poslední pozdrav vřele milovanému dítěti.

Její muž vstoupil, přivrávorál k ní, vytáhl pracně z kapsy láhev mezcalu a vtiskl ji ženě pln lásky a porozumění do ruky.

Garcia držela láhev jako něco posvěceného, zvedla se se země a zmizela v malé komůrce se zásobami. Mohl jsem ji pozorovat škvírami mezi tyčkami stěny a viděl jsem, jak si nahýbá tak, že by to bylo porazilo i starého norského námořníka. Pak láhev odtrhla od úst, prohlédla si ji a popřála si nový doušek, který se sice již nerovnal předcházejícímu, ale po němž přece jen v litrové láhvi ubylo tekutiny tak na dva prsty. Když užila tohoto léku pro útěchu, vyšla zase a vrátila láhev svému pánu a vládci jako hodná, slušná manželka. Utřela si hřbetem ruky ústa a v jejích zapadlých očích se zračila spokojenost.

Poněvadž starý Garcia vytáhl láhev z kapsy kalhot a poněvadž ho stálo mnoho práce, než ji odtamtud dostal, využil toho hned k tomu, aby si také zase pořádně lokl. Škoda každé promarněné příležitosti!

Dárce rakve vytáhl z jedné kapsy kladivo a z druhé dva silné, zrezavělé hřebíky. Řekl si asi, že tím své úmysly naznačí jasněji, než nějakými dlouhými řečmi.

Garcia jeho úmysly ihned pochopila. Přistoupila k rakvi, sňala šátek a prohlížela si to, co z tvářičky, včera ještě kypící životem a plné radosti, zbylo. Zírala s hrůzou na obličej svého dítěte a rychle jej zase přikryla.

Pak žena jakoby v očekávání čehosi chvilku postála a odešla posléze rychlými kroky k poličce, na níž *stál* obraz Panny Marie. Uchopila malou havajskou kytaru a položila ji maličkému do rakve. Potom se zase zamyslela, vrátila se znovu k poličce, vzala všechny hochovy hračky – potlučené plechové autíčko, udičku, provázky, rozbitou zátku a ještě pár věcí bez valné ceny – a odnesla je k rakvi, aby je do ní uložila. Přitom tiše prohodila: „Aby si nepřipadal moc opuštěný; všechno, jen to ne.“ Pak nad ním ještě chvilku postála a řekla: „Adiós, Carlitos! Adiós, Carlosito mío!“

V chýši se nikdo ani nepohnul. Nikdo nepromluvil. Nikdo ani nehlesl. Jako by všichni při posledním rozhovoru matky s dítětem zadržovali dech.

Garcia sklonila hlavu, pomalu se otočila, obrátila se k rakvi zády a přistoupila ke stěně, jejímiž škvírami zvenčí probleskoval oheň.

Dárce rakve truhlu rychle přiklopil víkem a přitloukl je provisorně několika lehkými údery kladivem, aby se mohlo u hrobu ještě jednou sejmut.

32

Od té chvíle šlo všechno velmi rychle. Čtyři mládenci, všichni tak kolem čtrnácti let, vyzvedli rakev a pohřební průvod vykročil. Muži, ženy a děti se napojili na nosiče. Zeny nesly své kojence zavinuté do rebozos na zádech.

Zanedlouho dorazil průvod na ono místo mostu, kde se s něho dítě pravděpodobně zřítilo. Nosiči zastavili, jako by se byli tajně domluvili.

Všichni mužové smekli. Garcia se hořce rozplakala. Nekřičela, ale její slzy dojímalý smuteční hosty více než předešlý nárek. Pumpařova žena matku políbila a začala ji konej šit. „Jen se vypláče,“ pravila, „když si tím ulehčíte. Tu máte, utřete se,“ a přitiskla matce kapesník na opuchlou tvář.

Nosiči pokračovali v cestě.

Sleigh postál chvíli s ostatními na mostě. Když viděl, jak se pohřební průvod dává znovu na pochod, otočil se a šel zase zpátky. Neřekl sice nic, ale já byl přesvědčen, že se opět jednou musí vydat za zaběhlou krávou.

Průvod přešel most a minul čerpací stanici. Po špatné, místy zbahnělé stezce džunglí to mohlo procesí také trvat téměř celé odpoledne, než dorazí na hřbitov.

Smuteční hosté nekráčeli zvlášť spořádaně. Garcia vrávorál mezi dvěma přáteli, kteří měli co dělat, aby ho udrželi na nohou, poněvadž už sami nebyli tak zcela střízliví. Matka šla po boku pumpařovy ženy. Zavěsila se do ní. Měla dosud na sobě své zelené gázové šaty; snad si to už ani neuvědomovala. Až na hadry, které nosila ve všední den, také neměla, co by při takových slavnostních příležitostech jiného oblékla. Šaty byly potřísněny krví a blátem a na nejednom místě roztrženy. Květiny se ztratily, ale špendlíky, které je kdysi přidržovaly, tu ještě byly.

Také pumpařka a téměř všechny ostatní ženy byly dosud oděny do šatů z předešlého večera, jenže je neměly tak špinavé a potrhane.

Když minuli most, pocítili všichni cosi jako ulehčení. Před nimi se otevíral nový svět a na neblahé místo chtěli co nejdříve zapomenout.

Když měl průvod čtvrt hodiny mlčelivého pochodu za sebou, začala smuteční společnost ponenáhlu oživovat. Jako by každému spadl těžký kámen se srdce.

Hudebníci – houslista a kytarista, oba Indiáni – si chystali nástroje. Nevěděli, že je něco jako pohřební písně, pochody a nokturna, jimiž jde vylákat duchy z komínů a vikýřů, aby před uchváceným obecnstvem zatančili. Že jsou chorály, věděli dobře, neboť je přece znali z kostela. Ale nedovedli nic takového zahrát, a i kdyby to byli dokázali, nezahráli by stejně, bůh sud' proč. K čemupak by tu vlastně americké jazzové skladby byly, kdyby se nedaly hrát

kdekoli a při všech příležitostech, ať už šlo o svatbu, křest, svátek všech svatých, tanec nebo pohřeb? Hudba zůstávala hudbou, vždycky a všude, a bylo bláhové hrát po každé něco jiného. To ať dělají ti, kteří to jinak neumějí. Ale ať tomu bylo jakkoli: malý chlapec musil být pohřben za doprovodu hudby, a k tomu byla dobrá každá muzika – vždyť byl stejně už napul v nebi.

Strachoval jsem se, aby nakonec nespustili něco jako „Home, Sweet Home“ nebo „My Old Kentucky Home“. Ale natolik tito hodní indiánští hudebníci přece jen nezbloodili od cesty civilisace. Měli k nám Američanům mnohem blíže. Poznal jsem z toho zase jednou naprosto jasně, že žádná politická hranice ani barva pleti nebrání šíření naší grandiosní kultury.

A tak hudebníci tedy hráli to nejnovější ze svého repertoáru, Taintgonnarainnomo, a dost se to k námořnickému oblečku hodilo.

Avšak už to, že šlágr byl tady v džungli hrán jako smuteční pochod, jasně dokazovalo, že tento hnusný výplod naší civilisace narazil – aspoň v tomto koutě světa – na neprostupnou stěnu. Nutnost smrti tito lidé chápou, ale co nechápou, je pokrytectví, s kterým my, přívrženci církve Kristovy, pohřbíváme své mrtvé.

Americké taneční melodie proto nemohly jejich city uvést ve zmatek; duchovní písně a zbožné chorály by je však naopak byly náramně poplašily. Podle nich se něco takového vůbec k tomuto velkému mystériu, jakým je zánik života, nehodilo.

Ale jakou to vše hraje roli? Co je slunci do našich mrtvých, do plačících matek, pohřbů, amerických foxtrotů a depilačních prostředků? Co mu je po tom, zda máme opravdovou kulturu nebo kulturu talmovou, dobrou hudbu nebo vrískot z mosazných trychtýřů? Nádherné slunce se čerta stará o to, zda někoho zlobí, když běloch své kbelíky s odpadky vyprazdňuje nad hlavami lidí, které pokládá za méněcenné. Ať nás tíží jakýkoli žal nebo bol a jakékoli starosti, skutečné nebo zdánlivé, slunce táhne tím vším nedotčeno dále svou vesmírnou drahou. Je Bohem, jediným Bohem, Spasitelem, Vykupitelem; jediným viditelným, všudypřítomným, věčně mladým, věčně se usmívajícím Bohem; nikdy nezanikající jásavou písní o věčném znovuzrození. Slunce je stvořitelkou a udržovatelkou, matkou a rodičkou! Rozdává a promrhává zároveň.

Neustává nikdy poskytovat zemi hojnost plodů a krásy, a přece si nežadá modliteb, uctívání, díků. A nikdy nehrozí tresty.

Co si dělalo slunce tam nahoře z našeho pohřbu? Stálo právě nad námi a jeho sálající paprsky nás nemilosrdně spalovaly. Potáceli jsme se po lopotné cestě, zakopávali jsme o kořeny a kmeny, sklouzávali jsme do děr a bořili jsme se do bahnitých stružek. Prodírali jsme se trnům a namáhavě jsme pochodovali vysokou préríjní travou.

Nekonečné hodiny jsme pochodovali pekelným vedrem.

Lidé klábosili, smáli se, povykovali, vřeštili, zpívali a pískali. Občas hudba zahrála. Foxtroty, onestepy, twostepy, blues. Chvillemi ale také Jesusita de Chihuahua, Reina de mi jaca, Amapola del camino nebo Adelita, aby si odpočala; neboť tyhle melodie dokázali zahrát i ve spánku. Kdyby se muzikanti ovšem byli omezovali na tyto pěkné písně, byli by je smuteční hosté pokládali za staromódní. A aby si tedy nikdo nemyslel, že jsou omezenci, kteří si libují jen v tom, v čem si libovali jejich otcové, raději své nádherné lidové hudby zase nechali. Lidé se aspoň dověděli, jak se už poameričtili. A tak se chvějivým vzduchem nesly zvuky hudebního velečila našeho století, velkého amerického tedeum „It ain't goin' ta rain no moa“.

Rakev se na ramenou mládenců, kteří ji nesli, povážlivě kymácela. Zakopl-li některý z nich o kámen či o kořen, nebo zapadl-li do díry, pak celá kolona vykřikla: „La caja, la caja! Bedna, bedna,“ a všichni, kteří kráčeli vedle rakve, přiskočili a truhlu podepřeli; jinak se totiž mohla snadno skutálet po svahu dolů. A co by se bylo stalo, kdyby rakev byla vskutku spadla a kdyby se byla otevřela, to si vůbec nelze představit.

Supi nás provázeli po obou stranách cesty. Jedni letěli před námi, jiní za námi. Občas se některý snesl na strom nebo keř, chvíli tam poseděl, vzlétl znovu a držel se zase v naší blízkosti. Docela blízko si nikdy netroufali, ale jejich hladové oči a suché, tvrdé zobáky jsme přece jen jasně rozeznávali.

Přicházeli jsme k řadě kúlů, rozežraných termity. Z některých visely konce zrezavělého ostnatého drátu. Na tucet supů kůly zabralo. Zůstali na nich dřepět. Byl to pro nás, kteří jsme tudy táhli, abychom pohřbili dítě, strašidelný pohled, neboť supi seděli pěkně v řadě jako stráž. Někdo z pohřebního průvodu chtěl udělat vtíp. Řekl:

„Ptáci vypadají ve svých černých fraccích jako funebráci.“ Jiný se zachechl a usoudil: „Tenhle vypadá přesně jako eura, co mi minulý podzim křtil novorozeně.“

I já měl dojem, že se podobají spíše duchovním než zřízencům pohřebního ústavu, duchovním, jež nikdy nikomu neprominou chybu a jež působí nejpřesvědčivěji, když káží o pekelném ohni a satanových sadistických choutkách.

Před rakví pochodoval Carlosův slabomyslný bratr. Byl obklopen houfem povykujících, vřeštících dětí. Jeden z hochů po celou dobu mával tlustým klackem s rozžhaveným koncem, aby bylo stále o co zapalovat žabky, které co chvíli vybuchovaly. Když spustily první jako salva z ručnic, dali se supi polekaně na útěk a skryli se v buši. Časem si však na hluk natolik zvykli, že nás provázeli zcela bezstarostně. V těchto krajích nikdo po supech nehází kamením, nikdo jim úmyslně neublíží. Je zákon, který tyto ptáky chrání. Ale i kdyby toho zákona na ochranu supů nebylo, lidé by je nechali na pokoji, neboť vědí, že zastávají funkci zdravotní policie a že se starají o odstranění zdechlin.

Manuel šel zcela sám, jako by ani k pohřebnímu průvodu nepatřil. Zašel jsem dvakrát za ním, abych si s ním popovídal o Texasu a o jeho tamější práci. Odpovídal mi a pokoušel se dokonce o úsměv; když jsem však viděl, jak se mu těžko mluví, nechal jsem ho na pokoji.

Starý Garcia se každou chvilku zastavoval, aby mohl vytáhnout láhev z kalhot a napít se. Oba přátelé, kteří ho podepírali, aby došel na hřbitov po vlastních nohou, mu ve vyprazdňování láhve pomáhali. Sem tam se přihlásil také někdo z ostatních jeho přátel a nikomu nebylo odepřeno. Garcia si mohl tuto štědrost dopřát; kdyby se ukázalo, že jedna láhev nestačí, měl druhou v zásobě.

Matka kráčela uprostřed velkého zástupu. Kdo ji teď viděl, toho by nikdy nenapadlo, že je z truchlících nejvíce postižena. Neopírala se již o pumpařovu ženu. To při nesnesitelném horku a při nerovné cestě také ani nebylo dobře možné. Ale pumpařka šla dosud vedle ní a také několik jiných žen se drželo nablízku, aby se matka ani na okamžik necítila osamocena. Všechny si povídaly, aby jim cesta spíše utíkala a aby si přece jen tíživé vedro tak neuvědomovaly.

Mluvily o nejrůznějších věcech, jen o dítěti už ne. Vracely se zase zpátky do každodenního života.

Mládenci se začali hádat. Žádný nechtěl nést rakev. Nikdo již o tu čest nestál, ač se napřed o to drali. I nejotužilejší už měli dost zápachu, který vycházel z rakve. Všichni si ovázali ústa a nosy kapesníky, aby se – pokud to vůbec bylo možno – chránili před strašlivým puchem.

Když si člověk uvědomil, že Garcia po šestatřicet hodin nepřimhouřila oka, že ji stihla nejhroznější rána osudu, která matku na tomto světě může postihnout, že celých dvacet hodin proplakala, prokřičela a probědovala jako dosud v životě nikdy a že od pozdního odpoledne předcházejícího dne už nejedla, pak si musel říci, že je vlastně div, že tak statně pochoduje s sebou.

Ne menší div byla hudba. Po celou noc muzikanti vyhrávali k tanci, kousek za kouskem, bez přestávky. Když totiž Indiáni tančí, pak tančí. Nevynechávají ani jediný kousek a nesednou si ani na chvilku, aby třeba zírali na měsíc. Na to je dost času, až tu žádná muzika nebude.

Když jsem se tak na shromáždění díval, musel jsem se ptát, zda lze tohle vůbec ještě považovat za pohřební průvod. Ti lidé táhli všichni ke hřbitovu, dobře, ale vypadalo to přitom tak, jako by se byli mrtvého již dávno zbavili a jako by celému pochodu dodávala smysl už jen ona hudba. Ač jsem v duchu protestoval a spílal, nabyly nakonec americké taneční melodie a sladkobolné milostné písně přece jen vrchu. Ovládly zcela mysl smutečních hostí, kteří této hudbě zřejmě dávali přednost před hudbou domácích. Všecky mé vznešené myšlenky byly jen hlasem volajícího na poušti, a kdybych byl řekl nahlas, jak se mi ty naše pochybné vymoženosti nezdají, byli by si všichni zaručeně pomyslili, že jsem dostal úpal.

Možná, že ti lidé vlastně měli pravdu. Nač konec konců myslet na smrt a na pohřeb? Svět kolem nás překypoval zelení a byl plný života. Nad námi se skvělo modré nebe se zlatistvým slunečním kotoučem. Motýli, někteří velcí jako obě dlaně a jiní krásnější než nejdrahocennější skvost, poletovali po tisících vzduchem a jejich pestré barvy se odrážely od tmavého pozadí džungle. V houštích cvrlikali ptáci, skrytí před našimi zraky. Džungle hudla, pěla a zvučela tak, že občas dokonce na čas přehlušovala hudbu. Všude

kolem plno života, a my se tady drželi utkvělé myšlenky, že je třeba uspořádat pohřební průvod. Proč jsme dítě nenechali ležet v řece? Proč jsme je prostě nevypustili z hlavy a nenechali dítě dítětem? K čemu celé to divadlo? Nebylo o hochu v řece postaráno mnohem lépe než v nějaké hřbitovní jámě, z níž ho psi a prasata zaručeně vyhrabou, aby se zmocnili toho, co z něho ještě zbylo? Bůh vyvolil chlapci řeku za druhu při hře, a v ní jsme ho měli nechat, v ní mohl být svým způsobem šťastný. Proč jsme ho vytáhli z hrobu, který mu byl uchystán? Inu: když už jsme křesťanství přijali, tak jsme přece nemohli jednat jako pohaní a musili jsme učinit to, co jsme považovali za křesťanskou povinnost.

K čertu! Kéž bych se byl raději soustředil na cestu a nebloudil stále myšlenkami jinde! Teď jsem skončil v díře plné bahna a všichni se mi vysmívali. To člověk z toho má. Chce být slušný chlap, a proto se kvůli bláhové ideji tady trmácí a zakopává o kořeny.

Ať žije svět, v němž je tolik komických věcí! Co pro něho znamená tato truhlička s rozkládajícím se tělem? Nic. Jak nepatrný je člověk vůči vesmíru! Jak nicotné jsou jeho starosti, jeho války, jeho ambice, jak nicotné je jeho pachtění, jeho snaha předstihnout konkurenty! Co zbylo po velkém Césarovi? Řím by byl i bez něho. Možná, že by město nestálo při Tibeře, ale Římem by bylo. Co zítra ještě zůstane po oněch tuctech císaříčků dneška, kteří děsí lidstvo a myslí, že dokáží vystavět nový svět? Jaký smysl mají všechny ty války a diktatury, když lidé nakonec přece jen vždy udělají to, co jim prospěje nejvíce? Proč tedy neužít života a lásky, proč se neveselit? A když člověk jednoho dne zjistí, že všeho toho už užívat nemůže, potom nechť zemře a je zapomenut. Potom nechť po sobě nezanechává duchů. V tom je celá podstata ráje.

Došli jsme konečně k vesnici. Chýše, chýše z listů palem a trávy a uprostřed žalostná napodobenina amerického bungalowu. Všude

pobíhalo plno nahých dětí. Mezi chýšemi, před nimi i v nich plno slepic, prasat, krůt, mezků, koz a psů.

Obyvatelé vesnice vycházeli z příbytků a vyčkávali s hlubokým tichem pohřební průvod. Mlčeli, dokud nepřešel. Když se blížili první smuteční hosté, mužové smekli. Dokonce děti přerušily hru a křik a hleděly na nás široce rozevřenýma očima. Žena s kojencem na rukou zajechla, když se průvod bral kolem. Jiná postrašeně chytila dítě, které si hrálo u jejích nohou, pozvedla je k sobě a sevřela je v náručí, jako by ji někdo chtěl o ně připravit. Potom propukla v nářek a kdejaká žena z pohřebního průvodu se přidala a naříkala stejně, i Garcia; jako zvířata, která takto odpovídají svým druhům.

Z krámu vyvrávoral jakýsi muž. Měl na sobě laciný bílý bavlněný oblek. Neviděl jsem takový už po týdny. V pravici držel hůl, s kterou mával nazdařbůh vzduchem. Držel se sotva na nohou.

Byl to učitel ze sousední obce. Měl tam zaměstnání jen na dva měsíce, neboť stát v téhle vesnici učitele déle neplatil. Vydělával pětasedmdesát centavos denně. Více než dvouměsíční mzdu stát pro tuto indiánskou ves nemohl uvolnit. Když čas uplynul, musil se učitel vrátit do města, kde měl rodinu. Tam pak čekal na nové místo, mohl je dostat brzo, mohl na ně čekat dlouho, nemusil se ho dočkat vůbec. To záviselo úplně na učitelových osobních přátelích a na jejich známostech s nějakým diputado nebo jiným politikem.

Peníze na zpáteční cestu si učitel obvykle sháněl tak, že chodil od chýše k chýši a prosil rodiče žáků o malý příspěvek. O tolik, kolik prostě mohli dát, a toho nebylo nikdy mnoho, neboť šlo o chudobné indiánské rolníky.

Poznal jsem učitele, když působil v jiné indiánské obci, vzdálené odtud dvě stě kilometrů. Zdržoval jsem se tam kdysi několik měsíců a doprovázel jsem ho pro ukrácení dlouhé chvíle na jeho sobotních výletech, při nichž děti seznamoval se základy zeměpisu, rostlinopisu a nauky o hmyzu. Vedl tam také večerní školu pro dospělé, poněvadž v celé vsi bylo jen pět nebo šest lidí, kteří uměli číst a psát, a ne více než tucet těch, kteří se uměli podepsat.

Kdo v této chvíli učitele spatřil, musil ho mít za notorického opilce. Já ovšem věděl, že je stejně solidní jako jiní učitelé. Nebyl Indián, byl asi nejspíše španělského původu se silně maurskými rysy. V jeho dnešní podnapilosti měla zřejmě prsty náhoda. Věděl jsem, že

se věci teď dají jiným směrem, než se očekávalo. Così se chystalo. Jinak by učitel nebyl opilý.

Známí Gardových, kteří v obci bydleli, požádali učitele, aby přišel a pronesl u hrobu dítěte několik slov. Znal chlapce, poněvadž se u něho týden učil. Otec tenkrát právě našel práci u železnice. Jen na týden, ale matka poslala maličkého aspoň na ten týden do blízké školy, kde měl právě tak čas naučit se poučce, že „i bez tečky není i“.

Učitel pozvání, aby promluvil u hrobu, přijal a přišel do vesnice, v níž byl hřbitov. Zde se setkal s otci svých žáků. Poněvadž neměl kam jít, zašel napřed do krámu a objednal si sodovku. Po nějaké době se objevil člověk, jehož dva syny učil. Otec pozdravil učitele a pozval ho na malou copitu mezcalu. Pivo bylo příliš drahé. Poněvadž nebyl led, bylo teplé a ani by nechutnalo. Kdyby byl učitel pozvání nepřijal, mohl si otec nakonec myslet, že je pod jeho důstojnost napít se s Indiánem. Učitel měl dobré srdce. Věděl, jak by otce odmítnutím urazil. Dokonce sodovka nebo limonáda stojí více než copita, a tak se učitel napil ostrého mezcalu. Vtom se objevil otec jiného žáka, a poněvadž učitel přijal pozvání jednoho, nemohl dobře dát košem druhému. A nakonec se dostavil ještě otec další, který zaslechl, že je učitel ve vsi; a tak vypili ještě jednu sklenku. Byla to po každé malá copita, ale ať počítáš jak chceš – když se jich sejde hezká řádka, je z toho nakonec přece jen půllitr. Horko se postaralo o ostatek. Měl pořádně v hlavě – to nutno přiznat.

Pohřební průvod se ubíral dále. Mnozí obyvatelé vesnice se připojili k smutečním hostům a vykročili s nimi. Daleko za všemi vrávoral učitel. Potřeboval celou silnici pro sebe. Za levici se ho držel Garcíův známý, který učitele pozval, aby u hrobu promluvil. Měl naloženo ještě víc než učitel. Tomu se sice podlamovala kolena, ale měl přitom aspoň trochu jasno v hlavě. A musit v tom vedru táhnout s sebou naprosto zpitého kumpána, který se ani trošku nesnaží udržet se na nohou, to jistě nebyla maličkost pro někoho, jenž se sám měl dost co potýkat s duchy, kteří jsou člověku po prvních třech sklenkách tak dobrými kamarády, ale stávají se po desáté náramnými nepřáteli.

Učitel se snažil, seč byl, aby ukázal, že je ctihodnou osobou. Jeho kumpán však, který spíše lezl po kolenou než chodil, učitele co chvíli strhl na zem. Opilý přítel neustále zakopával a padal, ale dobrák

učitel ho po každé zase postavil na nohy. Tento těžký úkol způsobil, že učitel budil dojem podroušenější než vsutku byl, když pohřební průvod přibyl do vesnice.

34

Truchlíci dorazili ke hřbitovu. Ach, tenhle hřbitov! Byl novým důkazem, že křesťanství vůbec ještě k Indiánům neproniklo, leda jako naprosto zchátralé panáboženství, vyšňožené jakýmsi nesmyslnými obřady, převzatými z římského katolictví první poloviny šestnáctého století.

Hřbitovní brána se skládala z dvoudílného tyčkového plotu. Byla tu jen pro oko; poněvadž zbytek plotu už dávno zpráchnivěl a spadl, dalo se vlevo i vpravo od ní nerušeně vcházet i vycházet. S kůlu visel zrezivělý ostnatý drát, který se místy vinul i po zemi. Se středního kůlu pozdravoval návštěvníky hřbitova kříž. Tři malé rovy s uschlými květinami a prostými křížky bez jakýchkoli jmen byly to jediné, co připomínalo hřbitov. Všecko ostatní vyhlíželo jako svět za Dne posledního soudu – někdy pozdě odpoledne.

Všude byly vidět hromádky hlíny, ale žádná se nepodobala hrobu. Na všech bujela nepoddajná tráva a spousta zdusaného roští. Většina kopečků byla rozryta, pravděpodobně psy, prasaty a divokou zvěří, kteří tu sháněli potravu. Celý hřbitov byl poset kostmi, které vysoká tráva milostivě přikrývala. Všude se povalovala shnilá prkna z rozpadlých rakví. Několik tuctů primitivních křížků bylo rozseto po zemi, bohatě zdobené trusem krav, koní, oslů, mulů a psů. Mně se však hřbitov líbil. Nebude-li možno svrhnout mou mrtvolu do moře, což by mi bylo nejmilejší, pak bych chtěl být ve vší tichosti pohřben na hřbitově tohoto druhu. A smím-li prosit – jen žádné květiny!

Děláme se svými mrtvými příliš cavyků. Pokládáme je za božské a svaté a podle toho s nimi nakládáme. Kdo je mrtev, je mrtev. Odešel od nás, a měli bychom ho nechat na pokoji. Měli bychom na něho zapomenout, jakmile jsme ho uložili pod zem nebo jakmile se proměnil v kouř. Miliardy, které vydáváme za naše mrtvé, by lidstvu

více posloužily, kdyby byly věnovány na novostavby nemocnic, na zdravotní péči a lékařské bádání. Bylo by mnohem humánnější a navíc i kulturnější, kdybychom peníze, které vynakládáme za mrtvé, použili pro dobro živých, pro jejich tělesné a duševní zdraví, aby mohli mezi námi pobýt co nejdéle. Jen za květiny, jimiž mrtvé obkládáme, za květiny, které už nevidí a jejichž vůni už nemohou vychutnávat, bychom ušetřili tolik peněz, že by se za ně mohlo každoročně k velkému štěstí matek pečovat o deset tisíc kojenců.

Jestlipak učitel a jeho průvodce někdy na hřbitov dojdou? Hned totiž ležel na zemi jeden, hned zase druhý. Konečně jsme stanuli před otevřenou jámou. Hrobníka tu nebylo. Jámu musel vykopat otec, příbuzný nebo soused. Tento hrob vyházal Manuel. Učinil tak brzo zrána, ještě za chládku. Jel potom rychle na koni zpátky, aby se mohl ještě zúčastnit pohřebního průvodu.

Postavili rakev vedle jámy na zem. Muž, který ji zhotovil, vytáhl oba hřebíky a odklopil víko, aby se matka mohla naposledy podívat na dítě. Byl mimo jiné předpis, že se rakev před spuštěním do země musí ještě jednou otevřít, aby se pozůstalí mohli přesvědčit, že je k věčnému odpočinku ukládána mrtvola správná a ne snad nějaká jiná. Kromě toho to byla pro mrtvého poslední příležitost, aby se probral k životu, usoudil-li snad, že dosud zcela mrtev není. V otevřené rakvi nebylo z mrtvoly celkem nic vidět. Zdálo se, že truhla obsahuje jen hromadu pestrého papíru se zlatou korunkou a žezlem, z něhož se papír již odlupoval. Tvář byla přikryta korunkou, která se posunula a zakrývala přitom strašně znetvořené rysy. Vyceněné zuby, které se zpod korunky šklebily, byly to jediné, co svědčilo o tom, že chomáč barevného papíru skrývá mrtvé lidské tělo.

Náhle se Garcia vrhla s hrozným výkřikem na otevřenou rakev a objala ji. Její křik se však posléze měnil v neustávající srdceryvné vzlykání. Prudké vnitřní křeče přitom lomcovaly celým jejím tělem a z jejího výstřihu náhle vypadla malá dřevěná píšťalka, kterou zachytila, když se dítěti krátce po tom, co je vylovili z řeky, vykutálela z kapsy kalhot. Ted' ležela píšťalka na zemi. Žena se na ni ztrnule zadívala, okamžitě ustala plakat, zvedla píšťalku, přitiskla ji ke rtům a rychle ji skryla mezi papírovými košílkami, jako by na to mohla nakonec ještě zapomenout. Potom řekla tješ: „Tu máš, mi nene, chiquito mío, nezapomeň na píšťalku! A promiň mi, chiquito

mío, ty miláčku můj malý; promiň mi, že jsem tě bila, když jsi nechtěl přestat pískat a když mě z toho už bolelo v uších. Dala jsem se prostě strhnout. Promineš mi to přece, že, Carlosito mio?“

Když ženy slyšely, jak Garcia rozmlouvá se svým chlapcem, ač ji přece už neslyší, spustily strašlivý nářek.

Vrávoraje a klopýtaje přistoupil ke hrobu starý Garcia. Držel se obou mužů, kteří ho po celou dobu podepírali. Sám už stát nemohl, neboť zatím došlo i na jeho rezervní láhev.

Byl přesvědčen, že je jeho dobrým právem stát tady přede všemi ostatními vedle otevřené truhly. Je přece otcem dítěte a nezáleží na tom, zda je střízliv či nikoli. Otevřel ústa, jako by chtěl k smutečným hostům promluvit. Je také možné, že chtěl zařvat, ale bylo z toho jen žalostné zaskuhrání. Utřel si velké slzy, které se mu řinuly po tvářích. Ať byl jak chtěl zpitý, ať měl jakkoliv těžkou hlavu, jednoho si byl vědom naprosto jasně – že ho chlapec teď opouští navždy. Všechny ženy hořce zaplakaly, jako by šlo o dítě jejich. Pumpařka přistoupila s jinou ženou k truhle a zvedla Garcii, která se zatím vyčerpáním zhroutila.

Jak to dárce rakve viděl, přiklopil víko a za chvíli bylo přibito, tentokrát definitivně. Potom postavili rakev k jámě.

35

Všechny tváře se teď obracejí k bráně. Každý čeká, až se objeví učitel. Stojí stále ještě před ní. Stydí se předstoupit v tomhle stavu před plačící matku a smuteční hosty a zdráhá se vejít na hřbitov. Nakonec ho však jeho průvodce přece jen šoupne skrze bránu. Učitele ovšem ani nenapadne jít byt' o jediný krok dále, ale onen druhý chlapík je při své podroušenosti přece jen natolik při smyslech, že pokyne jinému muži, který hned přispěchá a učitele k hrobu odvede.

Stojí to mnoho námahy a času, ale nakonec učitel přece jen stane u kraje otevřené jámy. Všichni se na něho dívají a očekávají proslov.

Učitel se nebezpečně potácí a zírá přitom na matku. Oči mu zvlhlou. Prudce sebou trhne, otočí se a pádí pryč. Jeho průvodce, onen Garcíův známý, se na okamžik polekaně vytrhne z mrákot, právě na tak dlouho, aby učitelův útěk zpozoroval. Křikne za ním, vyzve jej, aby se ihned vrátil, aby se zatracené skutečnosti podíval odvážně v tvář a aby po chlapsku splnil, co slíbil. Poněvadž si učitel křiku vůbec nevšímá, spustí muž strašné sakrování, dokud ho dva jiní neumlčí tím, že mu s každé strany jednu vrazí. Tento zákrok ho přivede tak z konceptu, že úplně zapomene, co vlastně chtěl a proč křičel.

Jiní muži, rovněž opilí, v povyku pokračují. Křičí, že učitel přece ty ubohé a nevědomé lidi nemůže nechat na holičkách. Ti, co jsou střízliví, se snaží neukázněné výtržníky uklidnit, domlouvají jim, aby učitele nechali na pokoji; vždyť prý vidí, v jakém je stavu. Ale není to nic platné. Jeden z povykujících se rozeře jako podrážděný býk, jen aby ostatním ukázal, že nikdo na světě nemá právo mu předpisovat co a jak, čili ani tenhle zatracený potomek starého špindíry, ani president celé té svinské republiky. A zasypává učitele nejsprostšími nadávkami.

Tím do smuteční oslavy přece jen ještě přichází trochu života.

Poněvadž střízliví nevědí, jak by opilé přivedli k rozumu, a poněvadž jsou příliš dobře vychováni na to, aby jim hned tady na hřbitově uštědřili zasloužený výprask, zajdou za učitelem a prosí jej, aby se přece vrátil a pronesl alespoň několik slov, muy pocas palabras; že to úplně stačí. Ze si ze svého stavu nemusí nic dělat, každý ho konec konců chápe. Všichni jsme lidé, nemá přece cenu, aby jeden druhému něco vytýkal, aby mu dělal výčitky.

Učitel se už nevzmůže na srozumitelnou odpověď. Jen cosi nesouvislého zakoktá, otočí se a obratně se pokouší vyklouznout mužům, kteří ho chtějí přimět k návratu. A jak tak s nimi zápolí, spatří najednou plačící matku, která mu tiše, s tváří zalitou slzami, hledí do očí. Hned zanechá odporu a vytřeští na ni zrak, jako by se probouzel ze sna. A možná, že právě podroušenost mu dovoluje v jejím ztrnulém pohledu objevit to, co zůstává jiným skryto. Chvilku takto setrvá, jako by naslouchal hlasu, který k němu promlouvá zevnitř, a jeho oči zůstávají pevně upřeny na matčin obličej. Pak pomalu vykročí k hrobu.

Učitel stane po druhé u jámy. Potácí se s jedné strany na druhou a než otevře ústa, rozhazuje chvilku rukama, jako by se potýkal s neviditelným nepřítelem, který na něho útočí šavlí. Tupý, skelný zrak hledí do prázdna. Oněch sto nebo více tváří před ním zapůsobí na jeho podroušený mozek zřejmě strašlivým dojmem. Moře obličejů je pro něho asi netvorem, který se stále více přibližuje, neboť jeho rysy jsou znetvořeny hrůzou.

Tréma to nemůže být. Slyšel jsem ho už mluvit o státním svátku, a proto vím, že je docela dobrý řečník, kterému nevadí, že stojí před více lidmi.

Vtom učitel vymrští obě paže. Otevře ústa, okamžitě je ale zase zavře, téměř mechanicky. To se několikrát opakuje. Vypadá to, jako by byl přesvědčen, že mluví, není však slyšet jediné slovo.

Náhle však zvolá mocným hlasem: „My všichni, kteří jsme se tady shromáždili, pocítujeme hluboký smutek. Jsme opravdu velmi, velmi smutní... to jsme... všichni, kteří jsme se tu sešli; ví Bůh, proč a nač.“

I kdyby mluvil k šesti tisícům lidem, roztroušeným po širokém prostranství, každý by ho slyšel, tak ona slova vykřikuje.

A pokračuje, tentokrát jako kdyby měl před sebou lidí dvacet tisíc: „Chlapec je mrtvý. Je nadobro mrtvý, to je jisté. Už ho nikdy neuvidíme. Už jeho nevinný, radostný smích nikdy neuslyšíme, a kdyby tenhle svět trval, jak chce dlouho.“

Slzy se mu derou do očí.

Ale to vše ještě nic nebylo. Náhle se rozkřikne tak, jako by chtěl svým hlasem rozrazit nebesa: „Také matka toho chlapce v našem středu je velmi smutná. Ano, mí draží, to mi můžete věřit, je velmi smutná, poněvadž je jeho matkou a teď o své dítě přišla, nemůže si s ním už hrát.“

Učitel se rozhlédne po shromážděných, a neutkvívaje přitom na jednotlivých tvářích křičí: „Říkám vám, lidi, matka je sklíčena žalem. Pláče. Vidíte to sami. Celou tu strašnou noc proplakala... Ano, a vy, lidi, mi to musíte uvěřit.“

Zatím co vykřikuje tato slova, uchopí svou hůl pevněji a dá jí vši silou zasvištět vzduchem, jako by chtěl zabít toho, kdo by se odvážil pochybovat o tom, že je matka smutná a že pro své dítě pláče.

Rána, vedená proti neviditelnému nepříteli, v němž učitel zřejmě vidí matčina nepřítele, byla dobře míněna a měla jistě svůj smysl, pro jeho potácející se tělo však byla příliš prudká. Učitel ztratí rovnováhu a sletí do jámy. Na štěstí nedopadne až na dno. Vděčí za to dvěma klackům, které položili přes hrob, aby na ně mohli postavit truhlu. Bohudíky na nich rakev dosud nestojí. Na tuto součást obřadů se pro zmatek s učitelem, který se nechtěl vrátit k hrobu, úplně zapomnělo, a tak je truhla ještě stále na protější straně jámy.

Učitel se chytil jednoho z klacků a visí nyní bezmocně ve vzduchu. Komickými pohyby nohou se snaží dosáhnout okraje jámy a vylézt. Ale všechno usilování je marné; kdyby se byl v rozhodné chvíli nedočkal bratrské pomoci, nic by ho bylo před pádem do díry nezachránilo. A pak by se už asi do příštího jitra byl neobjevil.

Dochází ale k prazvláštnímu úkazu.

Pád váženého učitele, jeho žalostné, bezmocné zmítání nohama, podívaná, jak visí na klacku jako starý chromý mezek, a to vše v tak slavnostním okamžiku – nedovedu si představit nic směšnějšího. Přesto se nikdo učiteli nesměje, nesměje se mu jediný muž, jediná žena, jediné děvče, jediný chlapec. Nejednou jsem musil narychlo opustit kostel, abych nevzbudil pozornost, když mě duchovní svou předstíranou důstojností a svými hloupými kázáními dráždili zprvu k úsměvům a brzo na to k zcela otevřeným výbuchům veselí. Nemohu za to, že si na věcech většinou všímám jejich komické stránky. A když na úkonech a řečech, které obecně platí za úkony a řeči posvátné, občas nic komického nenacházím, pak zase cítím ironii, která se za tím skrývá.

Přesto vše jsem se tomu tady smát nedovedl. I kdyby mě byl někdo lechtal, nebyl by mě přiměl, abych se zasmál, neboť jsem na situaci nenacházel nic komického ani ironického. Zcela naopak, od chvíle, kdy dítě vytáhli z řeky, jsem se po prvé rozplakal.

Už mnoho let uplynulo od oněch čtyřadvaceti hodin, kdy Velký muzikant zahrál k jednomu z nejdivočejších, nejohnivějších tanců, jaké jsem kdy zažil, a přece se dodnes té zdánlivě komické podívané nedovedu zasmát. Nikdo se nesmál, a já si uvědomuji dnes jako tehdy, proč tomu tak bylo. Nikdo se nesmál, ani já, poněvadž jsem byl jedním z nich, poněvadž šlo i o mého hochu, který tady měl být pohřben, poněvadž šlo o dítě každého ze smutečních hostů.

To, co se tady snažilo vylézt z jámy, přece nebyl učitel. Bylo to jen ztělesnění velké bratrské lásky k bližnímu. A to spadlo do hrobu a namáhalo se ze všech sil, aby se z něho zase dostalo. Dovedu se zasmát tisícerým věcem a situacím, dokonce i brutálností fašismu, které, jak zjišťuji, nejsou ničím jiným než výstřelky přímo komické, neskonalé zbabělosti. Nikdy se však nedovedu zasmát lásce, kterou lidem lopotícím se a zkrúšeným projevují jejich bližní. Láska, jíž jsem se tady stal svědkem, přicházela přímo ze srdce. Byla upřímná a opravdová, jak dovede být jen láska, za kterou se nečeká vděčnost, neboť každý z nás, kteří jsme se tu sešli, i učitel, ztratil milované dítě.

A učitel stojí opět u hrobu a třímá dosud hůl v pravici. Ani při hrozném zápolení se jí nepustil, jako by šlo o hůl, bez níž by nemohl obstát v tomto krutém světě.

Stojí a vypadá, jako by s tím, co se právě odehrálo, neměl vůbec nic společného; jako by se to bylo přihodilo někomu jinému, někomu, koho vůbec nezná; a tak stojí, jako by čekal, až ustane neklid, aby mohl pokračovat v proslovu.

Hlasitěji než prve spustí znovu: „Také otec, který je v tento neblahý den mezi námi, je velmi, velmi smutný. Ano, přátelé, to mi uvěřte, otec je velmi smutný a pláče stejně jako matka. Tomu, lidi, věřte.“

Zase zasviští hůl vzduchem, ale tentokrát je učitel opatrnější. Stojí asi metr od okraje hrobu, tak daleko, že do něho již nemůže spadnout, kdyby náhodou zase ztratil rovnováhu. Mimo to teď nemíří klackem dopředu. Něčemu se ze své chyby přiučil. Hůl tentokrát míří podél boku, jako kdyby jel na koni. Takto se aspoň nemůže zvrátit do hrobu. Otočí se jen několikrát kolem své osy, ale za chvíli zase stojí pevně a hledí na smuteční hosty. Nikdo se nesměje.

„Chlapci bylo souzeno, aby umřel brzo,“ zařve a klacek sviští vzduchem. „Bylo mu souzeno, aby zemřel příliš brzo, a teď je mrtvý. Měli jsme ho všichni rádi. Byli jsme tak šťastni, dokud byl mezi námi. Teď je pryč. To nás zarmucuje, ale nikomu to nevyčítáme. Mělo tomu tak být. Je mrtev. A proto ho teď pohřbeme. Adiós, ty můj chlapečku, adiosito!“

Čerti, nebo správněji – supi, aby vzali ten celý pohřeb! Skuhrám a brečím jako starý skotský zámecký pes o půlnoci, když se mu zjeví

pramáti v podobě řinčícího kandelábru. Skuhrám a brečím a celé smuteční shromáždění skuhrá a brečí; celé smuteční shromáždění, muži, ženy, děti a dokonce suché hroudy roní slzy a brečí. Není to už ono bédování, které se ozývalo v noci. Je to nářek, o němž se ti zdá, že platí něčemu dávno zašlému, co sis dobře napsaným vyprávěním zase uvědomil.

Co mi je po dítěti? Po indiánském chlapci, kterého jsem si sotva všiml, kterého vlastně znám teprve pár hodin? A přesto pro něho pláči. Možná, že je nakonec mým chlapcem, mým stejně jako všech matek na celém světě. Proč by měl být chlapcem kohosi druhého? Je to můj chlapec, můj bratříček, můj bližní. Dovedl trpět jako já, smát se jako já a umírat, jak i já jednoho dne umřu.

Chtějí rakev spustit po provazech, svázaných z pěti různých kusů. Ale klacky neležejí pevně a s provazy je těžká práce, poněvadž jsou samý uzel.

A tak jeden z mužů bez dlouhého rozmyšlení skočí do jámy a řekne: „Podej mi tu truhlu!“

Pak zase vyleze.

Matka a otec házejí na rakev hlínu a zanedlouho na ni s lomozem dopadají hroudy se všech stran.

Hudba se postavila tam, kde při proslovu stál učitel, který se zatím nenápadně ztratil. Spustí: „Zdravas Maria, milostiplná, ty trpitelko posvátná.“

Jsem zachráněn. Hudba je vkusná a má rytmus. Dovede vyhmátnout pravý tón pro člověka trpícího. Nepřetvařuje se a nestrpí přetvářku. Tohoto smrtelného hříchu se nedopouští. Je ryzím výtvozem džungle. Má vzácnou odvahu nazývat věci pravým jménem, vždy a všude; má nezlomnou prasilu vracet věcem jejich původní smysl, jenž byl bezmyslenkovitostí potácejícího se pokolení setřen, vracet věcem to, co vytváří jejich podobu a podstatu.

A hudba hraje velký smuteční pochod lidstva: „It ain't goin'ta rain no moa.“

A když doznívá chorál, který s věčností hraje v kuličky a s děsem vesmíru si cítí holinky – zatím co několik mládenců čile zahazuje jámu a jiní urovnávají květiny a věnce, zatím co matka stojí plačíc v klubku plačících žen, které ji objímají a líbají, a mužové si nasazují klobouky a balí cigarety, zatím co nikdo neopouští hřbitov, dokud

matka k tomu nedá znamení – muzikanti, kteří dosud stojí u čela hrobu, vytuší, že se od nich ještě něco čeká, poněvadž splnili teprve polovinu svého úkolu.

I vzpomenu si na včerejší smuteční pochod, stejně slavný jako včera skončený záťah, který žoky vědoucích a moudrých naplnil zlatem a těla nadšených a věřících ušlechtilou ocelí. Vzpomenu si na onen smuteční pochod, který pěst, pozvedající se ve chvíli počítání žoků, velmi horlivě a obratně ošetřoval leštidle na nehty, přivoláváje zároveň na pomoc Unknown Warrior, Neznámého vojína, aby pěsti přistříhl drápy. Onen smuteční pochod přišel v pravý čas, aby blesk z blížící se světové bouře svedl do nápisu ze zlatého bronzu: „Pracovat, aby ostatní nezoufali. Do It Now!“

A tento smuteční pochod přichází i teď v pravý čas a napadne hudebníky na pravém místě: „Yes, we have no bananas, we have no bananas today.“

Adiós, ty můj chlapče! Adiós! Necht' žijí červi! Adiós! Takového pohřbu jako tobě se žádnému králi dosud nedostalo!

DOSLOV

B. Traven patří mezi nejvýznačnější zástupce dobrodružného románu naší doby. Má nejeden společný rys s dnes již klasickým představitelem tohoto literárního žánru a s přímým svým předchůdcem Jackem Londonem. Především realistický pohled na skutečnost, živý zájem o její sociální tvářnost a kladný postoj k pokrokovým tendencím současnosti, ale ovšem i časté sklouzávání do naturalismu a anarchismu.

Původ a pravé jméno tohoto proslulého autora, skrývajícího se od svých spisovatelských začátků za pseudonymem B. Traven, zůstaly veřejnosti dodnes skryty, ač se nejen sensacechtiví novináři, nýbrž i seriosní literární vědci již třicet let snaží je odhalit. Byl podle nich jednou emigrovaným ruským velkoknížetem, po druhé německým důstojníkem, jenž se znemožnil účastí v Kappově puči, a jindy zase ministrem mnichovské Republiky rad, který v poslední chvíli unikl oprátkce, nebo Skandinávcem se zločinnou minulostí.

Poněkud reálnější ráz dostaly tyto dohady, tradované hlavně před druhou světovou válkou, až v posledních letech, a to zásluhou i 11 nás nechvalně známého amerického časopisu Lije, který vypsál pět

tisíc dolarů odměny za odhalení muže, píšícího pod tímto literárním jménem. Honba za neznámým začala tím, že z autorství jeho knih byla podezřívána Travenova někdejší mexická spolupracovnice E. L. Mateos a posléze i muž jménem Hal Croves, který byl spisovatelem pověřen, aby filmové společnosti Warner Bros pomohl při natáčení jednoho z jeho nejoblíbenějších románů – Pokladu na Sierra Madre. Avšak důkazy zřejmě nestačily na shrábnutí tučné odměny, a proto bylo nutno uchýlit se při pátrání k poněkud rafinovanější taktice.

Pokusil se o ni mimo jiné mexický žurnalista Luis Spota, jenž podplácením poštovních úředníků, doručujících Travenovu poštu, a sledováním osob, které s ním mohly být ve spojení, nakonec v roce 1948 došel k závěru, že hledaným musí být muž jménem Berick Traven Torsvan, narozený roku 1890 v Chicagu a žijící na kterémsi ranči v mexickém Acapulcu. Zdálo se, že tajemství je vyraženo – dokud oba, domnělý i skutečný autor, tvrdošíjně šířenou domněnku nevyvrátili. A tak putování za sensací i dolary pokračovalo.

To, že Traven pověřil v roce 1952 dohledem při filmování svého románu Vzpoura pověšenců jakéhosi Johna Brighta, zavedlo na příklad podnět k pověstem, že tento v Mexiku aklimatisovaný Američan je vlastně hledaným spisovatelem; to, že Traven pro styk s veřejností používal několika důvěrníků, vyvolalo zase mínění, že jemu připisované dílo je možná výtvorem spisovatelského kolektivu; a to, že Traven již po několik let nevydal novou knihu, vedlo dokonce k tvrzením, že již asi dávno zemřel. A tak stále dokola.

Jaká byla Travenova odpověď na všechny historky, které se o jeho osobě znovu a znovu objevovaly? Požádán svým nakladatelem, aby čtenářům sdělil něco ze svého soukromí, napsal hned při vydání první knížky: „Kdo se uchází o místo ponocného nebo rozsvěcovače pouličních lamp, musí vypsát svůj životopis a do určité lhůty jej podat. Od dělníka, který vytváří duchovní hodnoty, by se nikdy takový životopis žádat neměl. Je to nezdvořilé, svádí ho to ke lhaní. Zvláště tehdy, když se z nějakého důvodu domnívá, že by pravdivé vypsání jeho života musilo lidi zklamat. To ovšem o mém případě neplatí. Ale můj Život je mou soukromou záležitostí, kterou bych si chtěl nechat pro sebe. Říkám zcela jasně: biografie tvůrčího člověka je naprosto nedůležitá. Nelze-li jej poznat z jeho děl, pak buď on sám nebo jeho dílo za nic nestojí. Proto by tvořivý člověk neměl mít jinou

biografii než svá díla. V nich vystavuje svou osobnost a svůj život kritice.“

Ono málo, co Traven později pak přece jen uznal za hodno sdělit veřejnosti ze svého života přímo, dá se shrnout do několika málo vět: Narodil se prý kolem roku 1900 v americkém Middle-Westu, v kraji, z něhož mezi jiným vyšli spisovatelé Sandburg, Masters, Anderson a Dreiser, a jeho předkové prý pocházejí z rodu skandinávských mořeplavců. Tak jako Traven, narodili se však údajně už i jeho rodiče ve Spojených státech. Školu podle vlastního doznání nikdy nepoznal, poněvadž si musil od sedmi let vydělávat na živobytí. Do Mexika, dějiště většiny svých románů, se prý dostal po prvé v deseti letech, kdy na holandské lodi objížděl přístavy Pacifiku. Vystřídal mnoho zaměstnání. Byl námořníkem, česačem bavlny, příležitostným dělníkem, vrtačem na petrolejových polích, pekařem, zlatokopem, honákem dobytka, farmářem, domácím učitelem, cestovatelem, medicinmanem, porodníkem a právním poradcem v indiánských vesnicích, v nichž se po léta zdržoval a kde prý našel znovu víru v člověka, o kterou ho egoistické prospěchářství – dominující vlastnost v tak zvaných civilisovaných zemích – připravilo. Mexiko prý Traven opustil v roce 1930, aby cestoval po zemích Střední a Jižní Ameriky. Dnes se podle některých dosti hodnověrných zpráv zdržuje ve Švýcarsku, aby se léčil z nemoci, kterou si přivodil dlouhým pobytem v džungli. Toť v podstatě vše, co se od autora přímo nebo prostřednictvím jeho důvěrníků můžeme dovědět. Je toho nemnoho a kryje se to vcelku i s tím, co můžeme vyčíst z jeho knih. Pochybnosti vlastně vyvolává jedině Travenovo tvrzení, že je amerického původu.

Traven totiž býval a dosud je literárními dějepisci téměř obecně zařazován mezi spisovatele německé, a to nejen proto, že jeho knihy vždy vycházely napřed německy a teprve potom v jiných jazycích, nýbrž i proto, že v nich leckde s neobyčejnou zasvěceností popisuje právě Němce a německé poměry, ač podle vlastních slov nikdy v Německu nežil. (O dalších důvodech, které mluví pro jeho „němectví“, jsem Zevrubněji psal ve Světové literatuře 1956/5.) Protestovat proti tomu začal vlastně až v době, kdy se v Německu začal nebezpečně zahnízdovat a mocensky upevňovat nacismus. Teprve tehdy prohlásil: „Nepočítám se k Němcům, poněvadž nemám právo se k nim počítat. Osobně to nepokládám ani za čest, ani za

hanbu, neboť jsem se jako většina lidí dostal ke své národnosti naprosto nevinně, tak jako k datu svého narození nebo k barvě svých očí. Kdo Zná jen jedinou z mých knih, ví, že jsem svou národnost nikdy neskrýval. Je každému čtenáři známa a komu se nelíbí, ten se s ní prostě musí smířit stejně jako se skutečností, že je obvykle den, když svítí slunce. Rozhodně odmítám, aby se nějaká redakce – byt z dobré vůle – snažila pro mne vytlouci sympatie, na které ani svým rodem, ani svým původem nemám právo. Mí skuteční krajané však, tedy ti, ke kterým nenáležím náhodným místem zrození, nýbrž mezi něž se počítám třídním povědomím a světovým názorem, ti nebydlí uvnitř hranic jediného národa, ať už by ty hranice zabíraly území jakkoli velké.“ Zdá se tedy, že teprve nacifikace Německa Travena přiměla, aby se dosavadní národnosti, přisuzované mu nikoli bezdůvodně, otevřeně zřekl.

Tolik o osobě velkého neznámého moderní dobrodružné literatury.

Dílo Travenovo je u nás poměrně dobře známo. Vždyť z jeho jedenácti románů jich čeští čtenáři už poznali deset, začínaje prvotinou *Lod' mrtvých*, přes *Česače bavlny*, *Poklad na Sierra Madre*, *Most v džungli* a *Bílou růži* až k sérii románů z období mexického revolučního vření v letech 1910-1920 (*Carreta*, *Diktatura*, *Pochod do říše mahagonu*, *V říši mahagonu*, *Vzpoura pověšenců*). A neznámý jim nezůstal ani Traven povídkář (*Džungle*).

Most v džungli, Travenova snad nejpoetičtější kniha, vyšla česky (v překladu Jiřiny Fischerové) již roku 1937. Naše vydání má ovšem s jejím tehdejší zněním pramálo společného. Traven totiž patří mezi spisovatele, kteří text svých děl neustále proškrtávají, doplňují a stylisticky přetvářejí. A tak má dnešní podoba *Mostu v džungli* s původní verzí společný více méně jen námět – rozsah se přepracováním zvětšil přibližně o třetinu.

Tak jako většina Travenových děl, zabývá se i *Most v džungli* životem mexické venkovské chudiny. Jak napovídá hned lívodní věnování, je kniha oslavou mateřské lásky, která se podle autorova přesvědčení projevuje u prosté Indiánky stejně hluboce jako u příslušnice rasy, národa nebo třídy kultivovanější, i když leckdy na venek přijímá poněkud odlišnou podobu.

Ústřední děj – románově rozvedený příběh o smrti indiánského chlapce uprostřed příprav k malé taneční zábavě – však více než v jiných Travenových knihách slouží především vylíčení všedního dne v domorodé osadě uprostřed džungle a popisu myšlení a citění jejího obyvatelstva. Ukázat, jak se v těchto lidech prolíná dědictví po indiánských předcích s vlivy španělskými a nejnověji také severoamerickými – o to zřejmě šlo autorovi především.

Vyznačuje-li se většina Travenových děl tím, že spisovatel v nich dovede své dobrodružné náměty neobyčejně šťastně spojovat s pokrokovou tendencí a že je umí neobyčejně barvitě, dramaticky a realisticky vylíčit, platí to i o Mostu v džungli.

„Nedovedu si nic vycucát z prstů,“ napsal Traven jednou na okraj své literární činnosti. „Jiní to snad dovedou, já ne. Musím lidi, o kterých mluvím, znát. Museli se stát mými přáteli nebo druhy, mými odpůrci nebo sousedy, měl-li jsem je vylíčit. Musím napřed věci, krajiny a osoby poznat, než je mohu ve svých pracech probouzet k životu. Proto musím cestovat k odlehlým rančům, k tajemným jezerům a řekám. Musím se napřed až téměř na smrt vylekat, než mohu leknutí vylíčit. Musím sám napřed prožít všechny starosti a všechna utrpení, než je mohu dát prožít postavám, které mám oživovat.“

Nelze ovšem zamlčet, že i Most v džungli má vedle kladů, pro Travenovu tvorbu typických, i leckterý její nedostatek. Patří mezi ně jistě již úvodem řečené upadávaní do naturalismů (které se snažil překlad aspoň ztlumit), stejně jako sklon k anarchismu, jenž nejednou hrozí vyústit v nihilismus. Lze však o nich opakovat to, co řekl nedávno spisovatel Renn v doslovu k novému německému vydání Česačů bavlny, že totiž „tyto věci plují jen při okraji a mohou sotva působení jeho knih ovlivnit“.

Vyplývají nejen z výbušnosti autorova uměleckého temperamentu a z jeho zřejmě trpkých osobních zkušeností s tak zvanou západní civilizací, které jej posléze vehnaly do mexické izolace, nýbrž i Z toho, že se ve svém díle rozhodl vylíčit kořistnický systém v jedné z jeho nejprimitivnějších a zároveň nejstrašnějších forem.

Podíváme-li se pod tímto zorným úhlem na Travenovu tvorbu, pak budeme smířlivější k jeho omylům a zároveň vděčnější za vše kladné, co nám i milionům čtenářů téměř na celém světě přináší.

RUDOLF VÁPENÍK

SLOVNÍK CIZÍCH SLOV

Adelita – ženské jméno

Amapola del camino – vlčí mák u cesty

un angelito muy lindo – krásný andělíček

ayudante – pomocník

bandolero – loupežník

borregos – poštilci

brujos – kouzelníci

buenas noches, mamasita – dobrou noc, maminko

buenas tardes – dobrý večer, dobré odpoledne

burros – oslové

buš – z angl. bush, lesní houštiny, džungle

cabrones – kozlové, přeneseně nadávka

caray – hrome

comadre – sousedka, kmotra

como estás, mamasita, linda, nelito? – Jak se máš, maminko, drahoušku, miláčku?

Con su permiso! – s dovolením

co pita – číška

corral – dvůr, ohrada

de veras – opravdu

diputado – poslanec

Do It Now! – Udělej to nyní!

en efectivo – v hotovosti

Es su propio! — Chovejte se jako doma!

frijoles – fazole

gachupín — v Jižní Americe pohrdavá přezdívka pro evropského Španěla

kasta la vista – na shledanou

hermano – bratr

Home, Sweel Home – Domove, sladký domove

huaraches – mexické sandály

chiquito — chlapeček

chozas – chatrče

It aint gointa rain no moa – Nebude už pršet

jacales – chatrče
jacalito – chýška
Jesusita – ženské jméno
el maestro maquinista – mistr strojník
medicinmani – kouzelníci
metáte – kulatý kámen, na němž se drtí kukuřice
mil, mil gracias – tisícere díky
mi nene – děfátko moje
montones de lagartos – spousty aligátorů
muchacho – chlapec
mucha pastura – hojná pastva
muy pocas pálabras – velmi málo slov
My Old Kentucky Home – Můj
milý domov v Kentucky
party – večírek, taneční zábava *pase* vejďte
perro – pes
plaza – náves, náměstí
por favor – prosím vás *portico* – zápraží
pueblo – osada
Sí, patron, ahorito – ano, ne, hnedlinko
tortilla – placka z kukuřičné mouky
vámonos – pojďme
vaya con Dios! – buďte s Bohem!
vereda – stezka
IJes, we have no bananas, we have no bananas today – Ano,
nemáme banány, dnes nemáme banány.

B. T R A V E N

**Most
v džungli**

Z německého originálu Die Brücke im Dschungel, vydaného nakladatelstvím Büchergilde Gutenberg, Frankfurt ani Main 1955, přeložil a doslov napsal Rudolf Vápeník. Obálku navrhl František Tichý, předsudku Jiřina Písařova.

Vydalo Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, n. p., jako svou 578. publikaci v redakci krásné literatury. Praha 1957. 63. svazek edice Klubu čtenářů, kterou řídí Ladislav Fíkar a Jan Řezáč. Odpovědná redaktorka Helena Helceletová.

Z nové sazby písmem garmond Garamond vytiskly Ostravské tiskárny, n. p., provozovna 08, Český Těšín. Formát papíru 84X108 cm – 7,98 autorských archů, 8,15 vydavatelských archů – 33717/56/SV2 D-565715.

Náklad 80.000 výtisků. Thematická skupina 13/9. Vydání v SKKLHU první. Cena brož. 5,38 Kci, váł. 9,78 Kčs. 56ÍVIII-7